

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

ГОД. XXV

ЈАНУАР, 1904

БРОЈ I

СЛУЖБЕНИ ДЕО

УКАЗИ ЊЕГОВОГА ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА ПЕТРА I

МИНИСТАРСТВО ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Превисоким указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 26 јануара 1904 године постављен је за Министра просвете и црквених послова г. **Љубомир М. Давидовић**, професор, народни посланик и потпредседник Народне Скупштине.

Истим указом уважена је оставка пређашњем министру просвете г. *Љуб. Стојановићу*.

ОДЛИКОВАЊА

Његово Величанство Краљ Србије Петар I превисоким указом својим од 14 јануара 1904 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, благоволео је одликовати:

Орденом Св. Саве III реда:

г. *Љубомира Христића*, коњичког пуковника у пензији.

Његово Величанство Краљ Србије Петар I превисоким указом својим од 14 јануара 1904 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, благоволео је одликовати:

Орденом Св. Саве V реда:

г. *Илију П. Илића*, трговца из Брестовца.

Његово Величанство Краљ Србије Петар I превисоким указом својим од 14 јануара 1904 године, на предлог Министра просвете и црквених послова благоволео је одликовати:

Орденом Св. Саве V реда:

г. *Васу Томића*, учитеља основне школе у селу Влаолу.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, I. КЊ., 1. Св., 1904.

г. *Станоја Бучановића*, председника општине влашке, и
г. *Јована Татића*, бившег председника општине белољинске

ВЕЛИКА ШКОЛА

ПОСТАВЉЕЊЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 10 јануара 1904 год., на предлог господина Министра просвете и црквених послова а на основу § 37 зак. о чиновницима грађанског реда и члана 31 а закона о изменама и допунама у закону Велике Школе од 1896 године постављен је:

у **Великој Школи**: за редовнога професора Народне Економије г. *Милић Радовановић*, министар на расположењу.

БОГОСЛОВИЈА

УКИДАЊЕ БОГОСЛОВИЈЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 31 децембра 1903 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, а по саслушању Министарског Савета и на основу чл. 28 закона о Богословији од 11 јануара 1896 године одлучено је:

Да се укине Богословија која је до сад постојала по закону о устројству Богословије од 27 септембра 1863 године.

ПОСТАВЉЕЊА

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 31 децембра 1903 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, постављени су:

у **Богословији Св. Саве**: за професора и ректора архимандрит г. *Кирило*, професор и ректор Богословије, и
за професоре: г.г. *Јеврем Бојовић*, *Петар С. Протић*, *Павле Швабић*, свештеник *Добросав Ковачевић* и *Атанасије М. Поповић*.

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ

УВАЖЕЊЕ ОСТАВКЕ

Указом Његовога Величанства Краља Србије Петра I од 1 јануара 1904 године, на предлог г. Министра просвете и црквених послова, одлучено је: да се г. *Николи Ђ. Николићу*, супленту гимназије Јосифа Пачића, уважи оставка коју је поднео на државну службу.

РАСПИСИ МИНИСТРА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

Директорима гимназија

Мађарски Географски Институт (директор Когутовић, Rudolfsquai, 8) послао је Министарству просвете на углед *Карту Балканскога Полуо-*

сртва (размер: 1 : 800000, у 9 боја, на 4 листа) с молбом да се карта препоручи за употребу у нашим средњим школама. О изради саме карте, професор Велике Школе г. д-р Јован Цвијић изразио се повољно и сматра је као *врло добру*.

Како се наше школе за своје потребе служе картом Балканског Полуострва што ју је израдио г. П. Манојловић (издање Државне Штампарије) то Вам овим скрећем пажњу на ову карту мађарског издања с напоменом да Вам одобравам да за потребу те школе, поред оне карте српског издања, можете и ову, према могућству, набавити.

ПБр. 17680.

10 децембра 1903 год.

Београд.

Министар
просвете и црквених послова

Љуб. Стојановић с. р.

Школским надзорницима

У току ове године прославиће српски народ успомену на Први Устанак од 1804 године под Вождом Кара-Ђорђем Петровићем. У овој општој народној светковини треба, на свој начин, да узму удела и наше народне школе. Сећајући се великих дела наших предака, развијаће се љубав ка Отаџбини и неговати патриотска осећања у души младих ученика, а ако се за ову светковину избере згодна прилика, и ако програм буде лепо подешен, несумњиво је да ће ова прослава успешно послужити и извођењу највишег васпитног задатка који имају народне школе као прве и најважније васпитне школе. Зато Вам препоручујем: да се споразумете са учитељима и учитељицама у повереном Вам школском округу и да одредите време кад да буде ова светковина и удесите програм како да се она изврши у народним школама. А ја налазим да би било најзгодније да прослава буде кад наступе топлији дани и то у слободној природи у вези са школским излетима у поље и шуму.

Како је извршена ова моја жеља, рефероваћете ми у годишњем извештају, јер ће и ова светковина бити једно средство васпитања у ужем смислу.

ПБр. 99

3 јануара 1904 год.

у Београду.

Министар
просвете и црквених послова

Љуб. Стојановић, с. р.

По чл. 59. закона о средњим школама, од 14 јула 1898. професором може постати само оно лице, које је положило професорски испит.

Како је пак било случајева да су за професоре средњих школа, и после ступања у живот горе поменутога закона, враћени пензионисани професори који нису имали професорског испита, — а Главна Контрола

није супотребila своје право жалбе на такве укаze, сматрајући да њима није повређен материјални државни интерес, — то је г. Министар просвете и црквених послова питање о законитости таквих указа упутио, преко г. Министра правде, Касационом Суду, тражећи његово мишљење о томе: „Могу ли се, кад постоје одредбе чл. 59., 62. и 106. закона о средњим школама од 1898 године, враћати у државну службу пензионисани професори средњих школа, који немају професорског испита, а који су пензионисани пре ступања у живот закона о средњим школама од 1898 године, који тражи нове и друкчије квалификације за професоре средњих школа, него што су биле онда када су они ступили у државну службу“.

Касациони Суд је по овоме тражењу донео овакво своје мишљење: „По горњем тражењу, Касациони Суд је, у својој општој седници, претходно нашао, да о изложеном питању не може *начелну одлуку* доносити, јер по тач. 1. чл. 16 закона о своме устројству, Касациони Суд *начелну одлуку* доноси само о разумевању законских прописа о којима би се приметило да се у одељењима његовим неједнако разуму, или о разумевању оних прописа за које сам нађе да би им, у цели једнообразности у суђењу, требало одредити прави смисао и значај. Међутим, овде ти случајеви не стоје, и по томе општа седница, према тач. 2. § 16. закона о устројењу Касационог Суда, може, према постављеном питању, дати само своје мишљење о разумевању изложених прописа закона о средњим школама.

Па, ограничавајући се само на то, Касациони Суд налази да се одговор на постављено питање налази у одредби чл. 59. закона о средњим школама и у прелазном наређењу истога закона. И, кад чл. 59. закона о средњим школама, за добијање професорског звања, поред осталих услова, тражи положени професорски испит, а прелазно наређење истога закона никакве уступке или изузетке не чини за лица која су и без испита раније била професори, то би и одговор на постављено питање гласио: „*Да према чл. 59. закона о средњим школама од 1898. године не могу добити професорско звање пензионисани професори средњих школа који немају професорског испита*“.

ПБр. 16970. Из канцеларије Министарства просвете и црквених послова, 20. новембра, 1903. год., у Београду.

РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГА САВЕТА

857. РЕДОВНИ САСТАНАК

26. новембра 1903. год.

Били су: ПРЕДСЕДНИК д-р В. Бакић; ПОТПРЕДСЕДНИК Ст. Ловчевић; РЕДОВНИ ЧЛАНОВИ: д-р Марко Т. Леко, Жив. М. Перић, Ср. Ј. Стојковић, Љуб. М. Протић, Ђока Анђелковић и Момчило Иванић.

Пословољ: М. И. Шеварлић.

I

Прочитан је и примљен записник 856. састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18. овога месеца, ПБр. 15908, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Борђа Трифуновића, који је молио за место учитеља цртања и лепога писања у средњим школама.

Савет је одлучио: да г. Ср. Ј. Стојковић, редовни члан Савета, прегледа документа молиочева и да Савету реферује о томе, да ли он има прописне квалификације за учитеља цртања и лепога писања у средњим школама.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18. овога месеца, ПБр. 17230, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Вукадина Бурковића, свршенога студента кијевске духовне академије, који је молио да се оквалификује за предавача богословских предмета у Богословији и за сунлента веронауке у средњим школама.

Савет је одлучио: да се умоли г. Стеван М. Веселиновић, професор Богословије Св. Саве, да прегледа документа овога кандидата и да Савету реферује о томе, да ли он има прописне квалификације за предавача богословских предмета у Богословији и за сунлента веронауке у средњим школама.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 4. овога месеца, ПБр. 16583, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Живана Маџаревића, испитаног учитеља гимнастике, који је молио за место учитеља гимнастике у средњим школама.

Савет је одлучио: да се умоли г. Ср. Пашић, управитељ Више Женске Школе, да прегледа документа молиоцева и да Савету реферује о томе, да ли он има прописне квалификације за учитеља гимнастике у средњим школама.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 21. октобра ове године, ПБр. 15773, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Димитрија Шилића, професорскога кандидата из Новог Сада, који је молио за место наставника у нашим средњим школама.

Савет је одлучио: да г. д-р Драг. М. Павловић, редовни члан Савета, прегледа документа овога кандидата и да Савету реферује о томе, да ли он има прописне квалификације за сунлента наших средњих школа.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22. овога месеца, ПБр. 17491, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Јована Франтловића, наставника музике X пешадијског пука у Чачку, који је молио за место хонорарног учитеља музике у средњим школама.

Савет је одлучио: да се умоли г. Петар Крстић, учитељ музике, да прегледа документа молиоцева и да Савету реферује о томе, да ли он има прописне квалификације за учитеља музике у средњим школама.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14. овога месеца ПБр. 1672, којим је спроведена Савету на оцену молба управе евангелске црквено-школске општине у Београду, која је молила да се одобри поднесени Наставни план за евангелску школу и да јој се да опште овлашћење да, и без посебног одобравања, може примати у ову школу и децу српских грађана православне вере.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Стеван М. Веселиновић и Владимир Д. Стојановић да проуче ову молбу и Наставни план и да о њима Савету реферују.

VIII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 17. овога месеца, ПБр. 17135, којим је спроведена Савету на оцену молба г-ђе Марије Маринковићке, која је молила да се обрати пажња на школовање женског подмлатка, који се школује у приватним страним школама у Београду и на страни.

Савет је одлучио: да се умоли г.г. Стеван М. Веселиновић и Владимир Д. Стојановић да проуче ову молбу и да о њој Савету реферују.

IX

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 27. овога месеца ПБр. 15974, којим је спроведена Савету на оцену молба г.г. Стевана Зарића, Мих. Сретеновића, Ср. П. Стевановића, Ст. С. Станишића, Николе Врсаловића, Дим. Ј. Стојановића, Саве Антоновића, Жив. П. Симића, Боке Пвковића, Мих. Јовића, Мих. М. Станојевића, Д. Ј. Путниковића, Мих. М. Стевановића, Јосифа Ковачевића и Ар. Дмитровића, који су молили да се суспендују Правила о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478.

Главни Просветни Савет налази да се Правилима о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478, не ограничава рад на школској литератури, него се њима спречавају злоупотребе којих је повише било. Стога је Савет мишљења: да ова Правила треба одржати бар док се не види како ће се у пракци показати.

X

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 28. прошлога месеца, ПБр. 15946, којим су спроведени Савету на оцену сви акти по кривици г-ђице Драге Божићеве, учитељице у Сигама, округа пожаревачког.

Савет је одлучио: да г.г. Жив. М. Перић и Ђ. Анђелковић, редовни чланови Савета, проуче све акте о кривици ове учитељице и да Савету реферују, каквом би је казном требало казнити, ако у опште треба и даље да остане у учитељској служби.

XI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 22. овога месеца, ПБр. 17546, којим је спроведен Савету на оцену Пројекат закона о уређењу Главног Просветног Савета.

Пошто је комисија, којој је стављено у дужност да изради пројекат овога закона, сагласна с поднесеним Пројектом закона о уређењу Главног Просветног Савета, то је Савет одлучио: да се овај предмет стави на дневни ред у идућој седници саветској.

XII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 19. овога месеца, ПБр. 17098, којим је спроведена Савету на оцену молба г.г. Љубомира Миљковића и Тодора Радивојевића, професора, који су молили за одобрење да своје уџбенике за средње школе могу поднети Савету на оцену после 1. новембра ове године.

Поводом ове молбе, као и свих молаба оних писаца, који су поднели своје уџбенике за средње школе, а на основу чл. 54. Правила о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478, Савет је одлучио: да се сви уџбеници за средње школе, чија је употреба раније надлежно одобрена, могу и даље употребљавати у садашњем своме облику све до новог издања, а свако ново издање мора се подносити Савету на преглед.

XIII

Г. Стеван М. Веселиновић, референт министарства просвете и редовни члан Савета променио је свој положај и због тога је престао бити бити редовним чланом Главног Просветног Савета па и чланом одбора Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

Према овоме а на основу чл. 14 Правила о давању издржања и благодејања из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића, Савет је изабрао г. д-ра Стевана Марковића, свога редовног члана, за члана одбора ове задужбине.

XIV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25. пр. месеца, ПБр. 15979, којим је спроведена Савету на оцену молба Данице М. Красојевићеве, ученице Више Женске Школе Кнегиње Љубице, која је молила да јој се да издржање из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио: да се ова молба упути на мишљење одбору ове задужбине.

XV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 1. овога месеца, ПБр. 16440, којим је спроведена Савету на оцену молба Живојина Красојевића, ученика VI разреда гимназије Анеза Милоша Великог, који је молио да му се поврати издржање из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио да се ова молба упути на мишљење одбору ове задужбине.

XVI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 25. пр. месеца, ПБр. 15978, којим је спроведена Савету на оцену молба г-ђе Добрије, удове пок. Михаила Красојевића, бив. свештеника баранског, која је молила да се њеном сину Животи, ученику I разреда баранске основне школе, да издржање из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио: да се ова молба упути на мишљење Одбору ове задужбине.

XVII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 14. ов. месеца, ПБр. 16960, којим је спроведена Савету на оцену молба Илије Красојевића, правника IV године, који је молио да му се повиси издржање из Задужбине владике ужичког Вићентија Красојевића.

Савет је одлучио: да се ова молба упути на мишљење одбору ове задужбине.

XVIII

Прочитан је реферат г. Ст. Ст. Мокрањца о квалификацији г-ђице Милице Димовићеве, учитељице гласовирања и пјевања у Броду на Сави,

која је молила за место учитељице музике и певања у Вишим Женским Школама.

Према реферату г. Мокрањца Савет је одлучио: да г-ђица Милица Димовићева има прописне квалификације за учитељицу клавира и певања у Вишим Женским Школама.

Овим је завршен овај саветски састанак.

858. РЕДОВНИ САСТАНАК

3. децембра 1903. год.

Били су: председник д-р В. Бакић; редовни чланови: д-р Стеван Марковић, д-р Драг. М. Павловић, Жив. М. Перић, Ср. Ј. Стојковић, Љуб. М. Протић, Тока Анђелковић и Момчило Иванић.

Пословое: М. И. Шеварић.

I

Прочитан је и примљен записник 857. састанка.

II

На основу члана 30 Правила о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478, Председник Главног Просветног Савета позва Савет да изабере комисије, које ће прегледати и Савету реферовати према овим Правилима о свима уџбеницима за народне школе, које су писци или издавачи поднели Савету на преглед до 1. новембра ове године према чл. 29. Правила.

Савет је изабрао комисије за преглед поднесених уџбеника из појединих група предмета, и то:

за српски језик:

г.г. Јована Миодраговића, професора гимназије Вука Стеф. Караџића; Момчила Иванића, професора I београдске гимназије, и Михаила Стевановића, учитеља из Београда;

за Науку Хришћанску:

г. г. Стевана М. Веселиновића, професора Богословије Св. Саве; д-ра Стевана М. Окановића, професора Београдске Више Женске Школе, и Михаила Јовића, привременог вишег учитеља Београдске Грађанске Школе;

за Историју Срба и Земљице:

г.г. Милоја Влајића, надзорника народних школа у пензији; Луку Зрнића, професора гимназије Вука Стеф. Караџића, и Николу Чолаковића, учитеља из Београда;

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

1904 год.

(ПРВА ПОЛОВИНА)

7 181

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 32835

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ГОДИНА XXV

(ПРВА ПОЛОВИНА

УРЕДИО

Влад. Т. СПАСОЈЕВИЋ

У БЕОГРАДУ

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1904

САРАДНИЦИ

- Анастас Христодуло, наставник гимнастике.
Вожа Кнежевић, професор I београдске гимназије.
Д-р Влад. А. Поповић, санит. мајор.
Влад. Т. Спасојевић, секретар Министарства Просвете.
Влад. Д. Стојановић, школски надзорник.
Војислав Стевановић, учитељ цртања Јагодињске Учитељ. Школе.
Гаврило Јовановић, професор I Београдске Гимназије.
Д-р Данило Трбојевић, професор из Земуна.
Драгутин Илић, књижевник.
Драгутин Шундерић, ђак Велике Школе.
Ђорђе С. Ђојић, учитељ из Крагујевца.
Јелена Лазаревићева, наставница В. Ж. Школе у Београду.
Јефта Стефановић, професор Велике Школе.
Јован Кнежевић, професор Учитељ. Школе у Пакрацу.
Лука Зрнић, професор II Београдске Гимназије.
Д-р Љуб. Ненадовић, лекар из Београда.
Љуб. М. Протић, референт за основну наставу.
Никола Врсаловић, професор I Београдске Гимназије.
Никола Јанчић, професор Шабачке Гимназије.
Сима Јеврић, учитељ из Параћина.
Сретен Пашић, управитељ Више Женске Школе у Београду.
Стеван Ловчевић, начелник Министарства Просвете.
-

www.unilib.rs) *дневне и вештачке светлости на орган вида*, од д-ра Ђорђа П. Нешића, очног лекара, стр. 547; — *Образовање воље*, од Жил Пајоа, у преводу Васе Стајића, стр. 548; — *Златна књига* од Жив. Марковића, арт. мајора, стр. 548; — *Албум Београда*, од Љуб. Ђирића проф. стр. 548; — *Поље* од Влад. Т. Спасојевића, проф. стр. 548;

В. Реферати и извештаји о списима и другим предметима упућеним Главном Просветном Савету:

1. Реферат *Јанка Лукића, Дим. Милојевића, Миливоја Пошовића* о књизи *Синтактички задаци* I део од д-ра Јована Туромана, стр. 20;
2. Реферат д-ра *Станоја Станојевића* о књизи *Историја Српског народа* I књига од Миленка Вукићевића проф. стр. 21;
3. Реферат *Љубомира Протића* референта за основну наставу о истој књизи стр 23;
4. Реферат *Божидара Прокића* проф. Вел. Школе о *Истор. Читанци* од G. Saugé-a у преводу В. Т. Спасојевића, стр. 152;
5. Реферат *Луке Зрнића* проф. о истој књизи, стр. 155;
6. Реферат *Момчила Иванића* проф. о књигама Писмени састави за III и за IV разред од Дим. Ј. Путниковића, учитеља, стр. 158;
7. Реферат *Влад. Д. Стојановића* проф. о истим књигама, стр. 162;
8. Реферат *д-ра Драг. М. Павловића* проф. о књизи *Историја ошита, средњи век*, од Луке Зрнића проф. стр. 549;
9. Реферат *Мих. Ђорђевића*, проф. о истој књизи, стр. 549;
10. Реферат *Момчила Иванића*, проф. о књизи *Синтакса српскога језика* за средње школе од Јанка Лукића, проф. Вел. Школе, стр. 657;

III ШКОЛСКИ ЛЕТОПИС

Извештај ректора Вел. Школе д-ра Марка Т. Леко о Великој Школи о раду у њој за школску 1903/4 годину. стр. 663;

IV НАУКА И НАСТАВА

1. *Телесно вежбање* од Сретена Пашића, упр. В. Ж. Школе у Београду, стр. 25; 197; 330; 427;
2. *Техничка настава у америчким сједињеним државама*, превод Николе Стаменковића, проф. Велике Школе, стр. 42;
3. *Увод у изучавање руског језика с нарочитим обзиром на школе и самоуке*, од проф. Павла Мајзнера, стр. 213; 351; 450;
4. *Школски греси* из „Нашмет“-а превод К. Ивковића, проф. стр. 80;
5. *Бачка склопишта, њихова важност и потреба у нас* од Влад. Д. Стојановића, проф. стр. 164;
6. *Хербарска заоставитина* пок. д-ра Велислава Војновића од Николе Рањојевића, проф. 233;
7. *Сиремање школских надзорника* од д-ра Војислава Бакића, проф. Вел. Школе, стр. 323;
8. *Школе и здравље ђака у срезовима жуписком и копаоничком* од Др. Доб. Гер. Поповића, лекара, стр. 344;

С А Д Р Ж А Ј

ПРОСВЕТНОГА ГЛАСНИЦА ЗА ПРВУ ПОЛОВИНУ 1904. ГОДИНЕ

I СЛУЖБЕНИ ДЕО

А. Укази Његовога Величанства Краља :

1. Закон о народним школам, стр. 325.
2. Одликовања: стр. 1.
3. Помиловање свештених лица осуђених по тач. 3, 4 и 5 чл. 174 закона о цркв. властима: стр. 25.
4. Законодавна решења о урачунавању година службе учитељима народних школа: стр. 82, 83, 84, 85; 205, 206; 391, 362; 457.
5. Министарство просвете и црквених послова:
 - а) *Постављења*: стр. 1, 360.
 - б) *Отпуштање*: стр. 457.
6. Главни Просветни Савет:
 - а) *Постављење редовних чланова*: стр. 81.
7. Велика Школа:
 - а) *Постављења*: стр. 2, 205.
8. Народно позориште:
 - а) *Постављење*: стр. 360.
9. Духовни Судови:
 - а) *Постављења*: стр. 360.
 - б) *Пензионовања*: стр. 360.
10. Средње Школе:
 - а) *Уважење оставке*: стр. 2.
11. Народне школе:
 - а) *Пензионовања*: стр. 81.
12. Стручне Школе:
 - а) *Постављења*: стр. 2.

13. Укидање назива средњих школа : стр. 360.

14. Укидање Старе Богословије : стр. 2.

Б. Претписи Министра просвете и црквених послова :

1. Велика Школа :

а) *Постављења* : стр. 554.

2. Стручне Школе :

а) *Постављења* : стр. 458; 554.

б) *Разрешења* : стр. 554.

3. Основне Школе :

а) *Постављења* : стр. 206, 207; 458.

б) *Премештаји* : стр. 208; 459.

в) *Разрешења* : стр. 209; 459.

г) *Уважење оставке* : стр. 459.

В. Умрли наставници

стр. 210; 460.

Г. Расписи министра просвете и црквених послова :

1. Правила о грађењу учитељског распореда — ПБр. 4537 од 3 маја 1904 — стр. 466.

2. Постављење чланова комисије за распоред учитеља по новом закону — ПБр. 5012 од 5—V—1904 — стр. 467.

3. Правила о полагању учитељских испита, стр. 555.

4. Правила за пензиони фонд народног позоришта у Београду, стр. 559.

5. Стечај за израду читанке за III и IV разред народних школа у Краљевини Србији, стр. 563.

6. Да се по народним школама прослави стогодишњица устанка под Карађорђем — ПБр. 99 од 3—I—1904 — стр. 3; 88; 460.

7. Како је протумачила Главна Контрола, а како Касациони Суд чл. 59 закона о средњим школама — ПБр. 16970 од 20—XI—1903 — стр. 4.

8. Да се шаљу тачни податци при подизању нове школске зграде: о земљишту, програму за нову школску зграду, о материјалу — ПБр. 749 од 16—I—1904 — стр. 85.

9. Да се тражи у будуће израда планова за оне школе, где општине располажу довољним материјалним средствима — ПБр. 794 од 19—I—1904 — стр. 86.

10. Да се школским прирезом морају оптеретити сва непокретна имања оних лица која не живе у оној општини где је њихово имање — ПБр. 605 од 19—I—1904 — стр. 87.

11. Да се све стручне и средње школе обрате Академији Наука за вежина издања — ПБр. 2056 од 11—II—1904 — стр. 89.

12. Да се за оверавање школских дневника не плаћа никаква такса — ПБр. 2236 од 19—II—1904 — стр. 210.

13. Да се обрати што већа пажња настави музике и певања у учитељским школама — ПБр. 2795 од 25—II—1904 — стр. 211.
14. Да се изведе најтачније нови закон о народним школама — ПБр. 4846 од 20—IV—1904 — стр. 358.
15. Да власти не уписују за шегрте ђаке основних школа, док не поднесу школско сведочанство о свршеној основној школи — ПБр. 4288 од 15—IV—1904 стр. 460.
16. Како ће се поднети учитељски извештај о учитељском успеху, и како ће се извршити превод ђака — ПБр. 5077 од 26—IV—1904 — стр. 461.
17. Да се уздају плоче споменице по црквама — ПБр. 4075 од 26—IV—1904 год. — стр.462.

Д. Одлуке министра просвете и црквених послова о књигама :

1. Да се може *Карта Балканског Полуострва* у издању Маџарског Географског Института набављати за потребу средњих школа — ПБр. 17680 од 10—XII—1903 — стр. 3.
2. Да се *релефна карта Краљевине Србије* коју је израдио М. Вукашиновић капетан, може набављати за средње, стручне и народне школе — ПБр. 1856 од 9—II—1904 стр. 88.
3. Да се књига *Минералогија и Геологија* од Алексе Станојевића, проф. може употребљавати као привремени уџбеник у средњим школама — ПБр. 1334 од 27—I—1904 — стр. 89.
4. Да се књига *Географија* за I, за II, за III и за IV разред од Радосава Васовића проф. може употребљавати као привремени уџбеник у средњим школама — ПБр. 1362 од 28—I—1904 — стр. 89.
5. Да се књига *Царство послова* од А. Карнегија у преводу Вл. Т. Спасојевића, може набављати за књижнице средњих и основних школа, и за поклањање ученицима грађанских и средњих школа — ПБр. 4539 од 10 априла 1904 — стр. 362.
6. Да се књига *Савети и поуке наставницима и наставницама пре уласка у јаван живот* од Жил Пајо-а, у преводу Ник. Ракића проф., може набављати за књижнице средњих и основних школа и за поклањање ученицима-ама учитељских школа о испиту — ПБр. 4427 од 12—IV—1904 — стр. 362.
7. Да се књига *Преко Босне и Херцеговине у Приморје* од Недељка С. Савића учитеља, може набављати за књижнице основних школа — ПБр. 530 од 3—VI—1904 — стр. 466.
8. Да се књиге : *Оцеви, Материце, Бачићи селачићи* од Милорада М. Петровића учитеља, могу поклањати ученицима сва четири разреда основних школа, и да се књига *Кад сам био чобане* од Мил. Петровића учитеља, може поклањати само ученицима старијих разреда основних школа — ПБр. 5352 од 3—5—1904 — стр. 467.
9. Да се *Етнографска карта* од Милана Андоновића проф. В. Школе, може набављати са текстом за књижнице средњих школа, и за поклањање ученицима средњих школа, а без текста за књижнице основних школа — ПБр. 5343 од 5—V—1904 — стр. 467.
10. Да се књига *Школски рад* од Павла Љотића надз., може употребљавати у основним школама — ПБр. 4541 од 5—V—1904 — стр. 467.

11. Да се књиге *Пољопривредна читанка*, I и II део од д-ра Ђорђа Радића, могу употребљавати као помоћно наставно средство у продужним школама за поклањање ученицима IV раз. осн. школе, и набављати за књижнице основних школа — ПБр. 5469 од 7—V—1904 — стр. 467.

12. Да се књиге *Словенска читанка* за III разред осн. школа од Петра Деспотовића може употребљавати још за ову школску годину — ПБр. 5470 од 7—V—1904 — стр. 467,

13. Да се књиге *Бачка песмарница* за I и II, за III, и за IV разред од Петра Стојановића, могу употребљавати за лектуру ученика у осн. школама, — ПБр. 5472 од 7—V—1904 — стр. 468.

14. Да се књига *Словенска читанка* за IV разред осн. школе од пок. Дим. Јосића, може употребљавати као уџбеник још за једну школску годину — ПБр. 5474 од 7—V—1904 — стр. 468.

15. Да се књига *Мала цепенуга* у преводу Косаре Цветковићеве може поклањати ученицима најстаријих разреда народних школа; да се *Три приче* од Радоја Домановића, може поклањати ученицима и набављати за ђачке књижнице; да се *Домаће васпитање* од д-ра Стевана Окановића професора, може набављати за књижнице и поклањати ученицима свају најстаријих разреда — ПБр. 5635 од 12—V—1904 — стр. 561.

16. Да се књига *Одабрани животописи одличних војсковођа* из Корнелија Непота од д-ра Веселина Ђисаловића, може привремено употребљавати у средњим школама као помоћно средство — ПБр. 5638 од 12—V—1904 — стр. 561.

17. Да се књига *Немачки глаголи* од Стевана Предића, проф. може употребљавати као помоћна књига за наставу немачког језика — ПБр. 5889 од 13—V—1904 — стр. 562.

18. Да се књига *Младост, књига за децу* од Саватије Грбића, учитеља, може употребљавати за поклањање и за књижнице — ПБр. 5890 од 13 маја 1904 — стр. 562.

19. Да се књига *Деџи идеали у 8 приповедака и 4 песме* од Дим. Пејовића свештеника, може поклањати — ПБр. 5892 од 13—V—1904 — стр. 562.

20. Да се књиге *Ласфонтонове басне* у преводу Ст. Станишића; *Први српски устанак* од Мих. Сретеновића; *Божјињи дарак* од Дим. Соколовића могу набављати за књижнице ђачке и поклањати ђацима — ПБр. 5893 од 13—V—1904 — стр. 562.

21. Да се књига *Босиљак* од Јов. Миодраговића, може набављати за књижнице народних школа и за поклањање ђацима — ПБр. 5894 од 13-5-1904 — стр. 562.

22. Да се књиге *Био једном, Златно доба и Бајке за младеж* у преводу Мих. Дојчиновића, могу набављати за ђачке књижнице основ. школа и за поклањање ђацима — ПБр. 5895 од 13—V—1904 — стр. 562.

23. Да се књига *Народне умотворине* и песни нашега времена. I Смрт Смаил-аге Ченгића у издању књижарнице Валожића, може набављати за књижнице народних школа — ПБр. 5471 од 7—V—1904 — стр. 562.

24. Да се књига *Слике из сеоског живота* (свекрва и пуница) од Јанка Веселиновића може набављати за књижнице народних школа — ПБр. 5639 од 10—V—1904 — стр. 562.

25. Да се књига *Црте из историје ослобођења Србије* од професора Андре Гавриловића може набављати за књижнице народних школа. ПБр. 5640 од 10—V—1904 стр. 562.

II РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

А. Записници редовних састанака :

Записник 857 састанка стр. 5; записник 858 састанка, стр. 9; записник 859 састанка, стр. 14; записник 860 састанка, стр. 90; записник 861 састанка, стр. 91; записник 862 састанка, стр. 212; записник 863 састанка, стр. 251; записник 864 састанка, стр. 256; записник 865 састанка, стр. 363; записник 866 састанка, стр. 381; записник 867 састанка, стр. 385; записник 868 састанка, стр. 469; записник 869 састанка, стр. 472; записник 870 састанка, стр. 473; записник 871 састанка, стр. 476; записник 872 састанка, стр. 564; записник 873 састанка, стр. 582; записник 874 састанка, стр. 589;

Б. Одлуке Главнога Просветног Савета :

1. **Квалификавање:** Ђорђа Трифуновића, студента сликарства, стр. 5,11; Вукадина Ђурковића, свршеног студента кијевске духовне академије, стр. 53, 151; Живана Мацаревића испитаног учитеља гимнастике, стр. 6,94; Димитрија Шилића, професорског кандидата, стр. 6,212; Јована Франтловића, наставника музике X пешад. пука, стр. 6,15; Милице Димовићеве, учиг. свирача и певања, стр. 9; Јована Мормановића, кандидата за учитеља музике, стр. 92,255;

2. **Квалификавање наставника основних школа** стр. 591;

3. **О списима поднесеним Главном Просветном Савету на оцену:**

а) *убеници за средње школе:* *Оштра историја, средњи век*, од Луке Зрнића, професора, стр. 10; *Практична руска граматика*, од свешт. Милоша Анђелковића, проф., стр. 10; *Историја Српског Народа*, I од Миленка Вукићевића, проф., стр. 10; *Алгебра, Геометрија и Аритметика* од Хочевара у преводу др. Петра Вукићевића, проф., стр. 11; *Зоологија* за више разреде од Љуб. М. Давидовића, стр. 11; *Немачки глаголи* од Ст. Предића, проф., стр. 15; *Хришћанска етика за V р. гимназије и реалне*, *Историја хришћанске цркве I и II* од пок. проф. Свет. Никетића, стр. 92; *Латинска читанка* за IV р. гимн. и Ломондова „*Viri illustres*“ за V р. гимн. од Душана Јовановића, професора, стр. 92; *Латинска читанка* за I и II р. гимназије, *Латинска граматика* за средње школе I, *Одабрани животописи* одличних војсковођа од Корнелија Непота, *Тумач и речник* за одабране животописе од Корнелија Непота, од д-ра Веселина Ђисаловића, проф. срп. гимн. у Новом Саду, стр. 93; *Латински читанка I* део за III р. од Мите Живковића, проф. стр. 93; *Проучавање српске књижевности*. I увод у књижевност и песништво — Основни стилистике и метрике — Српско народно песништво у избору и прегледу — од проф. Милутина Драгутиновића, стр. 251; *Синтактички задаци I* део од д-ра Јов. Туромана, стр. 252; *Аритметика*, I део рачуница од Николе Врсаловића, проф. стр. 257, 363, 472, 478; *Латинска граматика* за средње школе II део, синтакса од д-ра Јована Туромана, стр. 469; *Синтакса српског језика* од Јанка Лукића, проф. Велике Школе, стр. 469, 475; *Руска читанка за средње школе* од Настасије Глушчевићке, наст. В. Ж. Школе, стр. 470; *Историски читанка средњег века* од Густава Кареа, у преводу Влад. Т. Спасојевића, стр. 470, 473; *Земљопис за средње и стручне школе* трећа књига, Европа — од проф. Срећка Милетића, стр. 470; *Историја Српског Народа I* књига од проф. Миленка Вукићевића, стр. 471, 478; *Школа за певање* од Јована Ђ. Мирковића, наставника певања, стр. 474; *Немачки читанка за IV разред* гимназије од Јована Кангрге, стр. 478; *Етнографска карта Краљевине Србије* од Ми-

лана Андоновића, стр. 590; *Зоологија* за ниже разреде средњих школа од Љуб. Милковића, стр. 590;

б) *уџбеници за народне школе: Наука хришћанска за ученике III, и за ученике IV разреда* основне школе од Ђ. Ивковића, учитеља, стр. 92; *Рачунске таблице са тумачем* од Мите Нешковића, школ. надзорника, стр. 92; *Атлас Краљевине Србије за III р.* и *Атлас Краљевине Србије за IV р.* од Петра Шрепловића, стр. 93; *Пољопривредне поуке*, св I и II од Паје Тодоровића, инспектора Мин. нар. прив., стр. 252; *Моралне поуке, Историја општа, Народна економија* од Јов. Максимовића учит. стр. 252; *Рачуница са рачунским задацима* за III р. осн. школа од проф. Николе Врсаловића, стр. 256; *Српска чиганка* за П р. од Драг. Ђосића и Милана Дачића, учитеља, стр. 257; *Породица Немањића* од Јована М. Поповића, учитеља, стр. 472; *Рачуница и геометриски облици* за П р. осн. школе, од Илије Ђукановића, стр. 590;

4. О другим предметима упућеним Главном Просветном Савету:

Наставни план евангелске школе, стр. 6; Молба г-ђе Марије Маричковићке да се обрати пажња на школовање жен. подмлатка у приват. школама у Београду, стр. 6; Молба неких учитеља и професора да се суспендују правила о штампању уџбеника стр. 7; Кривица г-це Драге Божићеве, учит., стр. 7, 363; Пројекат закона о уређењу Глав. Просв. Савета, стр. 7; Молба Љубомира Милковића и Тодора Радивојевића, проф., да своје уџбенике поднесу после одређена дана, стр. 7; Др. Стеван Марковић, проф. В. Школе члан Красојевићевог фонда, стр. 8; Даница М. Красојевићева, учен В. Ж. Школе, моли за помоћ из фонда Красојевићевог, стр. 8; Живојин Красојевић, ђак гимн. из Крагујевца, моли да му се врати помоћ из Красојевићевог фонда, стр. 8; Живота Красојевић, ђак I р. осн. школе моли за помоћ из Красојевићевог фонда, стр. 8; Илија Красојевић, правник, моли за повећање помоћи из Красојевићевог фонда, стр. 8; Главни Просветни Савет бира комисије за преглед поднесених уџбеника из појединих група предмета, стр. 9, 94; Кривица г-це Дарицке Петровићеве, учит. из Варпе, реферат г. г. Жив. Перића и Ђорђа Анђелковића, ред. чланова Савета, стр. 11; Молба д-ра Милана Шевића, проф. да се сматра да откуп његових књига није извршен за свагда, стр. 90; Да се вештине у учитељским школама сматрају за обавезне предмете, стр. 91; Кривица г-це Милице Зарићеве учит. из Салаковца, стр. 91; Кривица г. Душана Поповића, преф. учит., стр. 91; Какви треба да буду наставни план и програм за учитељске школе, стр. 252; Кривица Аранђела Дмитровића, учит. реферат г. Живојина Перића, проф. стр. 253; Да се поднесе Министру просвете мишљење о буквару, читанкама и рачуницама за основне школе, које су у употреби, стр. 256; Кандидати за изсланике на учит. испитима, стр. 476; Комисија за грађење учитељског распореда, стр. 476; План за израду нових читанка за основне школе, стр. 476; Живојин Красојевић, ђак VI р., моли за издржање из Красојевићевог фонда, стр. 478; Молба Мих. Јовића, учит. да Државна Штампарија печата и његов буквар, стр. 564; Мишљење Саветско о откупу Српске граматике од Љуб. Стојановића, стр. 589;

5. Списи намењени школским и учитељским књиžницама или за поклањање ученицима народних, средњих и стручних школа:

Домаће васпитање, Три приче за омладину и Пешевџа од д-ра Ств. Окановића, проф., стр. 14;

Савети и практична упућства наставницима-ама пре уласка у јавин живот I од Жил Пајо-а, превод Николе Ракића, проф. стр. 15; *Планинка*, од непознатих писаца, стр. 90; *Дете и војник*, од Мих. Стевановића, учит., стр. 92; *Линхард и Гертруда* од Мите Нешковића, школског надзорника, стр. 92; *Учитељски календар* за 1904 год. од Исидора Стојчића, штампара, стр. 257; *Детињци* од Мих. Јовића, учит. стр. 257; *Дечији идеали* од Дим. Пејовића, свешт. из Зајечара, стр. 381; *Царство поклова* од А. Карнегија у преводу Вл. Т. Спасојевића, стр. 470; *Преко Босне и Херцеговине у Приморје* од Недељка С. Савића, учит. стр. 471, 479; *Црте из историје ослобођења Срба* од Андре Гавриловића, проф., стр. 471; *Путица и свекра* од Јанка Веселиновића, стр. 471; *Лафонтенове Басне* од Станише Станишића, учит., стр. 471; *Први српски устанак* од Мих. Срегеновића, учит., стр. 471; *Божјињи дарак* од Димитрија Соколовића, учит., стр. 471; *Младост, књига за децу*, у издању књижаре Мите Стајића, стр. 472; *Одабране Фенелоне и Флоријанове басне* у преводу Михаила Дојчиновића, стр. 474; *Како да свој углед подигнемо* од С. С. Поповића, учит., стр. 475; *Баички селачици*, *Матернице*, *Оцви*, од Милорада Петровића, учит. и *Кад сам био чобанче* од П. Ресегера, у преводу стр. 474, 479; *Златно доба*, *Бајке за младеж*, *Био једном* у издању књижаре Ђуковића и Рајковића, стр. 475; *Босиљак* од Јована Миодраговића, стр. 475; *Слике из Старе Србије* од Зар. Поповића, П, стр. 477; *Мали венац* од Мих. Станојевића, учитеља, стр. 477; *Мали домаћин* од Анке Ристићке, стр. 478; *Грљанско ђачко позориште Хајдук Велко* од Вукашина Поповића, учит., стр. 564; *Да читамо* од Вучића Јовановића, учитеља, стр. 590; *Зашто, брако, постасмо хајдуци?* од Косте Петровића, учитеља, стр. 590.

В. Реферати и извештаји о списима и другим предметима упућеним
Главном Просветном Савету:

1. *Реферат Љуб. М. Протића* референта за основ. наставу о књизи: *Одабране Фенелоне и Флоријанове басне* у преводу Мих. Дојчиновића, правника, стр. 15.

✓ 2. *Реферат Др. Душана Рајичића и Дим. Ј. Путниковића* о књизи *Рачуница са геометријом и рачунским задацима за ученике и ученице IV р. основне школе* од Раше Митровића, учит., стр. 18, 565.

3. *Реферат Др. Свет. Радвановића* проф. В. Школе, о књизи: „*Минералогии и Геологија*“ за више разреде средњих школа од Ал. Станојевића, проф., стр. 94.

4. *Реферат Др. Светолика Стевановића*, професора о истом предмету, стр. 95.

5. *Реферат Рудолфа Бикловића*, професора гимназије, о књигама: *Географија* за I, за II, за III, за IV разред средњих школа од Рад. Васовића, проф., стр. 102.

6. Реферат *Владислава Сантнера*, проф. о истом предмету, стр. 102.

7. Реферат г. г. *Љуб. М. Протића, Влад. Стојановића, д-ра Душана Рајичића и Уроша Благојевића* о *Букварима*: *Стеве Чуцурила*, Мих. Јовића, Градоја Бушљетића, Влад. Петровића и писца „Развитака“ — стр. 213, 257, 565.

8. Реферат *Петра Десиотовића*, школског надзорника о истом предмету, стр. 223.

9. Реферат *Миленка Вукићевића*, проф. о књизи *Битка косовска* од Ивана Вујића, Светозарева, стр. 364.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

10. Реферат *д-ра Александра Белића*, проф. Вел. Школе, о књизи *Практична руска граматика* од свешт. Милоша Анђелковића, професора стр. 367.
11. Реферат г. *Петра Протића*, професора о истој књизи, стр. 367;
12. Реферат г. *Јована Миодраговића*, проф. о књизи *Pédagogie théorique et pratique* од G. Comraugé а у преводу Р. Огњановића, учит. језика, стр. 371.
13. Реферат *Павла Поповића*, проф. о истој књизи, стр. 379.
14. Реферат *Михаила Борђевића*, проф. о књизи „*Биографије и историски догађаји из историје Грка и Римљана*“ од проф. Николе Јанчића, стр. 381.
15. Реферат *Влад. Стојановића*, школ. надзорника, о књизи *Савети и практична уиштства наставницима-ама пре уласка у јаван живот*, од Жил. Пајо-а у преводу Николе Ракића, стр. 383.
16. Реферат *д-ра Стевана Окановића*, Ристе Вукановића и Дим. Пунтиковића о *Сликама за наставу у народним школама* и о *Методичком уиштству за ове слике* од Љуб. Протића, Влад. Стојановића и Вл. Тителбаха, стр. 384, 385.
17. Реферат *Јована Миодраговића*, *Момчила Иванића* и *Михаила Стевановића* о седамнаест књига међу којима су Српске читанке за основну школу, Словенске читанке, Бачке песмарице, Пољопривредне читанке, стр. 566.
18. Реферат *Јанка Лукића*, *Дим. Милојевића* и *Миливоја Поповића* о књигама Мите Живковића, *д-ра Веселина Ђисаловића* и *Душана Јовановића*, стр. 583.
19. Реферат *Љуб. М. Протића*, о књигама *Црте из историје ослобођења Србије* од проф. Андре Гавриловића и *Слике из сеоског живота* (свејерва и пуница) од Јанка Веселиновића, стр. 585.
20. Реферат *Љуб. М. Протића* о књизи *Дете и војник* од Мих. Стевановића, учит., стр. 587.
21. Реферат *Љуб. М. Протића* о књигама: *Мала ицелуга* од Косаре Цветковићеве, *Три приче* од Рад. Домановића, стр. 588.
22. Реферат *Буре Димића*, проф. о књизи *Немачки глаголи* од Ст. Предића, проф., стр. 591.
23. Реферат *Влад. Малине*, учит. језика о истој књизи, стр. 582.
24. Реферат *Влад. Стојановића* о књизи *Планинка* стр. 598.
25. Реферат *Влад. Стојановића*, школ. надзорника, о књигама *Златно доба*, *Био једном*, *Бајке за младеж* у издању Туковића и Рајковића, стр. 600.
26. Реферат *Владимира Стојановића*, школ. надзорника о књигама *Босиљак* од Ј. Миодраговића, *Младост* од Саватија Грбића, *Ласфонтенове басне* у преводу Ст. Станишића, *Први српски устанак* од Мих. Сретеновића, *Божјињи дарок* од Дим. Соколовића, стр. 602.

III НАУКА И НАСТАВА

1. *Мисли о настави цртања слободном руком* од наставника цртања Војислава Стевановића, стр. 19.
2. *Средње школе у Хрватској и Славонији* од проф. *д-ра Данила Трбојевића*, стр. 28.
3. *Савети о читању* од Mlle Robin, превод Влад. Т. Спасојевића, стр. 46.

4. *Из Методике рачуна*, таблица множења и дељења од Ђорђа Ст. Којића, учит. стр. 117.
5. *Школска гимнастика*, једно савремено питање, од Анастаса Христодуло, учит. гимнастике, стр. 135.
6. *Еволуција рада у Старој Грчкој*, „Пол Гиро“ превод Боже Кнежевића, проф. стр. 149.
7. Из Тгасу-еве „Психологије детета“ од Јована Кнежевића, професора стр. 170, 418.
8. *Професорски испити* за 1900-901 годину, стр. 173, за 1901-2, 1902-3 стр. 291, 1903-4 стр. 507.
9. *О умору код ученика основних школа* од Влад. Стојановића, надзорника, стр. 259, 398.
10. *Основно школовање у Бугарској* од Сеуре, превод Влад. Т. Спанојевића, стр. 275.
11. *Физички развитак школске омладине и школска игијена у Срба*. Предавање д-ра Љуб. Ненадовића, лекара на I међународ. конгресу за школ игијену у Нирнбергу, стр. 386.
12. *О почетку и одсесима трећег периода српске књижевности* од проф. Гаврила Јовановића, проф., стр. 480, 618.
13. *Телесно вежбање с гледишта Дарвинове теорије* од Сретена Пашића, управ. В. Ж. Школе, стр. 507, 607.
14. *Бугарски универзитет*, стр. 514.
15. *Закон о Ефорату бугарског универзитета*, браће Евлогија и Христа Георгијевих из Карлова, стр. 521.
16. *Разговор о јектици* од д-ра Ван Рина у преводу др. Влад. А. Поповића, санит. мајора, стр. 634.

IV ПРЕДАВАЊЕ

1. *Путник и шева*, предавање за I разред основне школе, од Негм-а превод Симе Јеврића, учитеља, стр. 53.

V ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

1. *Општа историја*, Средњи Век. Израдио Л. Зрнић, проф. реферат Н. Јанчића, проф. стр. 66.
2. Одговор г. Николи Јанчићу, проф. од Л. Зрнића, проф. стр. 70.
3. *Слике из Старе Србије II* од Зар. Р. Поповића, реферат Драг. Илића, стр. 524.
4. *Картометријски подаци о Македонији и Старој Србији* од Радоја Дедница, реферат Е. Цветића, суил., стр. 649.

VI БЕЛЕШКЕ

Свеска за јануар: Јабучни црв, стр. 73; Људи мајмунци, стр. 76; Шта треба, а шта не треба чинити за здравље, стр. 77; Манган у Русији, стр. 78; Памет код пољског миша, стр. 78.

Свеска за фебруар: Нова звезда која мења сјајност, стр. 194; Келеп камила, стр. 194; Најстарији лекар на свету, стр. 194; Вожња по Лондону, стр. 194; Број великих вароши, у Источним Индијама, стр. 195; Пројекат

Тунела испод гибралтарског мореуза, стр. 195; Да ли су наши прваци пушили или не, стр. 195; Пловидба по језеру Титикака, стр. 195; Потрошња млека у Њујорку, стр. 196; Флуор претворен у чврсто стање, стр. 196; Најбоље плаћени рад, стр. 197; Школски типови, стр. 197; Електрично мљење крива, стр. 197; Црв који воли снег, стр. 198; Основно образовање у Италији, стр. 198;

Свеска за март: Број неписмених у Немачкој, стр. 304; О развитку азбуке, стр. 305; Учење правописа, стр. 306; Оскудица у учитељима у Пруској, стр. 306; Увођење учења живих језика по основним школама у Лајпцигу, стр. 306; Модерна школа у Мадриду, стр. 307; Седми конгрес удружења за васпитавање одраслих, стр. 308; Велика гимназија у Шангају, стр. 309; Други конгрес за естетичко васпитавање, стр. 309; Техничко васпитавање у Белгији, стр. 310; О настави у републици Чили, стр. 310; Курсови за одрасле и професионалне школе у Пруској, стр. 311; Заједничко васпитавање разнородних полова и његови резултати за женске, стр. 311; Вечерњи трговачки курсови, стр. 311; Писменост у Русији, стр. 312; Какве треба да су слике у књигама за децу, стр. 312; Пензионска каса за учитеље у миру у Женевском кантону, стр. 313; Дисциплина у школи, стр. 313; Сугестија у васпитању, стр. 313; Школе за поправку и школе индустријске у Инглеској, стр. 313; Револуција у школским методама, стр. 314; Курсови о расипству на универзитету у Јени, стр. 315; Васпитавање женскиња у Сијау, стр. 315; Школа и њени критичари, стр. 315; Концентрација сеоских школа у Америци, стр. 316; Жетва у пет континената, стр. 316; Школски листови, стр. 317; Статистика удружења за наставу, стр. 317; Једна морална предрасуда идеја о кажњавању, стр. 317; Учење француског језика у Инглеској, стр. 317; Посећивање школа, стр. 320; Колико треба спавати, стр. 320; Наши дани бивају све дужи и дужи, стр. 321; Број до сада свију посматраних комета, стр. 321; Литографско камење у Грчкој, стр. 321;

Свеска за април: Изложба предмета за децје благостање, стр. 444; Први интернационални конгрес за децју игијену у Нирибергу, стр. 445; Школе у Галицији, стр. 452; Српски девојачки васпитни завод у Будимпешти, стр. 452; Ферцијалне колоније и њихи успеси, стр. 453;

Свеска за мај: О државно-политичком образовању у средњим школама, стр. 534; Школски буџет берлинске општине за 1904 год. стр. 539; Запамтивање општинских школа у неким немачким градовима, стр. 540; Годишњи школски трошак шарлотенбушке општине, стр. 541; Репорна руског правописа, стр. 542; Занимљив педагошки покушај, стр. 543; Најстарији универзитетски студент у Немачкој, стр. 544; Које писце најрадије чита руска школска омладина, стр. 544; Колико се књига штампа годишње у Русији, стр. 545; Школе у Галицији, стр. 545; Очигледна настава из игијене стр. 545; Научни течајеви у Јени, стр. 545, Син председника америчких држава у основној школи, стр. 546; Леп пример вредан помена, стр. 546; Писменост у Москви, стр. 546; Лична етика новорођенчета, стр. 547; Фреквенција у француским универзитетима, стр. 548; Статистички преглед руских школа, стр. 549; Какво је образовање берлинских ученика, стр. 549; Стечај за израду уџбеника за бугарске гимназије, стр. 550; Како се награђују школске књиге у Тројединци, стр. 550;

Свеска за јуни: О штампању уџбеника у Румунији, стр. 651; К питању о школској игијени код нас стр. 653; Српски Соко, стр. 655; Језично питање у Моравској, стр. 655; Алкохолизам и настава, стр. 655;

Број ђака у пештанским основним школама, стр. 730; Дуван и школа, стр. 731; Школски вртови за малу децу, стр. 731; Снага у инсеката, стр. 731; Тежина мозга, стр. 732; Најбржа животиња:

XI ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Свеска за октобар, стр. 515—516; Свеска за декембар, стр. 735;

XII ПРИЛОЗИ ПРОСВЕТНОМ ГЛАСНИКУ

Одговор г. Јовану Турману, проф. Вел. Школе у пен. на његову оцену моје расправе „Каква нам треба грчка граматика?“ — од д-ра Василија Берића, проф. Вел. Школе.

Списак колеоптера у Музеју Српске Земље од Недељка Кошанина.

VII ХРОНИКА

Српско Геолошко Друштво: записник ХCVIII састанка, стр. 432; записник ХСIX састанка, стр. 438; записник С састанка, стр. 441; записник СI састанка, стр. 643; записник СII састанка, стр. 645.

VIII КОВЧЕЖИЋ

Свеска за јануар: стр. 78—80; свеска за фебруар: стр. 200—202; свеска за март: стр. 321—323; свеска за април: стр. 454—456; свеска за јуни: стр. 655—656.

IX СТАТИСТИКА

Бројно стање основних школа, учитеља и учитељица по платама њиховим на дан 1 јануара 1904, стр. 308—309.

X ЈАВНА ЗАХВАЛНОСТ

Свеска за фебруар: стр. 203; свеска за март: стр. 323—324; свеска за мај: стр. 551.

XI ПРИЛОГ ПРОСВЕТНОМ ГЛАСНИКУ

Описак тиса у Музеју Српске Земље, стр. 457, уз свеску за април.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

1904 год.

(ДРУГА ПОЛОВИНА)

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК

СЛУЖБЕНИ ЛИСТ

МИНИСТАРСТВА ПРОСВЕТЕ И ЦРКВЕНИХ ПОСЛОВА

КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ

ГОДИНА XXV

(ДРУГА ПОЛОВИМА)

УРЕДИО

Влад. Т. Спасојевић

У БЕОГРАДУ

ШТАМПА И ИЗДАЊЕ ДРЖАВНЕ ШТАМПАРИЈЕ

1904

САРАДНИЦИ

- Д-р Василије Ђерић, професор Велике Школе.
Д-р Влад. А. Поповић, санит. мајор.
Влад. Т. Спасојевић, секретар Министарства Просвете.
Влад. Стојановић, професор Богословије Св. Саве.
Данило Катић, проф Крагујевачке гимназије.
Д-р Доб. Гер. Поповић, ср. лекар.
Д-р Војислав Бакић, професор Велике Школе.
Живко Н. Стевановић, сусленат II београдске гимназије.
Зарија Р. Поповић, статистичар Мин. просвете.
Јанко Лукић, професор Велике Школе.
Јелена Лазаревићева, класна учит. В. Ж. Школе у Београду.
Јефта Стефановић, професор Велике Школе.
Јован Миодраговић, професор II београдске гимназије.
Јован Туроман, професор Велике Школе у пензији.
Коста Ивковић, директор у пензији.
Лука Зрнић, професор II београдске гимназије.
Љуб М. Протић, референт за основну наставу.
Д-р Марко Т. Леко, ректор и професор Велике Школе.
Милан Ђ. Миладиновић, суплент Шабачке гимназије.
Миливоје Поповић, професор Крушевачке гимназије.
Миливоје Симић, директор Крагујевачке гимназије.
Никола Врсаловић, професор I београдске гимназије.
Никола Рапојевић, професор I београдске гимназије.
Никола И. Стаменковић, професор Велике Школе.
Павле Мајзнер, професор Врањске гимназије.
Саватија Грбић, учитељ основне школе.
Сретен Пашић, управитељ Више Женске Школе у Београду.
Станиша Станчић, учитељ из Београда.
Стеван Ловчевић, начелник Министарства Просвете.

Б. Претписи Министра просвете и црквених послова:

✓ 1. **Велика Школа:**

а) *Постављења*: стр. 120.

2. **Средње Школе:**

а) *Пензионовања*: стр. 120.

б) *Разрешења*: стр. 120.

3. **Основне Школе:**

а) *Постављење* на основу чл. 35 и 85 закона о народним школама; стр. 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13; стр. 18; стр. 122—142; стр. 271—322; стр. 400—403.

б) *Постављења* на основу чл. 37 закона: стр. 403—412; 519—524; 648—649.

в) *Разрешења*: стр. 121.

✓ 4. **Главни Просветни Савет:**

а) *Постављења*, стр. 519.

5. **Стална испитна комисија за полагање професорских испита:**

а) *Постављење чланова*: стр. 524.

В. Умрли наставници

Стр. 122.

Г. Прописи Министра просвете

1. Правила о средњим фондовима за подизање школских зграда стр. 14;

2. Одлука Министра Просвете и Црквених Послова — ПБр. 9204 од 21 јуна 1904 да се у I раз. Алексиначке учит. школе не прими ни један ученик, стр. 121;

3. Одлука Министра Просвете и Црквених Послова — ПБр. 9166, од 2—VI—1904 да се у I р. Женске Учитељске Школе у Београду прими 30 ученица, стр. 121;

4. Правила Ђачке трпезе, стр. 142;

5. Наставни план за Више Женске Школе, стр. 260;

6. Привремени наставни план и програм за V и VI разред основних школа, стр. 527;

7. Правила о народним књижницама са читаоницама, стр. 531;

8. Правила о владању ученика средњих школа, стр. 534;

9. Правила о разредним старешинама средњих школа, стр. 649.

Д. Расписи министра просвете и црквених послова:

1. Да ће таку за учитељске повишице наплаћивати пореска одељења — ПБр. 8417 од 29—V—1904 — стр. 6.

2. Да ће оцене за учитељски рад бити одличан, повољан и неповољан — ПБр. 8566 од 2—VI—1904 — стр. 6.

3. Да се настава у Вишим Женским Школама удеси по новом привременом плану — ПБр. 12834 од 12—VIII—1904 — стр. 259.

4. Да се оснивају народне књижнице са читаоницама — стр. 531.

Б. Расписи Министра Просвете и Црвених Послова
о књигама и училима:

1. Да се *Историја српског народа I књига* од проф. Миленка Вукићевића, може употребљавати као помоћна књига у средњим и стручним школама, и да се може набављати за књижнице средњих, стручних и народних школа — ПБр. 8826 од 2—VI—1904 — стр. 6.

2. Да се књига *Племе Кучи у народној причи и ијесми*, од пок. Марка Миљанова може набављати за књижнице средњих школа — ПБр. 17322 од 5—X—1904 — стр. 540.

3. Да се књига *Општа историја средњи век* од Луке Зрнића проф. може употребљавати као уџбеник у средњим, учитељским, и вишим женским школама. — ПБр. 18063 од 16—XI—1904 — стр. 540.

4. Да се књига *Латинска Читанка I део* од Миге Живковића проф. може употребљавати као уџбеник за прву годину учења латинског језика у средњим школама — ПБр. 5636 од 12—X—1904 — стр. 541.

5. Да се књига *Историјски календар* од Боже Кнежевића професора, може набављати за књижнице средњих и народних школа — ПБр. 17321 од 5—X—1904 — стр. 541.

II РАДЊА ГЛАВНОГА ПРОСВЕТНОГ САВЕТА

А. Записници редовних састанака:

Записник 875 састанка, стр. 16; записник 876 састанка стр. 17; записник 877 састанка, стр. 18; записник 878 састанка, стр. 21; записник 879 састанка, стр. 23; записник 880 састанка, стр. 23; записник 881 састанка, стр. 149; записник 882 састанка, стр. 149; записник 883 састанка, стр. 157; записник 884 састанка, стр. 542; записник 885 састанка стр. 546; записник 886 састанка, стр. 653; записник 887 састанка, стр. 655; записник 888 састанка, стр. 656; записник 889 састанка, стр. 657;

Б. Одлуке Главнога Просветног Савета:

1) **Квалификавање наставника средњих школа:** Косте Ђ. Поп-Манића, свршеног студента петроградске духовне академије, стр. 17; 20; Лазара Крцалића, учитеља вештина стр. 151; 545; Михаила Врбице, академског сликара, стр. 543; 654; Јелисавете Петровићеве учитељице гласовирања и певања у Загребу стр. 543; 654; Филипа Ковачевића, пређ. професора, стр. 544; 545; 654; Радосава Зотовића, свр. учен. умет. акад. у Лајпцигу, стр. 546; Ристе Петрушевића, свр. учен. Беогр. сликар. школе, стр. 546; 654; Јована Урбана, капелника V пешад. пука из Ваљева, стр. 659;

2) **Квалификавање наставника основних школа** стр. 16; стр. 17; стр. 20; стр. 21; стр. 22; стр. 23 и 24; стр. 152. стр. 656; стр. 662;

3. О списима поднесеним Главном Просветном Савету на оцену:

а) **уџбеници за средње школе:** *Земљиште за средње и стручне школе.* Четврта књига Азија, Африка, Аустралија, Америка и Антарктика од Срећка Милетића проф. стр. 16; 19; *Немачка читанка са речником за IV р. гим.* од Јована Кангрге, проф. стр. 17; *Општа Историја*, средњи век, од Луке Зрнића проф. стр. 18; *Изучавање српске књи-*

жестокости, од Мих. Драгутиновића проф. стр. 22; *Француска читанка за IV разр.* од Павла Ј. Поповића, проф. стр. 150; *Немачка граматика за школску и приватну употребу* III део, и *Немачки глаголи* Јаке, мешовите и слабе промене од Ст. Предића, проф. стр. 150; *Експериментална Физика* од Јел. Михајловића проф. стр. 150; *Учитель руског језика* од проф. Петра Протића, стр. 151; 549; *Теоријска и практична педагогија* од Г. Сомрауге-а, у преводу Р. Огњановића, стр. 152; *Историја опште, нови век* од Луке Зрнића, проф. стр. 545; *Датинска читанка* I део од М. Живковића проф. стр. 547;

3. О другим предметима упућеним Главном Просветном Савету:

Да ли се ученици на које би се примениле казне из тачака а и б чл. 31 закона о сред. школама, сматрају као редовни ученици и онда када не продуже учење у којој другој средњој школи већ буду учили код својих кућа стр. 18;

Да Савет изради план за Словенску читанку за IV раз. основ. школа, стр. 149;

Да ли у пиротској гимназији треба отворити и V разред, стр. 150;

Да се изради сталан план и програм за учитељске школе, стр. 157. 160, 161 и 547;

О наименовању редовних и ванредних чланова Гл. Просв. Савета, стр. 542, 543;

Избор потпредседника Савета, стр. 543;

Да се позивају и ванредни чланови у седнице Саветске, стр. 543;

Цвета Грујићка, учит. у Каменици, Лепосава Ђорђевићева учител. у Кораћинци, Катарина Тодоровићка, учит. у Обрежи, моле да буду пензионеране, стр. 544; Зорка Стојановићева, учит. у Витежеву, моли за пензију, стр. 545; Вук Ивановић, учител из Ланишта, стр. 653; Никодије Р. Стевановић учител, стр. 655;

Да Главни Просветни Савет на основу чл. 84 закона о народним школама кандидује из сваке средње школе по *три* наставника, и по *три* учитеља из сваког округа који би у току школске године могли бити послани ради прегледа рада у основним школама, стр. 653;

Молба д-ра Милана Шевића, проф. да се његова књига Српска Читанка за средње школе, књ. II. употребљава и даље као школска књига стр. 654, 659;

Кривица г. г. Ивана Николића и Радула Перинића учитеље из Ивањице, стр. 655;

4. Списи намењени школеким и учитељским књижницама или за поклањање ученицима народних, средњих и стручних школа:

Мали домаћин превод Анке Ристићке, стр. 19. — *Народна предавања у Русији* од проф. Павла Ј. Мајзнера, стр. 151; — *Материнско царство* од Живојина Радосављевића, учитеља, стр. 151; — *Материнска читанка*, од Јеле П. Спасића и Петра Стојановића, стр. 151; — *Историјски календар*, од Божидача Ђежевића, проф. стр. 544; — *Племе Кући у народној ијесми и причи* од пок. Марка Мљанова, стр. 545; — *Релефи Карађорђа и Краља Петра I* од Петра Убавкића, вајара, стр. 545; — *Планинка* од Раше Митровића, учитеља стр. 547; — *Како да сачувамо очи* вид и Ути-

9. *Прилог грађе за Флору биофита у Србији* од Дан. Љ. Катића, проф. стр. 369;
10. *Предмет и задатак класичне филологије* од Макс Боне-а, превод Миливоја Ј. Поповића, проф. стр. 381; 473; 580; 691;
11. *Бранилац новије наставе*, педагошки монолог од д-р Шерера превод Б. Ивковића, стр. 466;
12. *Лева рука* од Мајергајна. превод Сав. М. Грбића, учит. стр. 468;
13. *Преглед садашњег уређења немачких универзитета* од д-р А. Лексиса, превод Мил. Ј. Поповића, проф. стр. 553;
14. *Народна имена биљака* од Миливоја Симића, дирек. стр. 509;
15. *Морално васпитање у Сједињеним Америчким Државама* од Weulresse превод В. Т. Спасојевића стр. 571;
16. *Оснивач педологије Стенли Хол и његов научни рад* од А. Не-чајева превод с руског од Станише Станишића, учитеља, стр. 684;

V ПРЕДАВАЊЕ

Предавања у основној школи из Науке Хришћанске о Божићу од Јов. Миодраговића, проф. стр. 422;

VI ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

1. *Кака нам треба грчка граматика* од д-ра Василија Ђерића реферат д-ра Јована Туромана, стр. 91;
2. *Les exercices physiques et le développement intellectuel* par A. Mosso, од д-ра Влад. А. Поповића, санит. мајора, стр. 422;
3. *Одабрани животописи одличних војсковођа* из Корнелија Непота од д-ра Веселина Ђисаловића, реферат Јанка Лукића проф. Велике Школе стр. 495;
4. *Србија и Српски покрет у Јужној Угарској 1848 и 1849* од д-ра Драг. Павловића, реферат М. Ђ. Миладиновића суплента, стр. 500;
5. *Буквар за основне школе у Краљевини Србији*, написао Стево Чутурило школски надзорник у п. у Београду, издање и штампа Државне Штампарије Краљевине Србије, 1904. Цена 0.50 пр. дин. реферат Јована Миодраговића, проф. стр. 601;
6. *Српска читанка* за II разред основних школа у Краљевини Србији. Саставили Љуб. М. Протић и Влад. Д. Стојановић. Прво (државно) издање у Београду 1904. — Стр. 200; — 12^о, цена 60 п. дин. Реферат Жив. Н. Стевановића суплента стр. 613;
7. *Одговор на оцену Српске Читанке за II р. осн. школа* од Љ. Протића и Влад. Стојановића, стр. 719;

VII СТАТИСТИКА

Статистика учитељских испита од 1899—1902 године. од Зар. Р. Поповића стр. 704; *Статистика наставе у школама* у Србији за 1900/1901 гдину од Зар. Р. Поповића стр. 712;

VIII ХРОНИКА

Српско Геолошко Друштво: записник СШ збора, стр. 86; записник CIV збора, стр. 88; записник CV збора, стр. 89; записник CVI збора стр.

488; записник CVII збора, стр. 489; записник CVIII збора, стр. 492; СІХ збора, стр. 590; СХ збора, стр. 595; записник СХІ збора, стр. 716;

ІХ КОВЧЕЖИЋ

Свеска за јули, стр. 115—118; Свеска за септембар, стр. 398; Свеска за октобар, стр. 513—514; Свеска за декембар, стр. 732—735;

Х БЕЛЕШКЕ

Свеска за јули: Душевни пролетаријат у Италији стр. 109; Дрво које је лакше од плута, стр. 110; Статистика угарских народности по вероисповестима, стр. 111; Статистика писмености угарских народности, стр. 112; Да ли се понемчавају Пољаци, стр. 113; Употреба зракова X при вађењу бисера, стр. 113; Симплонски тунел, стр. 113; Производња злата од 1891 до 1903, стр. 114; Кореанци на свом дому, стр. 114;

Свеска за август: Чување здравља у Јапону, стр. 247; Конгрес за ботанику, стр. 248; Физичко васпитање у Јапанаца, стр. 248; Поглед Кипеза на свет, стр. 249; Слике на пшеничном зрну, стр. 250; Школска газдинства у Бугарској, стр. 250; Закон о надзору над гимназијама и основним школама у Бугарској, стр. 251; Награде учитељима основних школа у Бугарској, стр. 252; Бугарска за светску изложбу у Сен-Лују, стр. 252; Оцењивање учитељскога рада, стр. 253;

Свеска за октобар: Бројно стање слушалаца на универзитетима у аустројским покрајинама у летњем семестру 1904 год. стр. 505; Школске вести, стр. 506; Ученички врт стр. 506; Универзитетска реформа у Холандији, стр. 507; Амерички меценат стр. 507; Варошка библиотека за народ у Шарлотенбургу, стр. 507; Дечје књижице и њин утицај на дечју лектуру, стр. 508; Настава на Исланду, стр. 509; Archaeologica, стр. 512;

Свеска за новембар: Наставничке скупштине у Бугарској стр. 640; Слободан универзитет у Бугарској, стр. 640; Један прилог о постанку српских виших женских школа у Угарској, стр. 641; Конференција наставника основних и средњих школа у Бугарској, стр. 642; Плодност код риба, стр. 644; Живе мапе, стр. 645; Борба у корист повећања плата учитељица у Америци, стр. 645; Школске екскурзије, стр. 645; Нов школски закон у Данској, стр. 645; Напредовање основне наставе у Италији, стр. 646; Интернационални конгрес за основну наставу у 1905 години, стр. 646;

Свеска за декембар: Школска статистика у Аустроугарској, стр. 723; Број чешких средњих школа и средњешколских ученика, стр. 723; Књиге у Француској у 1903 год. стр. 724; Гробље књига, стр. 724; Број слушалаца философа, у Загребу, стр. 724; Северни пол, стр. 724; Крвно родство између човека и мајмуна, стр. 725; О радуму, стр. 725; Настава за слепе, стр. 725; Учители у Бугарској, стр. 725; Непрекидно трајање наставе у Немачкој, стр. 725; Срце од Едмонда де Алимиса, стр. 726; Школска статистика, стр. 726; Огроман канал, стр. 727; Метарски систем, стр. 727; Језеро Чад у Африци, стр. 727; Прадомовина Аријеваца, стр. 727; 200-годишњица немачких новина Vossische Zeitung, стр. 728; Сатурнов месец, стр. 728; Проналазач телеграфона, стр. 728; О Кантлапласовој теорији, стр. 728; Помрачење сунца, стр. 729; Религијско-историски конгрес, стр. 729; Учители основних школа на Великим Школама, стр. 730; Јевреји на руским универзитетима, стр. 730; Мађарске школе у Хрватској и Славонији, стр. 730;

за Рачуницу:

г.г. Владимира Д. Стојановића, надзорника народних школа за град Београд; д-ра Петра Л. Вукићевића, професора гимназије Вука Стеф. Караџића, и Јована Максимовића, привр. вишег учитеља Београдске Грађанске Школе; и

за Природне науке:

г.г. Љубомира М. Протића, референта министарства просвете и црквених послова; Павла Аршинова, професора Београдске Више Женске Школе, и Станишу С. Станишића, учитеља из Београда.

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 18. августа ове године, ПБр. 10753, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Луке Зрнића, професора, који је молио за одобрење да се његова књига: Општа историја, средњи век, може употребљавати као уџбеник у гимназијама, учитељским и вишим женским школама, или да се откупи за исту употребу.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Божа Прокић, професор Велике Школе, и Михаило Ђорђевић, професор I београдске гимназије, да ову књигу прегледају и о њој Савету реферују у смислу молбе г. Зрнића, а према Правилима о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1 августа ове године. ПБр. 6478.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 24. септембра ове године, ПБр. 13998, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Милоша Анђелковића, професора јагодинске учитељске школе, који је молио за одобрење да се његова књига: Практична руска граматика може употребљавати у средњим школама као уџбеник за руски језик.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. д-р Александар Бељић, професор Велике Школе, и Петар С. Протић, професор Богословије, да ову књигу прегледају и о њој Савету реферују у смислу молбе г. Анђелковића, а према Правилима о штампању уџбеника за народне и средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478.

V

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10. септембра ове године, ПБр. 12945, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Миленка Вукићевића, професора, који је молио за одобрење да се његова књига: Историја Српског Народа, књига прва, може употребљавати као уџбеник у средњим, учитељским и вишим женским школама и у Богословији.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Јован Н. Томић, библиотекар Народне Библиотеке, и Љубомир М. Протић, референт министарства просвете, да ову књигу прегледају и о њој Савету реферују у смислу молбе г. Вукићевића, а према Правилима о штампању уџбеника.

VI

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 30. октобра ове године, ПБр. 16324, којим је спроведена Савету на оцену молба г. д-ра Петра Л. Вукићевића, професора, који је молио да се откупе и употребе у средњим школама као уџбеници његови преводи и прераде Хочеваревих књига: Аритметика и Алгебра и Геометрија.

Пошто је Савет на 762. састанку одлучио да се ова Геометрија може употребљавати као уџбеник у вишим разредима средњих школа, то је на овоме састанку одлучено: да се умоле г.г. д-р Михаило Петровић, професор Велике Школе, и Тока Анђелковић, професор I београдске гимназије, да прегледају овај превод Хочевареве Аритметике и Алгебре, који је у рукопису поднесен, и да о њему Савету реферују у смислу молбе г. Вукићевића.

VII

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 8. септембра ове године, ПБр. 12404, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Љубомира М. Давидовића, професора I београдске гимназије, који је молио да му се одреди награда за употребу његове књиге: *Зоологија* за више разреде средњих школа, коју држава употребљава као уџбеник и преко истека пет година, за колико је откупљена решењем г. Министра просвете и црквених послова од 16. јуна 1897. године, ПБр. 6605.

Савет је одлучио: да г. Жив. М. Перић, редовни члан Савета, проучи ову молбу и да о њој Савету реферује.

VIII

Саслушан је реферат г. Ср. Ј. Стојковића, редовнога члана Савета, о квалификацији г. Ђорђа Трифуновића, који је молио за место учитеља цртања и лепога писања у средњим школама.

Како се из поднесених докумената не види да је молилац свршио вишу стручну школу, то је Савет према реферату г. Стојковића одлучио: да г. Ђорђе Трифуновић нема прописне квалификације за учитеља цртања и лепог писања у средњим школама.

IX

Прочитан је реферат г.г. Жив. М. Перића и Ђорђа Анђелковића, редовних чланова Савета, о кривици г-ђице Даринке Петровићеве, учитељице у Варни, окр. подринског.

Реферат г.г. Перића и Анђелковића гласи:

Главном Просветном Савету

Из ислеђења које је начелник округа подринскога, на представку учитеља основних школа шабачких, учинио, — утврђена је кривица г-ђице Даринке Петровићеве, учитељице из Варне, округа подринскога.

И као обична грађанка, апстрахујући њен карактер државнога службеника, г-ђица Петровићева дала би, некоректним понашањем својим, врло

рђаво уверење о своме достојанству и васпитању. Поступци слични њенима били би, свакако, за осуду и код лица мушкога пола, у погледу којих се, а због њиховога особенога положаја у друштву, морају овде имати извесни обзир. Колико тек прекора заслужује за такво владање *једна женска* којој њена друштвена ситуација може ту служити само као отежавна околност. Шта више, поред мерака које би се госпођици, као обичном приватном лицу, могле за њено понашање упутити са гледишта чисто друштвених конвенција, њени поступци дали би се подвести и под одредбу § 362. тач. 7. кривичног законика, који радје у њему обухваћене казни до пет дана затвора, а, можда, и под тач. 6. § 365. истога законика.

Одговорност г-ђице Петровићеве, за почињене скандале, тим је већа *што је она државни чиновник*. Положајем својим чиновници су нарочито позвани да строго пазе да се ни у свом приватном животу не огреше о правила која прописују морал, друштвени обичаји и појмови. Основна примена начела да права иду упоредо са дужностима, примена о којој налазимо јасне одредбе у § 43. тач. 1. зак. о чиновницима: „Службена истуђења и недостојни поступци због којих ће се чиновник дисциплинарно казнити, у главном су ова: неморално и недостојно владање у приватном животу, као што је опијање, пијанчење, скитање, картање, и овима подобна на местима и на начин достојанство чиновника унижавајући.“

Ова одговорност која је општа за све врсте чиновника, код госпођице Петровићеве добија особито акутни карактер. Не само да је она учитељ, дакле службеник чији се чиновнички позив састоји баш у томе да код будућих грађана усади и развије правилне појмове о моралу и чисти, како би они, под утицајем доброга васпитања, стекли особине које ће им доцније олакшати вршење дужности, које ће на њима лежати као на члановима друштва, већ је она чак наставница женске деце, дакле онога подмлатка на чију се исправност у понашању и деликатност у осећајима и назорима мора обратити нарочита пажња, тачка код које смо се ми мало час унеколико задржали, када смо истакли разлику, у овом погледу, између мушких и женских лица. Ако је игде код чиновника оправдано водити озбиљнога рачуна о њиховом владању, то је код учитељица женске деце. Ту су сконцентрисани сви они разлози који се могу истаћи за нашу општу обавезу, да се у своме понашању држимо моралнога и часнога пута.

Ту обавезу г-ца Петровићева је прекршила на начин чији је цинизам само доказ њенога изузетног моралног пада. Тиме се она огрешила о најважнију дужност коју је закон о народним школама за наставнике прописао. Чл. 64. тач. е. овога закона овако вели: „Наставници су дужни владати се у служби и ван ове како то доликује образованим људима и учитељском позиву.“ А међу кривицама које се казне по чл. 65. јесте на првоме месту „неморално и недостојно владање у приватном животу, које понижава наставнички позив (пијанчење, картање, неуредан живот).“ — Оно што је у погледу г-ђице Петровићеве сведоцима доказано, и сувише је довољно да је представи као личност којој никако не може бити места међу школском децом.

Питање може бити само ово: да ли г-ђица Петровићева, претпостављајући да раније није била за кривице блажега рода кажњавана, може бити кажњена отпустом из службе, коју једино Савет сме препоручити г. Министру. Тешкоћа долази отуда што се, по чл. 67., наставник може казнити отиштањем само у ова два случаја: а) ако би над њим често биле употребљаване мање казне, а он се не би поправио; б) ако би законским судовима био осуђен на затвор дужи од месец дана за преступе или злочинства. Изгледа да случај

г-ђице Петровићеве не долази ни под један од ова два прописа, што би значило да се она за њену радњу која сачињава најтежу дисциплинску кривицу, не би могла из службе отпустити.

Овакво решење било би чудновато и незаконито, у прокос наведенога члана 67. Неколико речи биће довољно па да се ово увиди. Кад се има на уму задатак учитељскога позива, код кога је, може се рећи, васпитни део најглавнија наставничка дужност, онда је очевидно да онај који у свом приватном животу показује мане побројане у чл. 65. тач. 1. оскудева у нај-основнијем услову за деликатну учитељску професију. Било би непојмљиво поверити разум и срце детета у најинтересантнијем добу живота му, некоме који би и једно и друго могао само на зло окренути. Сигурна је ствар, даље, да су оваке консидарације и у позитивно законодавство унесене. Чланови 45. à 49. закона о народним школама, говорећи о квалификацијама наставника, баве се само условима који се тичу њихове спреме; моралном страном њиховом они се не занимају. Не треба мислити, наравно, да је то стога што законодавац на ту страну не би много полагао — код којих ће се чиновника онда ако не код учитеља о томе водити рачуна? — већ то долази отуда што се законодавац овде ослонио на закон о чиновницима грађанскога реда, који је општи кодекс за све чиновнике и који се има применити свуда тамо где се специјални закони не би тој примени противили. Међутим, ево шта тај закон вели о моралним условима код кандидата ма за какав чиновнички положај. Чл. 3.: „При *постављању* има се пазити на *одлично владање*, итд.“ Чл. 4.: „Они који се одају *страстима* јавнога блуда, пијанчења, картања и томе подобно, не могу се *поставити* у државну службу.“

Под исто правило долазе, и још с већим разлогом, и они који се кандидују за наставника у народним школама. Оно лице, које би показивало онакве моралне недостатке какве побраја чл. 4. закона о чиновницима грађанскога реда, нема најпотребнију квалификацију за тај положај. Из овога опет, као нужна последица, излази то: да учитељ који у току службе ту квалификацију изгуби не може остати наставник. Чим некоме недостаје један од битних услова за чиновничко звање, он ово више не може имати, без обзира на то у коме је моменту одсуство такога услова констатовано.

У прилог овога решења можемо навести баш и одредбе закона о народним школама. Чл. 68., у последњем ставу свом, вели: „Наставник који би био за неморална дела отпуштен, не може се више примити у учитељску службу.“ Ово стога што томе лицу оскудева, за учитељску службу, горе истакнута битна квалификација, што опет значи да чл. 68. виртуелно наређује да се учитељ не само може већ и мора за неморална дела отпустити. То исто излази аргументом а fortiori и из чл. 72. у коме стоји ово: „Ако се пак наставник пусти из недостатка доказа, а кривица је таква да понижава учитељски позив, решиће Министар просвете... о *опстанку* дотичног наставника у служби.“ Дакле, и у једном оваком случају, који је несравњиво блажи од случаја г-ђице Петровићеве, наставник се може отпустити. Колико је тек ова казна за Министра обавезна, када је несумњиво утврђена неморалност живота наставникова, као што имамо за то пример код г-ђице Петровићеве.

Јасно је, после овога, да је отпуст овде не само могућа него и императивна казна. Чл. 67. тач. 1. у којој се вели да ће се казнити отпустом из службе „наставник, над којим би често биле употребљаване мање казне, а он се не би поправио,“ односи се на такве дисциплинске иступе који се не састоје у неморалним делима, и код којих је законодавац могао, без опасности по учитељски позив и углед, тражити репетицију, па да може бити

отпуштања. Постављати тај услов репетиције и код отпуштања због неморалних дела, било би, после горњих објашњења, и незаконито и нелогично.

Примећујемо да пре дефинитивнога решења по овој ствари треба саслушати г-ђицу Петровићеву, саобразно члану 71. закона о народним школама, јер се из акта овога предмета не види да је то већ учињено.

25. новембра 1903. год.

у Београду.

Чланови Главнога Просветног Савета
Живојин М. Перић, проф. Вел. Школе,
Ђорђе Анђелковић, проф. Гими.

Према овоме реферату Савет је мишљења: да г-ђицу Даринку Петровићеву, учитељицу треба отпустити из учитељске службе, пошто се претходно саслуша о овој кривици, као што прописује чл. 71. зак. о народ. школама, јер се из аката о њеној кривици не види да је по овоме предмету саслушана.

Овим је завршен овај саветски састанак.

859. РЕДОВНИ САСТАНАК

10. децембра 1903. год.

Били су: председник д-р Војислав Бакић; потпредседник Ст. Ловчевић;
 редовни чланови: д-р Марко Т. Лeko, Жив. М. Перић, Ср. Ј. Стојковић, Љуб. М. Протић, Ђока Анђелковић и Момчило Иванић.

Пословое: М. И. Шеварлић.

I

Прочитан је и примљен записник 858. састанка.

II

Прочитано је писмо г. Министра просвете од 5. ов. месеца, ПБр. 18086, којим је спроведена Савету на оцену молба проф. д-р Стевана М. Окановића, који је молио за одобрење да се могу набављати за књижице основних школа његове књиге: Домаће васпитање, Три приче за омладину и Мала пенељуга, и да се могу поклањати ученицима о испиту, и то Домаће васпитање за поклањање ученицима најстаријих разреда основних и свих разреда девојачких, виших женских и мушких учитељских школа, а Три приче и Мала пенељуга за поклањање ученицима и ученицама основних школа.

Пошто је књига Домаће васпитање позната неколицини чланова саветских, то је Савет одлучио да се она може употребљавати за књижице народних школа и за поклањање ученицама у два најстарија разреда виших женских школа и ученицима и ученицама учитељских школа; а књиге Три приче и Мала пенељуга да прегледа г. Љуб. М. Протић, редовни члан Савета, и да о њима Савету реферирше у смислу молбе г. Окановића.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNI.NS.RS

III

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 9. октобра ове године, ПБр. 15073, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Стевана Предића, професора, који је молио за одобрење да се његова књига „Немачки Глаголи“ може употребљавати у нашим средњим школама.

Савет је одлучио: да се умоле г.г. Бура Б. Димић и Владимир Малина да ову књигу прегледају и Савету реферишу о томе за шта би се она могла употребљавати у средњим школама и у којим разредима.

IV

Прочитано је писмо г. Министра просвете и црквених послова од 10. новембра ове године, ПБр. 16799, којим је спроведена Савету на оцену молба г. Ђорђа Будимовића, књижара и штампара из Крушевца, који је молио за одобрење да се књига „Савети и практична упутства наставницима-ама пре уласка у јаван живот, књига прва“ од Жил Пајо-а, коју је с француског превео проф. Ник. М. Ракић, може употребљавати за поклањање ученицима и ученицама учитељских школа и да се препоручи за књижнице основних и средњих школа.

Савет је одлучио: да се умоли г. Владимир Д. Стојановић, надзорник народних школа за град Београд, да ову књигу прегледа и о тој Савету реферише у смислу молбе.

V

Прочитан је реферат г. Стевана М. Веселиновића, професора Богословије Св. Саве о квалификацији г. Вукадина Ђурковића, свршеног студента кијевске духовне академије, који је молио да се квалификује за предавача богословских предмета у Богословији и за суплента веронауке у средњим школама.

Према реферату г. Веселиновића, Савет је одлучио да се не може упуштати у решавање квалификације кандидата, док он не поднесе сведочанство о својој ранијој спреми пре но што је ступио у духовну академију.

VI

Прочитан је реферат г. Петра Крстића, учитеља музике I београдске гимназије, о квалификацији г. Јована Франтловића наставника музике X пешад. пука у Чачку, који је молио за место хонорарног наставника музике у средњим школама.

Према реферату г. Крстића Савет је одлучио да г. Јован Франтловић нема прописне квалификације за учитеља музике и певања у средњим школама.

VII

Прочитан је реферат г. Љуб. М. Протића, редовног члана Савета о преводу „Одабране Фенелонове и Флоријанове басне“, које је с француског превео г. Михаило Дојчиновић, правник IV године, и молио за

одобрење да се овај његов превод басана може употребљавати за полагања ученицима основних школа о испиту.

Реферат г. Протића гласи:

Главном Просветном Савету

Г. преводилац „Одабраних Фенелонових и Флоријанових басана“, које ми је Главни Просветни Савет изволео упутити на оцену, као да није прочитао мој реферат на његове преводе штампан у Просветном Гласнику, св. за мај о. г. стр. 555.—558. А ако га је прочитао, онда је штета што није усвојио моје напомене. Оне би му корисно послужиле за овај нови рад.

Басне су подесне да их чита школска омладина, али их треба умети одабрати. Г преводилац има и у овој збирци неподесних басана за ђаке, као што су: „стриљење и васпитање исправљају многе мане“, „буљина“, „сврака и голуб“, „две мачке“. У басни „буљина“ прича се како се хтела да жени млада буљина, па између осталог вели: „Време је већ једном да се и ја женим, да ме богиња брака обдари децом...“, а даље: „Благо оној сурпузи, која проведе свој живот поред мене!“

У басни „сврака и голуб“ прича сврака како ју је сврачак „поштено излупао“ и јада се на мужа код сусетке голубице: „Он је горд, напросит, суров, и љубоморан, завидљив и заједљив; а знам врло добро, да сам често одлази у чавкина јата“... Похвално не говори сврака ни о себи: „Међу нама буди речено, ја вам искрено признајем, да ни сама нисам баш без мана: „доста сам лакоумљена у понашању и брзоплета у говору; прилична сам и „каћиперка“... итд.

У басни „две мачке“ има и овај опис: „старија (мачка) беше крупна и гојазна, изгледала је као владика, така је била пуна, свежа и лепа“...

Држим да оваке басне треба изоставити из збирке, која је намењена ученицима основне школе.

После неких басана истакнуте су и поуке у краћим реченицама. По мом мишљењу ово није потребно, у толико пре што се често ове поуке не подударaju са намером, која се хтела исказати појединим баснама. У осталом и да није тако, на што све казати читаоцу? Зар не треба и зар се не сме очекивати да ученик и сам размисли: шта се хтело басном?

Узгред буди речено: ове су поуке каткад истакнуте тако незгодно да их ученик не може разумети и при најбољој вољи. Ево примера: „никад ништа не треба тражити изнад себе, нити преувеличавати пред собом своје особине“ (после басне „буљина“). „И тако свако доба има своје недостатке: младићи су пргови и ненасити у својим задовољствима, а старији су непоправљиви у своје тврдичлукy“ (после басне „две лисице“). „О, колико ли људи у свету са извештаченим покретима, пријатним смешењем и духовитим љиком, немају ни разума, ни понашања!“ (после басне „мајмун“). Ко ли разуме оваке поуке и осим ученика?! — Ваљало је, дакле, изоставити све ове поуке после сваке басне, као што сам то предложио и у поменутом реферату.

У понеким баснама спомињу се понеке ствари, које је требало објаснити, јер их иначе ученици неће моћи разумети. На два места то је г. преводилац и учинио, где се спомињу грчки богови Плутон и Јупитер. Али је било потребно објаснити и овако што: калифа... сагради... величанственију палату и од самог Соломоновог храма, азур, црпур, мајур итд. Многе од ових и оваквих речи могле су се заменити подеснијима, које су ученицима познате.

Ну, највише се мора замерити *језику*, јер је г. преводилац преводио од речи до речи. Он нимало није водио рачуна, како ће изгледати оно што исказе на српском језику. По свој прилици он је хтео да превод буде веран, и баш зато му је превод ружан. Лепи српски језик много је изгубио, а због тога и садржина појединих басана. Доста ће бити да за ово наведем неколико реченица, апстрахујући досадно *пређашње време* нимало подесно за приповедање, а којег у целој збирци једва да нема само у неколико реченица.

„Једна мечка имађаше мече“... „Таква је то била гадна и неотесана маса“ (за мече)... „Који на оближњем дрвету гакаше на сав глас“... „Опази пчела једнога дана мушицу код своје кошнице“... „Пошаље врану, да са своје стране запроси кћер у орла“... „Она је после овога била сва срећна, када се сакрила у своју јаму и кад се оженила совом, која је била достојна њеног стана“... „Један гладан курјак дође на деру од оgrade, да испита стање у стаду“... „Је ли истина онда, продужи јагње“... „Чак се прича да другаче није ни улазио у своју рупу по у триумфу са лаворовим гранчицама“... „Укрцају се преко ужета у очи поласка и тако отпутоваше веома срећни и задовољни, што су на мору далеко од земаља, у којима мачке тераху свој тирански бес“... „Крилица пресецаху ваздух тако брзо, да им се ова чиняху непокретна и летећи тако један поред другог играху се, бежаху и вијаху се наизменце“... „Одапеше стрелу и устрелише сиротог голуба, који се још неко време држаше на крвавом и пребјеном крилу“... „А скупштина се начети унаоколо да посматра приказ“... „Изнесимо пред њих свој спор“... „То је она пријатна заблуда, која нам свагда износи љубљени предмет тако, као да личи у длаку на нас“... „Стотину стубова од алабастра сачињавали су му ходник“... „Везани нежним пријатељством они су живели заједно, не трудећи се никако околу решења тога питања“... „Са духом пуним уображења он се затвори сам самцит да би се још боље могао мучити“... итд итд.

У басни „калифа“ у првом ставу последња реченица није ни довршена.

Ако би г. преводилац усвојио моје напомене и према њима учинио преко потребне измене, а особито ако би из основа прерадио превод, да језик буде чист и леп, смео бих предложити да се ова збирка басана препоручи за поклањање о годишњим испитима ученицима IV разреда основне школе.

8. новембра 1903. год.

Београд.

Љуб. М. Протић.

Према овоме реферату г. Протића, Савет је мишљења да се овај превод басана не може препоручити за школску потребу.

Г. Љуб. М. Протићу у име хонорара за реферисање о овоме преводу одређено је *двадесет (20) динара*.

VIII

Прочитано је писмо г. Стевана М. Веселиновића, професора Богословије Св. Саве, којим извештава Савет да му је немогућно прегледати и Савету реферисати о књигама: „Хришћанска етика за V разред гимназије и реалке“, „Историја Хришћанске цркве, свеска прва“, и „Историја Хришћанске цркве, свеска друга“ од професора Светозара Никетића, које је поднела г-ђа Христина С. Никетића и молила за одобрење да се могу употребљавати као уџбеници у средњим школама.

ПРОСВЕТНИ ГЛАСНИК, I. КЊ., 1. СВ., 1904.

Савет је одлучио да се умоли г. Павле Швабић, професор Бого-
словије, да ове књиге прегледа и о њима Савету рефереше у смислу
молбе г-ђе Никетићке.

IX

Прочитани су реферати г.г. Душана Рајичића и Димитрија Ј. Пут-
никовића о књизи „Рачуница са геометријом и рачунским задацима за
ученике и ученице IV разреда основне школе“ од Рапе Митровића,
учитеља, које је Савет питао за мишљење о томе да ли је г. Митровић
ову своју књигу поправио према ранијим напоменама њиховим.

На основу чл. 40. Правила о штампању уџбеника за народне и
средње школе од 1. августа ове године, ПБр. 6478, Савет је одлучио
да се ова књига заједно са рефератима г.г. Душана Рајичића и Дим. Ј.
Путниковића, упути на преглед комисији за прегледање рачуница основ-
них школа, коју је Савет изабрао на 858 састанку.

Овим је завршен овај саветски састанак.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

НАУКА И НАСТАВА

МИСЛИ О НАСТАВИ ЦРТАЊА СЛОБОДНОМ РУКОМ

И ако има доста времена од како се почело радити на методици цртања, ипак је у том било слаба напретка све до данашњег времена. На средњим школама предавали су већином такви учитељи, који, ма да су и били ваљани сликари, ипак о методици цртања ни појма имали нису. У народним пак школама, ни у напредних Немаца, пре тридесет година није се готово никако ни предавало цртање. Године 1851 *Либен* овако пише: „Цртање се све и до данас само у гдекојим школама предаје, а то с тога, што старешине школске слабо увиђају користи од те вештине, и што сами учитељи слабо знају цртати, нити се поставши једном учитељима, труде да то науче. За сад нећемо да расправљамо ко је крив, да ли учитељи или учитељи учитеља, или они којима је поверено да „организују школе за учитељско образовање.“ — 1870 год. *Либен* пише даље ово: „И још никако да се цртање одомаћи у нашим школама. Многи учитељи просто одбијају цртање, као да народна школа нема за то довољно времена. И, на жалост, оваких је учитеља већина! Ови учитељи не виде у цртању ништа друго, до неку естетичку играчку, а да цртање може и да образује, то им никако не иде у главу, јер нису то искусили на самима себи. Ако увођење цртања буде зависило од оваких судија, онда ће оно још много и много година стојати пред вратима школским“.

Цртање је као што се из овога види нов предмет народне школе; па и данас има готово доста народних школа у којима се никако не предаје, већ се замењује другим предметима.

И наставу цртања је унео у народну школу *Песталоције*. Ма да сâм није умео цртати, нити о том другога поучавати, ипак је био потпуно уверен о важности и потреби овога предмета. Тражио је да цртање треба да претходи писању, што је са свим природно, јер је тим

путем прошло и цело човечанство у свом разvitку. Песталоцијеви ученици, особито *Рамсауер*, учинише први покушај, да овај предмет обраде елементарно и методички.

Доцније *Петар Шмит* тражио је да се са свим одбаци цртање по прегледалици, па да деца цртају с природе — с модела и то у најстрожијој поступности. Прво се цртало по дрвеним и гипсаним моделима, а за тим се прелазило на цртање предела. Ова метода не могла се наћи места у народним школама, пошто није могла послужити за разредну наставу и из неких других разлога; али, ипак се не може порећи првенство методе Петра Шмита, а нарочито првенство *очигледности*, коју је он особито истицао.

Метода Петра Шмита још није била у велико позната, а појави се друга у Паризу од *браће Диши* (*Dupuis*), која беше такође очигледна. Метода се састојала из два курса: елементарног и вишег. Први курс од *Фердинанда Диши*-а обухваташе: геометриско, перспективно и линејално цртање. За наставу служио је повећи број геометриских и стереометриских модела од жице, дрвета и плеха, који су били белом бојом премазани. Прво су ове моделе представљали ученици геометриски, а за тим перспективно. Бацају су учили на самим телима перспективне појаве и њихове законе.

На другом вишем курсу од *Александра Диши*-а радило се: цртање човечје главе по гипсу, а за тим по природи; цртање целог човечјег тела по гипсу, а потом по природи; цртање шара (орнамената) такође по гипсу; цртање вештачког и природног цвећа, и на послетку прелазило се на цртање предела. И ова метода није могла такође да се одомаћи у народним школама, јер је била више подесна за одрасле, него ли за малу децу.

Почев од *Рамсауера* па до данашњег времена, цртање геометриских тела и фигура била је *полазна тачка и основа наставе цртања*. За овим су следовали *орнаменти*, као једини подесан материјал за цртање.

И онда, као и сада, тежило се непрестано „*коректном цртању*“. Што деца нису била кадра да постигну у цртању, то су учитељи допуњавали: корегирањем, радирањем и принуђавањем на поновни рад. Поред сјајних, али привидних резултата, не могла се ишчезнути сећање на оне мучне часове, које су имали учитељ и ђак, да би само потребну коректност могли показати у својим цртежима. Цртежи нису могли бити властито дело дечје, већ учитељево. Дете је било потпуно убеђено, да без коректуре учитељеве не би могло никад ништа урадити. Али, коректни цртежи морали су се постићи, иначе нису имали мира ни ђак ни учитељ. И напослетку долазило се и до тога, да сам учитељ доврши цртеж, како би његова изложба одговарала захтевима коректности.

* * *

Довде је у кратким речима обухваћена историја и дух старогачина цртања. Сада је пак на реду, да бацимо један поглед на **садањи начин предавања** и на *наставни програм*, где ћемо одмах приметити; да *садањи метод није ни мало бољи од ранијих* и да *наставни програм иружа деци за цртање такво градиво, које се сасвим коси са педагошким и психолошким захтевима*. Прво да проговоримо у кратко о самој начину предавања, па онда о наставном програму.

У нашим народним школама ради се сада по т. з. „*стигнографској методи*“, од Д-р философије Хилардта (1839 год.). Ова метода и није баш тако нова, као што је можда у оно време, веровао Д-р Хилардт, јер она није ништа друго, до преиначена форма квадратне и ромбичне мреже, која је још много раније употребљавана при писању. Јер, што су код мреже пресеци линија, то су код стигнографије тачке. По свој прилици Хилардт је са својим квадратним — тачкастим системом поново дошао на Песталоцијеве квадрате, с том разликом, што Песталоције сматраше квадрат као основ многим формама, а Хилардт узимаше више квадрата као основ једној форми.

Ну, ова тачкаста и мрежаста метода постала је из разлога тога, да би се могло са наставом цртања раније отпочети још у дечијим забавиштима; али штете, које ова метода доноси велике су. Лекарци су доказали, да су све линије, које се укрштају, штетне за очи, кад се дуже у њих гледа. Дуготрајна пак једноликост оне системе помоћу математичке правилности у одстојању тачака и мрежастих линија, знатно повећава умор дечјег ока. Овај умор долази отуда, што се тачке или тачке пресека линија привидно покрећу при посматрању и једна се у другу сливају, те је за то доба узраста, при посматрању и раду, потребан велики очни напор, а ово опет утиче врло штетно на очи. Наравно да они, који заступају ову методу не осећају штетност, коју она чини нежним дечијим очима из простог разлога, што те очи нису својина тих заступника.

Замислите само, какав би умор био за очи, када би неког приморали да гледа кроз истачкане или мрежасте наочари?! — Сваки би се предмет налазио као испод какве мреже; исто тако изгледа и деци њихов пртеж, а ово не само да штоди очима, већ смета и посматрању.

Ову методу, која и данас господари у народним школама, требало би сасвим забранити, као штетну за децу у сваком погледу.

Она даје само привидне резултате, а не учи дете ни мало у посматрању. Све науке и учење мора бити истинско; знање лепоте и истине треба да буде највиши циљ и у настави цртања.

Наставно је пак градиво, које иружа деци садањи наставни програм овако: Праве и криве линије, углови и разне геометриске површине,

апстрактни орнаменти и ствари без живота, које дете није никада ви-дело, а све то мора да прецртава својом слабачком руком. Његове се очи и ум брзо заморе на тим формама и на математичкој коректности. Зар може настава цртања да почиње са линијама, угловима и површинама, којих у ствари и нема, јер су то само геометриска обележја и чисте апстракције?

Даље, програмом се забрањује рад у I раз. са кривим линијама, а међу тим, деца још пре почетка школовања цртају разне слике само са тим линијама. Од њих се *тражи*, да при писању изводе правилно и лепо елипсе и спиралне линије, а у цртању им се све то *забрањује!*

И сасвим је природно, да се ступањем у школу мора превелика децја љубав к цртању брзо да угуши, *јер настава цртања не одговара децјој природи*. Она је апстрактна — непојмљива за децу. Зато, ако се жели каквога напретка у овоме тако важном предмету, који је од преке потребе готово свакоме човеку, како чиновнику тако и занатлији, мора се безусловно поћи *другим и природним* путем у настави цртања.

* * *

Из досада изложенога, видели смо, какав је био стари начин предавања наставе цртања и какав је данас, а сада је на реду да кажемо: који је тај други и **природни пут**, којим би *требало поћи у настави цртања*, те да буде од користи времену, човечанству и вештини.

Сваки зна, да деца још од ране младости цртају ствари, које су она видеала, догађаје које су посматрала, и то све *из главе*. Познато је још свакоме и то, како се она својим невештим радовима радују и како се своме сопственом раду са највећом вољом предају. Она цртају врло радо, па шта више учитељи и родитељи су приморани да ову превелику љубав к цртању одстрађавају претњом па и кажњавањем. Сви они, који деца стају на пут у цртању, јако греше; јер то није ништа друго, него као кад би неком детету забрањивали да говори. Њихови сопствени покушаји у цртању су психичка потреба, као и њихови први покушаји у говору. Цртање као и говор природна су средства за изражавање стечених утисака. Ко детету ова средства, као васпитач, одузима, а не развија их, штети духовни развитак детета а тиме и човечанству.

Многима изгледају смешна децја „шкрабања“, али мало је њих, који су се трудили да штудирају децје цртеже. Ко само за њих ока има, у њима ће много што шта наћи. Не треба се смејати децјим цртежима, јер се тиме само показује своја сопствена неспособност расуђивања. Пре свега научимо се да умемо децје цртеже посматрати, ако желимо да се код нас развије способност, да их можемо тачно оценити. (Види слику на 23 страни)

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

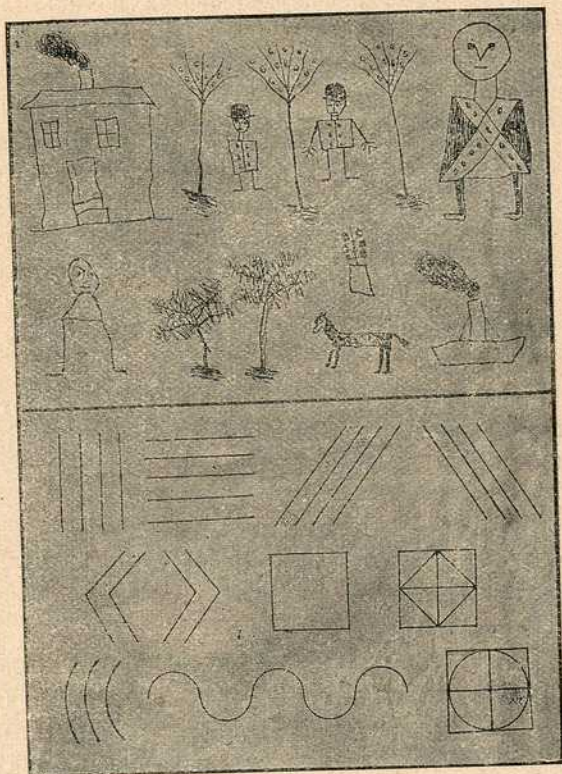
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Цртање има доста сличности са говором. Па како ми учимо дете да говори? — Ваљда му ми при томе не дајемо речи, о којима нема ни представе, већ га пустимо да оно прича све што зна и што је видео, да уме да опише, што детињастије то боље. Шта више ми и не примећујемо да оно погрешно говори, већ се радујемо, што оно у опште зна говорити и своје мисли самостално у речи облачити. Нешто коректуром с наше стране, а већим делом помоћу властите коректуре, помоћу примера и подражавања, као и поступном зрелости децом, постигне се и коректност у говору готово неосетно. Исто ово треба да важи и за наставу цртања.

У настави цртања треба дете, једном већ стечене представе да из себе испољи и графички прикаже, те отуда оне постају јасније и у свести се јаче учврсте. А ово бива, када дете покушава из главе да црта. Цртање по сећању или памћењу основна је вежба и *полазна тачка* у настави цртања, вежба која треба да се кроз све ступњеве негује.

Можда ће многи изгледати непојмљиво, да цртање по памћењу треба да је почетна вежба у настави цртања. Али, сваки познавалац деље природе знаће, да дете не покушава да црта прво по природи, већ по памети, а ово је сасвим и природно, јер оно тежи да већ стечене представе у слици испољи, што му радост причињава. После овога, опажа се дења тежња да своје цртеже по памћењу срањује са предметима у природи. Када ово знамо, онда нам је и пут показан у настави цртања: *од цртања по памћењу на цртање по природи.*

До данас није никаква вредност придавана цртању по памћењу; али када ђак буде научио, да предмете графички представи за друге

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

разумљиво и то са неколико потеза, онда ће му оно чинити велику услугу исто онако, као и говор за споразумевање, и тек ће се онда моћи оценити важност цртања по памћењу.

Цртањем по природи дете прибавља нове представе и његове се очи и ум образују и изоштравају за све појаве у природи по форми, осветљењу и боји. Студија природе треба да је *прави основ* целокупне наставе цртања. Већ од прве наставе треба јака упућивати у посматрању природе. Стари је начин полазио од вештачких форама и прелазно на природне; од стилизованог листа на природни. Представљан је ђацима лист грчке палме као најсавршенији, а лист: липе, храста и т. д. као ружан и за одбацивање. Садања настава треба да иде обратно: да упућује јака, да види и осећа природне лепоте своје околине, јер ми ћемо увек у природи наћи доста простих форама, које ђак може још у младим годинама врло лако да схвати и да то графички представи.

Природа мора у главноме лиферовати материјал за цртање. Дете има живо и дубоко осећање за природу и оно се радује њеним продуктима. Оно воли природу, и та љубав може код васпитне наставе цртања да се још више појача. Васпитна настава цртања доноси детету сазнање о лепотама природних ствари, радост и љубав према њима. Човек, који лепоте природне познаје, радује им се и воли их — то је *илеменит човек*.

Кућа, школа, улице и зграде, људи и животиње, децје игре и другови све то образује садржину децјег круга мисли, а што је изван овога деци је непознато. Укратко речено: децји круг мисли управља се према домаћим приликама. Према овоме треба и настава цртања да се сагласи, која мора корачати од ближега ка удаљеноме и од познатог ка непознатом и потпуно одговарати децјем кругу мисли.

Као што је код других предмета потребно упоређивање, исто то, по могућству, треба да буде и код наставе цртања. Ово упоређивање може бити са више објеката или само са појединим деловима на објекту. Наставник треба да упућује децу да разлике на предмету добро уоче, како би се на тај начин учврстио у свести **облик** предмета, који је у цртању од највећег значаја.

Сваки предмет показује више облика, али ипак сви ти облици могу се обухватити у три групе: главне, споредне и случајне. Главни облици могу се још назвати и основним облицима.

Обично деца при цртању, сама по себи, представљају главне облике предмета, а остали долазе тек доцније. Не сме се дете приморавати да одмах све те облике црта, већ само оне, који су најкарактеристичнији, управо који јако падају у очи, јер по њима у стању смо сваки предмет још из далека да познамо. За овај главни облик потребно

www.unibezbrzitetstva.com
 УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

је неколико потеза оловком, па да се предмет који цртамо одмах позна. Сама деца без икаквих тешкоћа налазе главни облик предмета, и то се најбоље види из њихових цртежа, који су цртани по памети. Она увек цртају једну страну куће и једну површину крова, јер им то највише пада уочи, него ли остале перспективно скраћене површине, премда и оне строго узете спадају у главни облик. Када дете црта лешир, обично га представља једном четвртастом површином, али му никад не пада у очи и она друга узана површина. Ово је доказ, да деца лако налазе главне форме на предметима.

Као год што је од важности, при цртању, да се одреди прави облик предмета, исто је тако важно да се уме поставити тачна **размера** у правцима и то помоћу ока, без икаквог инструмента. Вежбањем у оцењивању праваца на предметима очи се знатно поштравају. Ова вежба треба да се врши на самим предметима. Узети оловку или крижуљу, и на њој одредити половину, трећину итд. На школској табли или таблици наћи половину, средину итд.

Што су код оригинала привидна скраћивања, то су код цртежа истинска, а ово долази отуда, што се код оригинала правци налазе на разним равнинама, а код цртежа сви правци леже у једној равни.

Кад неко жели какво тело по природи да црта, увек има посла са скраћеним линијама и површинама, дакле, мора то тело *перспективно* да представља. Тачно перспективно представљање једнога тела доста је за одрасле тешко, а за децу још и теже, јер она не могу лако да схвате нити пак да појме правила тих скраћивања, али вежбом и поступним узрастом децијим и та се тешкоћа брзо савлада. У почетку треба ђацима давати таква природна тела за цртање, код којих преовлађују два правца, дужина и ширина, док трећи дебљина — заостаје, дакле, са свим је незнатна, те је дете не може лако приметити. Овде долази: разно лишће, цвеће, лептирови, бубе, таблица, писма итд. На овоме наставном градиву деца ће своју способност опажања вежбати и своје представе проширивати.

Зими пак може се употребити за цртање: пресовано лишће између картона и стакла, спремљени лептирови, бубе и други прости предмети.

Орнаменте не можемо сматрати као нешто, што за себе постоји, већ као један део неке друге велике целине, и ако се буду изучавали са тим стварима, које оне красе, онда ће тек они имати своју вредност и значај. Добро је, да се деца упућују да цртају: разне шаре на судовима, грађевинама, тканинама итд. У првоме реду долази биљна орнаментика, као конкретна, па тек онда геометријска.

Код цртања с природе сем форме играју главну улогу: *боја, сенка и светлост*. Потребно је, да се дете и са овим елементима упозна, јер се налазе неодвојно на свима телима у природи. Према овоме тело би требало представљати и по форми и по боји. Сликари представљају тело и по форми и по боји, а цртачи само по форми. До душе, довољно је да дете уме представити тело само по форми, али ипак је потребно, да се код њега развије *способност распознавања боја*. У животу је човек врло често пута принуђен, да се служи бојама или да између више боја учини избор. За занатлије је боја од великог значаја.

Не стоји ништа на сметњи увођењу боја у народне школе, јер се ово не коси ни мало са педагошким правилима и деčјом природом. Сама деца јако се интересују за боје и њима се радо занимају; а сем тога, боја им не пружа ничег непознатог или апстрактног. Настава о боји, сем материјалних успеха, има такође и формалних, јер разликовањем и срањивањем, развија се код детета способност расуђивања.

Многи ће казати, да деца нису у стању, да се науче да четком и бојом рукују како треба; она ће само да „мажу“. А зар се ово исто не може казати и за одрасле, јер и њима први покушаји не испадају за руком, када се први пут енергично прихвате четке и боје? — Све што треба образовати и извежбати, треба почети још од ране младости.

Разумевање боја може се одмах при очигледној настави цртања развијати и неговати, нарочито онда, када се буде говорило о сличности и различности боја на предметима. Упоредо са овим треба деца да чине покушаје у малању. Не треба при овоме тежити за правим малањем, већ за вежбом у *погађању боја — тонова* и то само са природних тела.

Када се деца буду извежбала да рукују четком, онда ће им она бити не само оруђе за малање, већ и за цртање. Цртање четком је одлично средство за брзо схватање и сигурно представљање.

У цртању и малању с природе, не смеју се перспективне, светлосне и бојне појаве на телима изучавати теоријски, већ треба ђака доводити практичном вежбом и посматрањем до сазнања тих појава.

Никаква није добит, ако је ђак, тек после неколико мучних часова, у стању да схвати форму или боју каквога предмета; стога је потребно, да настава цртања негује код ученика и поред тачнога схватања још и *брзо схватање*. Треба предузимати вежбања са ђацима, да све важније и карактеристичније појаве било по форми или боји *брзо схвате* и да то са *мало средстава представе*.

Пошто је укратко изложен ток рада у настави цртања, проговоримо још нешто и о **коректури** деçјих радова.

Дете у млађим годинама има у великој мери илузиону способност. Клуница му је лутка, а лутка опет живи створ. Наказне примитивне и

погрешне форме дете представља као савршене и коректне. Испуњеном моћи, њему су и његови прости, слични карикатурама цртежи савршени и живи, јер оно и није у стању, да у њима схвати недостатке и нетачности.

При корегирању цртежа, треба водити рачуна о децјем психолошком развјетку. Коректура има границу, која се не да шематички одредити; она је индивидуална и овде је, где престаје децја моћ схватања и посматрања. Ученици се морају питањем доводити до познавања својих погрешака и морају бити подстицани на оштро посматрање. Ако деца сама не схвате погрешку, онда ће бити у питању, да ли ће им коректура какве користи донети. Коректура је у ђачким радовима само у толико дозвољена, у колико је иста способна, да ђаку донесе користи у посматрању и схватању. Ученик треба такође према корегираном цртежу, да има безусловнo осећање, да је то његов труд, а не учитељев.

Сувишна претераност у објашњењима, може лако и да смета деци у посматрању и самосталном схватању; јер ко све зна, није му потребно више оштро опажање. Треба му само толико казати, колико је потребно, да се изведе на пут тачнога схватања. Баца треба да цртају с природних тела само оно што виде, али не и оно, што само знају (а при том не виде). Техника и схватање треба да је својина ђачка и да се она сачува у колико није без мана. Схватање и техника морају бити увек различите, ако ђаци буду доиста самостално радили.

Вредно је још поменути и то: да је за цртање најпотребнији материјал: угљен, оловка, четка, водена боја и хартија бела или у тону. Цртање са угљеном треба да преовлађује у млађим разредима, јер се њиме ђак навикава на нежне потезе, а и врло се лако и брзо на цртежима исправљају грешке простим брисањем претом или крпом. Вежбања у цртању са оловком треба предузимати са ђацима за све време школовања, јер ће у доцнијем животу имати оловку готово увек при руци, али четку и угљен неће имати.

За цртање врло су подесни усправни блокови, који су сада заведени у многим школама на страни. Ови усправни блокови могу се поставити под извесним углом на свакој школској клупи и то почев од угла 45° па до 90°. Ови блокови имају ту добру страну, што је ђак у стању, без наслона руке, да се вежба у извођењу разних потеза; друго, што му је цртеж прегледан, и треће што је приморан да седи право и тиме је отклоњена опасност за очи и плућа. Ови су блокови доста јевтини, прости и издржљиви, тако, да могу ђаку служити за све време школовања, само се имају листови мењати.

Врло је добро, да сваки ђак има и по једну књижицу, у којој ће цртати све оно, што жели и хоће. Било шaljиве слике — карикатуре или друго што, све ово биће за нас и за ђаке од велике користи. Из

оваке књиге могућно је учитељу да упозна дар свога ученика и његово унутарње биће. Ученику је пак дата могућност да свему да израза што за време наставе није могао учинити; у овој ће књижици то моћи изложити. Оваква књижица имаће тек онда вредности, ако учитељ буде с времена на време чинио преглед и ових радова.

Што се тиче **линејалног цртања**, оно треба да се изучава у вези са геометријом. Настава у линејалном цртању има задатак да код ђака развије моћ просторног представљања и да га оспособи на чисте и коректне цртеже, исто тако да га извежба у употреби: циркли, лењира и пера. Ученици треба да се науче, да могу просте предмете геометриски да представе и да разумеју пројекционе слике, не само геометриских тела, већ и других предмета, који нам служе за свакидашњу употребу.

* * *

На завршетку, из свега досадашњег, изводимо ово:

Циљ је наставе цртања да образује: руку, око, разум и срце деце.

Цртање по памћењу или по сећању полазна је тачка у настави цртања.

Настава полази од цртања по памћењу на цртање по природи.

Настава цртања треба код ученика и поред тачног схватања, да негује још и брзо схватање.

Настава цртања треба да оспособи ђака, да уме природу и предмете своје околине по форми и боји да посматра и да то просто и јасно представи.

Наставно градиво за цртање не треба да се дели и ограничава на ступњеве, већ се треба трудити, да ђак са већим узрастом буде у стању да градиво, које му за цртање служи, дубље прозре и да од наивног досие до зрелог и потпуног схватања и представљања.

Баца могу цртати: дрво, кућу итд. кроз све ступњеве. Млађи ђаци цртаће то простије, наивније, и постепено са њиховим узрастом и богатством представа, они ће све ствари представљати — цртати — зрелије и савршеније.

Војислав Стевановић

Наставник цртања

Мушке учитељске јагодинске школе

СРЕДЊЕ ШКОЛЕ У ХРВАТској И СЛАВонији

Накан сам описати садашње стање средњих школа у Хрватској и Славонији. Па да тај мој опис буде што јаснији и прегледнији, одлучио сам га подијелити у три одјељка. У првом ћу одјељку изнијети унутрашње уређење тих школа. Ту ћу се осврнути у главном на наставни план и дисциплинска правила. У другом ћу одјељку говорити о ђацима,

а у трећем о наставницима. У сва три пак одјељка изложићу важније и занимљивије статистичке податке.

I

Средњих школа у Хрватској и Славонији има у свему 19, и то 18 сталних и 1 привремена (женски лицеј у Загребу). Од оних 18 сталних: 16 је јавних и издржавају се из аутономног буџета, а 2 (нижа реална гимназија у Вуковару и срп. вел. гимназија у Карловцима) су приватне с правом јавности.

Према наставном плану дијеле се те средње школе у 9 гимназија и 9 реалних гимназија; привремени жен. лицеј, који, осим тога што има задаћу да дјевојкама даде „вишу опћену наобразбу“ и да их спреми „за слушање свеучилишних студија“ (у те се обје тачке потпуно слаже с осталим средњим школама), приправља такођер „за евентуално полагање стручних испита“ (в. §. 1 устројнога штатута од 9 рјјна 1892), не може се прибројити ни гимназијама ни реалним гимназијама, већ стоји сам за се.

1. Гимназије су све потпуне, т. ј. имају свих 8 разреда, а налазе се у овим мјестима: у Госпићу, Сушаку, Загребу (двје), Вараждину, Пожези, Осиеку, Винковцима и Сријемским Карловцима. Све оне имају и исти наставни план (уз неке незнатне изузетке), по ком се латински језик почиње учити у I. разреду, а грчки у III. Да се види, који се предмети уче у гимназији и у којој мјери, износимо овај пријеглед предмета и број недељних сати:

ТЕК. БРОЈ	ПРЕДМЕТ	БРОЈ НЕДЕЉНИХ САТИ У РАЗРЕДУ								СВЕГА
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1	Наук вјере	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2	Латински језик	7	7	6	6	5	6	5	5	47
3	Грчки језик	—	—	5	4	5	5	4	5	28
4	Хрв. (срп.) језик	4	4	3	3	3	3	3	3	26
5	Њемачки језик	3	3	2	2	2	2	—	—	18
6	Земљопис	3	2	—	2	—	—	—	1	8
7	Повјест	—	2	—	2	—	—	—	3	
8	Повјест и земљопис	—	—	3	—	3	4	3	—	13
9	Математика и геометрија	3	3	3	3	4	3	3	2	
10	Природопис	2	2	2 Пс.	—	3	2	—	—	9 у I сем. 11 „ II „ 11 „ I „ 9 „ II „
11	Физика	—	—	2 Ic.	3	—	—	3	3	
12	Филозофска пропедевтика	—	—	—	—	—	—	2	2	
13	Краснопис	1	1	—	—	—	—	—	—	4
	Свега	25	26	26	27	27	27	27	28	213

Изузетак од овога наставнога плана чини гимназија у Сушаку, гдје се учи још талијански језик, и то по 2 сата недјељно у сваком разреду, и обје загребачке гимназије, у којима се не предаје краснопис. Других разлика међу гимназијама, с погледом на наставни план, нема никаквих, изузевши то, што се моментано у неким од њих међу необлигатним предметима учила гимнастика, а у неким (Госпићу, Сушаку, Винковцима) није.

2. Али није тако с *реалним гимназијама*. Овдје, наиме, налазимо у наставном плану, толику неједнакост, да у први мах не знамо, како би се ти заводи дали најбоље сврстати. Јер није само једно гледиште, по којем би се дали раздијелити, него их има више. И ми ћемо покушати обазријети се на свако од тих различитих гледишта и промотрити тих 9 средњих школа, од којих су само три потпуно једнаке (у Земуну, Осијеку и Загребу).

Прије свега осврнућемо се на број разреда. Ту ћемо наћи, да је од 9 реалних гимназија 6 потпуних, а 3 непотпуне. Потпуне су, осим мало прије споменутих трију, још у Сењу, Бјеловару и Карловцу, а непотпуне у Вуковару, Митровици и Петрињи. Потпуне (велике) имају по 8, а непотпуне (мале) по 4 разреда.

Даља је разлика међу реалним гимназијама у том, што је у свима њима, осим реалне гимназије сењске, бифуркација, која почиње у III разреду, гдје се ученици, који су до то доба учили заједнички, дијеле, те једни иду даље у чисто реалне разреде, а други у чисто гимназијске (као у Митровици, Карловцу и Бјеловару), односно у реалне и реално-гимназијске, као што је случај у Загребу, Осијеку, Земуну, Вуковару и Петрињи. Сењска реална гимназија, како је речено, нема тога цијепанања, већ ученици остају заједно у сва 4 нижа разреда, а ти су разреди реално-гимназијски.

С обзиром на виша 4 разреда (код потпуних реалних гимназија) налазимо ове 3 различите категорије:

- a) виши разреди су чисто гимназијски (у Сењу и Бјеловару),
- b) чисто гимназијски и чисто реални (у Карловцу), и
- c) гимназијско-реални и чисто реални (у Загребу, Осијеку и Земуну). У оним заводима, гдје је смјер чисто гимназијски, почевши или од III. или од V. разреда, учи се осим латинскога језика и грчки. Латински се почиње учити у I., а грчки у III. разреду. У другим реалним гимназијама (Загребу, Осијеку, Земуну, Вуковару и Петрињи) нема грчкога језика у наставном плану, а с латинским се почиње у III. разреду, у ком се разреду — у свима заводима гдје је бифуркација — почиње учити и француски језик, који, почевши од V. разреда може ђак слободно, ако на то пристану његови родитељи, или њихови законити замјеници, замијенити с мадарским језиком у ове три реалне гимназије: загребачкој, осјечкој и земунској.

Осим ових главних разлика има још и неких споредних. Тако је н. пр. гимнастика у бјеловарској реалној гимназији облигатна, док је у другим реалним гимназијама необлигатна или тек релативно облигатна. Уз то има разлика и у раздјељењу неких предмета на поједине разреде. Тако се н. пр. од природописа уче у реалним гимназијама у Митровици, Сењу, Бјеловару и Карловцу у прва 2 разреда сва 3 царства, док се у осталих 5 реалних гимназија рудство учи истом у четвртном разреду, и то у вези с кемијом.

Напоменувши тако разлике, које постоје међу појединим реалним гимназијама, изнијећемо и главније пријегледе како предмета тако и броја недјељних часова. На прво ћемо мјесто метнути тај пријеглед с погледом на велике реалне гимназије у Загребу, Осијеку и Земуну:

ТЕК. БРОЈ	ПРЕДМЕТ	БРОЈ НЕДЈЕЉНИХ САТИ У РАЗРЕДУ								СВЕГА
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1	Наук вјере	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2	Хрв. (срп.) језик	5	4	2	2	2	2	2	3	22
3	Њемачки језик	5	4	3	3	3	2	2	2	24
4	Латински језик ¹⁾	—	—	5	4	5	6	5	6	31
5	Француски језик	—	—	5	4	3	3	3	3	21
6	Мађарски језик ²⁾	—	—	—	—	3	3	3	3	12
7	Земљопис	2	2	2	2	1	1	1	1	12
8	Повјест	—	2	2	2	2	3	2	2	15
9	Математика	4	3	3	3	4	5	3	3	28
10	Мјерство и мјерствено рисање	—	3	2	3	—	—	—	—	8
11	Описно мјерство ³⁾	—	—	—	—	2	3	2	3	10
12	Природопис	2	3	—	—	3	3	2	—	13
13	Физика	—	—	3	2	—	—	4	4	13
14	Кемија	—	—	—	2	3	3	2	2	12
15	Филозофска пропедевтика	—	—	—	—	—	—	2	2	4
16	Просторучно рисање	4	4	4	4	4	2	2	2	26
17	Краснопис	2	1	—	—	—	—	—	—	3
Свега		26	28	28	29	29	29	29	29	270
										227

Мале реалне гимназије у *Петрињи* и *Буковару* одговарају својим наставним планом посве нижим 4 разредима према напријед изнесеном пријегледу, само што се у њима због дјевојчица, којима је такођер слободно похађати их, налази међу облигатним предметима и ручни рад, који се учи у сваком разреду по 4 сата недјељно.

¹ Факултативно облигатан.
² Облигатан за ученике реалног одјела, који не уче француски.
³ Облигатан за ученике реалног одјела.

Наставни план велике реалне гимназије у *Карловцу* даје нам овај пријеглед:

ТЕК. БРОЈ	ПРЕДМЕТ	БРОЈ НЕДЈЕЉНИХ САТИ У РАЗРЕДУ:															
		I		II		III		IV		V		VI		VII		VIII	
		ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.	ГИМ.	РЕАЛ.
1	Наук вјере	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
2	Хрв. (срп.) језик	4	3	2	2	2	2	2	2	2	2	2	3	3	3	3	3
3	Њемачки језик	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	2
4	Француски језик	—	—	—	5	—	4	—	3	—	3	—	3	—	3	—	3
5	Латински језик	6	5	5	—	5	—	6	—	7	—	5	—	5	—	5	—
6	Грчки језик	—	—	4	—	4	—	5	—	6	—	4	—	5	—	5	—
7	Земљопис	3	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
8	Повјест	—	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	2	2	2	2	2
9	Мјерство и мјерствено- рисање	—	3	—	2	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
10	Описно мјерство	—	—	—	—	—	—	—	2	—	3	—	2	—	—	3	—
11	Математика	4	3	3	3	3	3	4	4	3	5	3	3	3	2	3	3
12	Физика	—	—	3	3	3	3	—	—	—	—	3	4	3	4	—	—
13	Природопис	3	3	—	—	—	—	3	3	2	3	—	2	—	—	—	—
14	Кемија	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	2	—	—	—	2
15	Филозоф. пропед.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	2	2	2	2
16	Просторучно рисање	4	4	4	4	4	4	—	4	—	2	—	2	—	—	—	2
17	Краснопис	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Свега	30	30	30	28	30	28	28	29	28	29	27	30	27	29		

Нижа 4 разреда велике реалне гимназије карловачке подударају се посве с малом реалном гимназијом у *Митровици* (само што су и овдје училе дјевојчице ручни рад, и ако у мањој мјери него њихове другарице у Петрињи и Вуковару) и с нижа 4 разреда реалне гимназије *бјеловарске*, која се у вишим разредима (ове школске године отворен је VII. разред, и тако ће до године ова реална гимназија имати свих 8 разреда) наставља чистим гимназијским смјером.

Остаје још да изнесемо и пријеглед предмета и броја недељних часова у реалној гимназији *сењској*. Изнијећемо тај пријеглед само с обзиром на нижа 4 разреда, пошто су виша 4 разреда потпуно једнака паралелним разредима гимназијским. (Види табеларни преглед на 33 стр.).

Прије него што пријећемо на привремени женски лицеј у Загребу и изнесемо у кратко његов наставни план, неће бити згорага испоредити наставне планове реалних гимназија с наставним планом гимназијским и истакнути главније разлике, које међу њима постоје. Те разлике налазимо код свих наставних предмета осим вјеронауке, која је једина остала поштеђена од промјена. Исто то вреди, али тек донекле, и за

Повјест и земљопис: укупни број сати остао је за та два предмета исти, само што је у реалним гимназијама земљопис постао некако самосталнији, те се у разр. V.—VII. по 1 сат недјељно учи свих 5 дијелова свијета, чега у паралелним разредима гимназијским нема.

ТЕК. БРОЈ	ПРЕДМЕТ	БРОЈ НЕДЈЕЉНИХ САТИ У РАЗРЕДУ			
		I	II	III	IV
1	Наук вјере	2	2	2	2
2	Латински језик	7	7	6	6
3	Грчки језик	—	—	4	4
4	Хрв. (срп.) језик	4	3	3	2
5	Њемачки језик	3	3	3	2
6	Повјест	—	2	2	2
7	Земљопис	3	2	1	2
8	Математика	3	3	4	4
9	Природопис	3	3	—	—
10	Физика	—	—	3	2
11	Кемија	—	—	—	2
12	Просторучно писање	4	4	4	4
13	Краснопис	1	1	—	—
	Свега	30	30	32	32

Највише разлика међу ове двије врсте школа налазимо с погледом на језике и природне науке у свези с математиком. Тако је н. пр. настави у материнском језику у реалним гимназијама одузето мјестимиче 5—6 сати на седмицу и додато понајвише настави у њемачком језику. Још више него матерински језик страдали су у реалним гимназијама класични језици: латински и грчки, особито овај пошљедњи, који је из већега дијела тих школа избачен, а и гдје је остао, није број сати остао неокрњен. Латински језик задржат је у свима реалним гимназијама, и то негдје више, негдје мање. Док му је н. пр. у реалној гимназији сењској остао број недјељних сати посве исти као и у гимназији, дотле му је у карловачкој реалној гимназији тај број окрњен за 3, а у реалним гимназијама у Загребу, Осијеку и Земуну чак за 16. Али и ако је број недјељних сати за латински језик, особито у пошљедња 3 завода знатно смањен, више него за пуну трећину (31:47), опет је — за чудо! — захтев гледе квантума знања остао исти. Поступак у том преудешавању био је овај: Оно што се из латинскога језика у гимназији учи у I. разреду, пренесено је овде у III. разред; тамо се тај материјал свршава за 7 сати недјељно, а овдје га ваља свршити за 5. Ну то још није никаква особита разлика. Та је разлика очигледна истом у IV. и V. разреду споменутих 3 реалних гимназија. У та два разреда наиме

ваља свршити оно, што се у гимназији свршава у 4 разреда (II.—V.), како би се онда могло даље од VI. разреда учити напоредо. Тако је и морало доћи до тога, те је грађа из II. и III. разреда гимназије, гдје настава у латинском језику траје 7 + 6 сати недјељно, метнута готово сва у IV. разред споменутих трију реалних гимназија, само је за тај и сувише велик материјал одређен одвише мален број недјељних сати, мањи него и у једном од она 2 разреда наносе, наиме цигла 4. Кад се к томе још дода, да од та 4 сата редовно отпада један цео сат на задаћу или 1 готово цео сат на исправак — сваких наиме 14 дана прописата је једна школека задаћа и исправак, — онда је и сувише јасно, да су ученици овога разреда преоптерећени материјалом из латинскога језика. Биће без сумње, да је тај мали број недјељних сати за латински језик одређен само зато, да би се подударао с оним бројем сати, који је постављен за француски језик у истом разреду, како би ђаци у обадва одјела имали једнак број сати.

Попут ученика IV. разреда преоптерећени су и ученици V. разреда, јер и они морају да за 5 недјељних сати сврше готово исто оно градиво, које се учи у 2 разреда гимназијска по 6 + 5 сати. Та је оптерећеност тим већа, што се у том разреду чита прије тежи писац (Ливије), а послвије истом (у VI. разреду) долази на ред лакши писац (Салустије).

Природним наукама у реалним гимназијама не само што је додата кемаја, од које у гимназијама нема ни спомена, већ је прилично повећан и број недјељних сати, који су одређени за природопис и физику (за 6), и то особито у највиша 3 разреда. Тако је исто већи и број сати, одређених за математику (за 4).

Осим тога је заведен у реалне гимназије као облигатан предмет и писање (мјерствено и просторучно); просторучно се писање у гимназијама, и то не свима, учи тек необлигатно. Уз то се и краснопис учи у I. разреду за 1 сат недјељно више него у гимназији.

Испоредимо ли скупни број сати у ове обје врсте завода, наћи ћемо, да је у реалним гимназијама тај број већи, те да су по том и ђаци тих школа оптерећенији него у гимназији. Особито запиње за очи разлика између реалне гимназије сењске и обадвију гимназија у Загребу. У Сењу наиме имају ђаци I. и III. разреда по 6, а у II. и IV. по 5 сати недјељно више посла у школи него њихови другови гимназисте у Загребу. У сва 4 прва разреда износи та разлика 22 часа на седмицу.

3. Шта се све учи у *привр. жен. лицеју* у Загребу и у којој мјери, видјеће се најбоље из овога пријегледа: (Види таб. преглед на 35 стр.).

Како се види на први поглед, наставни план женскога лицеја разликује се од наставнога плана гимназијскога и реално-гимназијскога, али је ипак ближи овом пошљедњем. И у женском лицеју наиме постоји цијепање, и то почевши с V. разредом, гдје се ученице дијеле у: пе-

УНИВЕРЗИТЕТСКА ВИБЛИОТЕКА

ТЕК. БРОЈ	ПРЕДМЕТ	БРОЈ НЕДЈЕЉНИХ САТИ У РАЗРЕДУ								СВЕГА
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	
1	Наук вјере	2	2	2	2	2	2	2	2	16
2	Хрв. (срп.) језик	4	4	3	3	3	3	3	3	26
3	Француски језик	—	—	5	5	4	4	4	4	26
4	Њемачки језик	3	3	3	3	2	2	2	2	20
5	Енглески језик	—	—	—	—	5	5	5	5	20
6	Латински језик	—	—	—	—	5	6	5	5	21
7	Педагогија	—	—	—	—	3	4	5	6	18
8	Свјетска књижевност	—	—	—	—	2	2	2	2	8
9	Повјест	—	2	2	2	3	3	2	2	16
10	Земљопис	2	1	2	1	—	—	1	1	8
11	Математика	3	3	2	3	3	3	3	2	22
12	Природне науке	2	3	2	4	3	2	2	3	21
13	Филозофска пропедевтика	—	—	—	—	—	—	1	1	2
14	Рисање	4	4	2	2	2	2	2	2	20
15	Ручни рад	3	3	2	2	2	2	1	—	15
16	Пјевање	1	1	1	1	1	1	1	1	8
17	Гимнастика	1	1	1	1	1	1	1	1	8
18	Краснопис	2	1	1	—	—	—	—	—	4
Свега		27	28	28	29					

дагошкиње (које се спремају за учитељице), лицејке (које кане наставити науке у којој великој школи) и оне, које иду у лицеј тек због више опће наобразбе. Према томе и одабирају једне од њих педагогику, друге латински, а треће енглески језик. Треба још напоменути, да су оне ученице, које уче педагогику, опрштене од филозофске пропедевтике, јер је уче у свези с педагогом. Уз то се не смију пустити из вида ове двије важне ствари, што их налазимо у наставном плану ове школе, да су наиме гимнастика и пјевање унесени у ред облигатних предмета. Тога нема иначе у средњим школама, осим једине бјеловарске гимназије, гдје је, како смо напријед напоменули, гимнастика такођер облигатан предмет. Пјевању пак поклања се у средњим школама највише пажње у српској великој гимназији карловачкој, која једина од свих њих има посебнога учитеља пјевања, свршенога конзерватористу, који је у плаћи и чину потпуно једнак осталим професорима колегије. Кад већ говоримо о овој гимназији, напоменућу још нешто, у чем се она разликује од свију других средњих школа у Хрватској и Славонији, а што јој никако није на одмет, а то је, да једино она има свога заводскога лијечника, што много помаже васпитању у многим погледу.

У уској свези с наставним планом, који обиљежава сврху цијеле наставе, стоји метода, т. ј. пут, којим се до те сврхе долази, и то због тога, што наставни план не прописује само опћениту смјеру знања, које

у школи треба постићи, него се упушта и у појединости, распоређујући дијелове тога знања на поједине разреде. Тим он директно утјече на саму методу наставе, силећи наставнике и ученике, да се у једној години морају бавити баш оним дијелом предмета, који је наставним планом за ту годину прописан. Ако се наставни план у том заграђивању материјала осврће на педагошке захтјеве, биће и учитељу и ученику много поможено; ну, још куд и камо већу штету проузроковаће им, ако се на оне захтјеве не обазире.

Како је у том погледу с наставним плановима за средње школе у Хрватској и Славонији? Морам одмах истакнути, да су сви ти планови, уза све разлике што смо их истакнули, у том погледу посве сагласни, и то на грдну штету и учитеља и ученика. Из свакога предмета наиме почиње се у тим средњим школама с оним, што је најапстрактније, а по том и за схваћање најтеже, и ако се таки поступак коси с темељним принципима педагошко-дидактичким. Тако н. пр. вјеронаука почиње с катихизисом, који није друго него скуп апстрактних појмова, покупљених из св. писма и тумачења црквених отаца. Језици, сви без разлике, и живи и мртви, почињу с граматиком, па се онда истом прелази на штиво.¹ Земљопис ваља почети с астрономијом, а повјест с Египћанима. Тако се и геометрија почиње с тачком и правцем, а истом послје прелази се на тијело. Природопис опет узимље се у знанственом саставу, подијељен на 3 царства, ма да се зна, да знанствени састав није за педагогику ни од какве важности, и да дијете у исто доба зна једнако занимати лијен шарен цвијет као и лептир на цвијету. Тако је на концу и с физиком, гдје треба почети с „приправним појмовима“, камо спада, између осталог, и сила, о којој ни данас не знаде ни један физичар, што је за право у језгри својој.

Дисциплинска правила, која су једнака за све средње школе без разлике, прописују, како се треба ђак владати у школи и цркви, на улици и код куће, те уједно одређују казне, ако се ђак о те прописе огријеши. У цркву дужни су ђаци Хришћани ићи сваке недјеље и празника и вршити све прописане богоштовне чине, као исповиједати се, причешћивати и т. д. У свим таким приликама, као и иначе, дужан је ђак владати се што пристојније. У школу мора ићи тачно и непрекидно, и то не само на облигатне предмете, већ и на необлигатне, „у које се је с приволом родитеља и равнатељства уписао“ (§ 12.). „Неоправдано изостајање дјелује на ред из владања, а казни се по приликама и стројом казном“, кашто и искључењем из школе (§ 14.). Мијешање у политику, судјеловање код овација и демонстрација, склапање потајних друштава и т. д. најстроже је забрањено.

Казне, којима се служе средње школе, јесу у поступном реду ове:

¹ У новије доба настао је погледом на модерне језике окрет на боље.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

1) *опомена* ради помањег прекршаја, који је почињен због несмотрености;

2) *укор* због овећег прекршаја, који према величини прекршаја може бити и поштрен тим, да се запише у разредну књигу, или да га прогласи равнатељ, и то или у школи или у сједници професорскога збора и да се запише у разредну књигу;

3) *затвор* од 2—4 сата, који одређује разредни надстојник у договору с равнатељем завода, или од 5—16 сати (т. зв. строги затвор), који се закључује у сједници учитељскога збора и у једном дану не смије трајати више од 8 сати. „Строги затвор од 16 сати може се у једној школекој години против истога ученика употребити само два пута, а строги затвор испод 16 сати само четири пута“ (§ 43.). Друкчије се ученик искључује из школе;

4) *шibe* (највише 6) смију се употребити само с приволом родитеља, односно њихових замјеника, и то само код ученика I. и II. разреда; и

5) *искључење* из једнога или из свију завода, који стоје над пучком (основном) школом. Ученик се искључује из једнога завода, а да не треба слати кр. земаљској влади на потврду, у ова 3 случаја: ако у одређеном року не плати школарине, ако изостане неоправдано узастопче 8 дана из школе и ако добије као олетовник концем I. семестра свједоцбу III. или концем II. семестра свједоцбу II. или III. опћег реда. У свима другим случајевима треба искључење предложити на потврду кр. земаљској влади и то одмах јавити учениковим родитељима или њиховим замјеницима, који имају право призива у року од 14 дана.

Споменули смо мало прије II. и III. опћи ред. Да разложимо што то значи, потребно је навести оцјене, које се употребљују код оцјењивања напретка у науцима, као и оцјене из владања, пошто и оне утјечу донекле на опћи ред. Напредак у науцима оцјењује се с ових 6 оцјена:

1. изврстан,
2. веома добар,
3. добар,
4. довољан,
5. није довољан и
6. сасвим недовољан.

За владање служе ове оцјене: узорно, похвално, према прописима, покудно поради... и лоше поради.... Реда су опћа четири: *први с одликом* (из владања мора бити најмање оцјена похвално, а од предмета не смије бити ниједан оцјењен испод „добар“; на свако „добар“ мора бити по 2 „веома добар“ или 1 „изврстан“); *први* (ниједна оцјена из напретка у науцима не смије бити испод „довољан“), *други* (ако је мање од половине предмета оцјењено с „није довољан“) и *трети* (ако је више од

половине предмета оцијењено с „није довољан“ или „сасвим недовољан“, које пошљедње одговара двијема оцјенама „није довољан“).

Како видјесмо, оцјена из владања „према прописима“ (= по прописима, т. ј. како прописи захтјевају, „den Gesetzen entsprechend“) не допушта одлике. Кад се к томе још дода, да они ђаци, који имају ту оцјену, не могу бити опрштени од школарине, или ако су прије били опрштени, тај опрост губе, онда је јасно, да се том оцјеном обиљежава владање какво по прописима не би смјело бити. Тако настаје међу самим називом и оним што се њиме означаје несугласност, због које би требало промијенити или назив или схваћање. Сам назив по себи одређује владање, које стоји над сваком другом оцјеном. Јер кад би се и једна друга оцјена могла држати за бољу од ове, то би значило, да се ученик владао боље него што прописи одређују, а то би био знак, да прописи нијесу доста добри, те би их ваљало мијењати и дотјеривати.

Од статистичких података, које сам узео из чланка „Прилози статистици средњих школа у Хрватској и Славонији“ од М. Ебрића (в. Наставни Вјесник, књ. XI., св. 4), а који вриједе за претпрошлу школ. годину, напоменућу ове:

Попрјечно долази 1 средња школа — амо није убројен женски лицеј — на 2.361 км² или на 134.239 становника. Од 8 жупанија, на које су подијељене Хрватска и Славонија, имају највише школа жупанија загребачка (с женским лицејем 6) и сријемска (5). Личко-врбавска и вировитичка жупанија имају по 2, а остале 4 жупаније по 1 средњу школу.

II

Ученика и ученица средњих школа било је претпрошле школ. године — амо није урачунат женски лицеј — свега 5958 или 0·25% свега становништва. Ученица је било (осим жен. лицеја) у ових 5 завода, и то само у нижа 4 разреда: Бјеловару (60), Митровици (39), Петрињи (28), Сењу (18) и Вуковару (47); свега 192, а ученика 5766.

По броју ученика стоји на првом мјесту Загреб, који има сам (без лицеја) 1829 ученика. Лицејско је било на свршетку прошле школ. године 321. Тако отпада на сам Загреб преко трећине од цјелокупнога броја средњо-школских ученика-(ца). Најмање ђака има у реалној гимназији вуковарској (135).

По научној смјери највише је гимназијета (3840, дакле готово $\frac{2}{3}$), затим реалаца (1242), најмање има ученика смјера реално - гимназијскога (876).

По завичају су ђаци већином из Хрватске и Славоније (87·2%). Са стране их је највише из Австрије (5·1%), Угарске (4·5%) и Босне и Херцеговине (2·2%). Пошљедњих је било највише у Ср. Карловцима и Загребу.

По *вјери* су најпретежнији римокатолици, којих је било 4118. За њима долазе на првом мјесту православни (1193), а иза ових Жидови (544). Жидови шаљу размјерно највише ђака у средње школе. Док наиме код католика долази један ђак на 415, а код православних на 514 становника, дотле на једнога ђака Мојсијеваца долази тек 37 становника Мојсијеваца. Римокатолика има највише у Сењу, а најмање у Ср. Карловцима, православних пак има највише у Карловцима а најмање у Сењу и Вараждину, Жидова има највише у Вуковару и Осијеку; нема их уопће у Госпићу, Сењу и Карловцима.

Од појединих *сталежа* шаљу највише своју дјецу у средње школе, што је лако разумљиво, чиновници (трећину од цјелокупнога броја), затим обртници и трговци (27·5%). Размјерно најмање ђака је од сељачких родитеља (1042).

Ко жели бити примљен у I. разред ма које средње школе као *редован* ђак (осим редовних ђака има још и *приватних*, који не иду на предавања, већ концем семестра полажу испит; такса за тај испит износи 24 круне) треба да је навршио или да ће навршити до конца децембра исте године десету годину живота, и да докаже, да је с успјехом свршио 4 разреда пучке школе. Ко није био у пучкој школи или ко донесе из пучке школе слабију свједоцбу, полаже „пријамни испит“, на ком се тражи из вјеронауке, хрватскога (српскога) језика и математике по прилици оно знање, које је прописано за 4 разреда пучке школе. Уз то мора сваки платити уписнину од 7 кр. и за први семестар школарину од 12 кр. (у Загребу се плаћа 16 кр.). Лицејке плаћају код уписа 10 кр. и школарине мјесечно по 10 кр. Од школарине (у II. семестру I. разреда и даље) опрашта кр. земаљска влада на приједлог учитељскога збора све оне ученике, који су сиромашни, а у владању (морају имати бар „похвално“) и науци (из барем 4 предмета мора им оцјена бити изнад „довољан“) ваљани. Тако има редовно преко половине ученика, који су од плаћања школарине опростени. Ти плаћају — ако се уписују у школу, у којој су већ били — почетком сваке школ. године не више од 2 кр. 40 пот. Тај се новац употребљава за ђачку књижницу и неке школ. потребе (биљега на свједоцбе, тисканице и т. д.)

Сиромашни и вриједни ученици имају, осим тога што не плаћају школарине, и разне друге погодности. Тако н. пр. постоје готово у свима средњим школама потпорна друштва, која дају таким ђацима одијела, посуђују им школ. књиге, гдјегдје дају и храну и т. д. Уз то има у сваком заводу много ђака, који уживају стипендију или годишњу потпору. Примјера ради навешћемо Госпић, гдје су прошле школске године од 196 ученика њих 43 (дакле преко петине) уживали стипендије и потпоре у укупном износу од 13.120 кр. (на појединца отпада попречно преко 300 кр.) и Загреб (доњоградску гимназију), гдје је од 602 ученика (осим оних који су имали било стан и храну, било само

храну, a којих је било у свему 113) било 67 стипендиста (дакле преко десетине) с укупним износом од 14.875 кр. 40 пот. Те стипендије су из различитих фундација, а управља њима већином кр. земаљска влада.

Пошто се неко уписао као редован ђак у I. разред које средње школе, дужан је владати се према прописима и настојати да његов успјех у сваком предмету буде оцијенен барем с „довољан“. У противном случају добива свјedoцбу II. или III. реда, с којом не може пријећи у виши разред, већ мора разред поновити. То понављање разреда допуштено је само једном, али не у свима средњим школама; у женском је лицеју понављање забрањено. Међу тијем, ако ученик само из једнога предмета, не задовољи може му се допустити да послје 2 мјесеца полаже из тога предмета поновни испит; у женском лицеју допуштени су поновни испити само у четири нижа разреда. Морам истакнути, да је за прелажење у виши разред, односно понављање истога разреда, одлучна свјedoцба за II. полугодиште; може ко концем I. полугодишта добити II. или чак III. ред, па ипак почетком нове школ. године има право да пријеђе у виши разред, само ако је у II. полугодишту добио свјedoцбу првога реда. Ово не би било ништа зазорно, кад би се свјedoцба за II. семестар издавала на темељу каква испита из градива за цијелу годину. Али у средњим школама у Хрватској и Славонији нема годишњих испита осим из вјеронауке, који се обдржавају — код хришћанских вјероисповјести — у присутности конзисторијалнога повјереника, као председника, директора завода и надстојника дотичнога разреда. Не би то било зазорно ни онда, кад би ђак, који није задовољно у I. семестру, морао то исто градиво у II. семестру накнадно проучити. Ну то се не тражи; оно градиво, што је узето у I. полугодишту, у II. се редовно више не узимље. И тако се може догодити, а фактично се и догађа, да ђак пријеђе у виши разред с половином онога знања, које је за тај разред прописано. Да оваки ђаци не могу послје напредовати (нарочито из неких предмета) напореда с њиховим друговима, који су цијело градиво с успјехом свршили, и да то на наставу мора штетно дјеловати, и сувише је јасно, да би требало доказивати.

Свршивши средњешколске науке има ђак, који се сад зове абитуријенат, право да полаже испит зрелости, на ком председа повјереник кр. земаљске владе (обично један од двојице средњошколских надзорника или који свеучилишни професор). Чланови су испитнога повјеренства равнатељ и сви они наставници, који су предавали у 8. разреду, уз професора природописа. Из природописа се на испиту зрелости не пита, као ни из још неких предмета (вјеронауке, кемије, рисања и филозоф. пропедевтике); из тих предмета добива ђак онаку оцјену, какву је имао у семестралним свјedoцбама, и то наравекм попрјечно.

Сам испит зрелости дијели се у писмени и усмени. Писмени је из језика и математике (у реалним гимназијама и описнога мјерства) и

траје обично једну недјељу дана. Ко не задовољи из половине тих радња (особито се пази на израдак из хрватскога или српскога језика) сматра се репробованим на годину дана. Од усменог испита опрашта се (у реалним гимназијама) из описнога мјерства сваки, који из писменог саставка добије бар оцјену „довољан“. Од усменог испита из других предмета могу бити опроштени — о овом одлучује комисија — они кандидати, који су отприје ваљани били и писмене радње особито ваљано израдили. Ко успије на оба два дијела испита, проглашује се зрелим и добива право на полазак свеучилишта. Остали се репробују на годину дана, или, ако нијесу задовољили из једнога предмета, а има наде да ће то кроз краће вријеме моћи надокнадити, на два мјесеца.

За испит зрелости плаћају редовни ђаци, који су опроштени од школарине, по 4 кр. таксе, а они који нијесу опроштени и приватисте по 12 кр.; екстернисте плаћају 36 кр. Та се такса дијели међу чланове комисије по предметима; предсједник добива мјесто таксе дневницу од 16. круна.

III

Наставника било је претпрошле школ. године (без оних у приврженском лицеју) у свему 307. Ако тај број испоредимо с бројем средњих школа и с бројем ђака, видјећемо да на једну средњу школу долази око 17 наставника, а на једнога наставника око 19 ученика.

Наставници се дијеле у више категорија. На најнижем су ступњу *намјесни учитељи*, који су или испитани или неиспитани. Првих је било претпрошле школ. године 15, а ових других 45. Кад неиспитани намјесни учитељ, који се поставља редовно само „за вријеме потребе“, положи професорски испит и с успјехом одслужи т. зв. покусну годину стјече право да може молити од кр. земаљске владе, да га именује правим учитељем.

Правих је учитеља било 190¹₂ године 45. Именовање правим учитељем још није дефинитивно потврђење; то долази истом три године послје тога именовања: ако је дотични прави учитељ свима прописима у школи и изван школе, потпуно задовољно. С дефинитивним се потврђењем добива уједно и титула „професор“.

Професори се дијеле опет, према чиновном разреду, у 2 класе: у професоре IX. и VIII. чиновнога разреда. Прва класа одговара у војсци рангу капетана, а друга мајора, и у ову другу долази се послје 15. година службе, рачунајући од дана именовања правим учитељем.

На највишем су ступњу *равнатељи*, које именује Краљ. Они се убрајају у VII. чиновни разред (чин потпуковника.)

Осим ових има још по гдекоји *помоћни* учитељ (обично свеучилишни служатељ или неслушени професор); а претпрошле школ. године била су и 2 *реална* учитеља, који су испитани за некадашњу „zweiklas-

sige Unterrealschule“ и један „главни учитељ учитељске школе“, који је међу тијем прошле школ. године потврђен стално у учитељској служби и именован професором.

Плата средњо-школских наставника иста је каква је била прије 30 година. Док су у то доба повишене плате свима другим чиновницима у Хрватској и Славонији, а нарочито часницима како угарско-хрватскога домобранства тако и заједничке војске, дотле су плате професорске остале посве исте; повишена је, и то тек незнатно, станарина, коју имају наставници, почевши од правих учитеља, и која износи за праве учитеље и професоре IX. дневнога разреда (према мјестима) 400 до 480 круна годишње, за професоре VIII. разреда 600 круна, а за равнатеље 720 круна. Ова разлика у платама између средњо-школских наставника и других чиновника у Хрватској и Славонији тим је тежа и неноснија, што су професори у Хрватској и Славонији слабије плаћени од свих својих колега у цијелој монархији, ма да су њихове дужности посве исте као и код оних.

Намјесни учитељи немају плате него „пристојбу“ која за прве износи 1080, а за друге 1400 кр. годишње. Темељна плата правога учитеља износи 1800 кр. годишње и повећава се сваких пет година успјешне службе за 400 кр., тако да на концу службовања, које траје 30 година а рачуна се од дана испита, износи (5 квинквенала по 400 кр. = 2000 кр. + темељна плата од 1800 кр., дакле заједно) 3800 кр. Толико износи и потпуна мировина. Професори IX. чиновнога разреда не разликују се од правих учитеља по плати ни у чем; с дефинитивним постављањем стјечу право на мировину за жену (послије 5 година службе) и за се (послије 10 година службе, обоје рачунајући од дана испита). Професори VIII. разреда имају темељну плату такођер посве исту, као и прави учитељи и професори IX. чин. разреда, само им је станарина за 120 кр. годишње већа него у њих. Кад који наставник постане равнатељем, задржи исту плату и квинквенале као и прије и добива уз то доплатак (на малим заводима по 400 кр. а на великим по 600 кр. годишње), који му се рачуна у мировину, и осим тога има већу станарину.

У врло тијесној свези с платом стоји и друштвени положај средњо-школских наставника, који није нимало сјајан. Ну има наде да овако неће више дуго моћи остати, већ да ће поскочити плата, а с њом и углед професорски, што би се колико због самих наставника, толико још више школе и наставе ради само могло пожељети, јер како знамо — само „весело срце кућељу преде“.

У стварима, у којима одлучује учитељски збор, као гледе ученичких казна, предлагања за опрост од плаћања школарине и т. д., имају сви наставници без разлике једнако право гласа. Гдје се гласови располове, одлучује глас равнатеља као председника. Тако су исто наставници, сви без разлике, потпуно равноправни у оцијењивању ђака у предмету,

који су они предавали. Разлике има само између равнатеља, као старјешине завода, с једне стране и свију других наставника с друге стране. Међу потоњима пак за се нема по свом положају ниједап више власти од другога те, према томе, ни више угледа, осим ако га је својим годинама, тачним вршењем дужности и иначе, умно стећи.

Равнатељ, као управитељ завода, у првом је реду одговоран за све оно, што се у његову заводу ради. Зато је он једнако поглавар наставницима као и ђацима. Он строго бдије над односом, који постоји између ђака и професора, и пази, да тај однос буде правилан: да ђаци љубе и поштују своје наставнике, али и да наставници буду према ђацима у сваком погледу предушретљиви. Он пази уопће на то, да у његову заводу влада, што 'но се каже, добар дух. С тога настоји и око тога, да не буде никаква трвeња међу ђацима на што је тим нужније припазити, што су готово у свима средњим школама у Хрватској и Славонији ђаци помијешани осим другога с обзиром на вјеру и на народност, па често зна доћи до несугласица. Исто тако гледа он да не буде задјевница ни међу појединим наставницима. Гдје се те задјевнице појаве, то је у првом реду равнатељ дужан да их сузбије и уклони. Гледајући и настојећи око тога, да се у школи, у свима разредима и из свих појединих предмета, с успјехом сврши све оно градиво, што је наставним планом прописано, дужан је равнатељ чешће ићи хоспитовати к појединим наставницима те мааће и неискусније од њих упућивати. Кад се који наставник разболи дужан је равнатељ побринутн се да одреди, ко ће га замијенити. А да ученици могу све што су у школи чули и научили, код куће без сметања и што боље опетовати, дужан је особито равнатељ припазити на ђачке станове, те забранити ђацима да станују у онаким становима, који би могли бити штетни за њихов знањствени или морални напредак. Тако не само што је он природни посредник између појединих наставника, затим наставника и ђака, он је такођер посредник, између школе и родитељске куће и као такав дужан је пазити да родитељи о свим ванредним догађајима с њиховом дјецом буду за времена обавијешћени и упућени.

Осим свега овога равнатељ завода стоји у директној свези с највишом просвјетном облаасти, кр. земаљском владом — одјелом за богоштовље и наставу. Он шаље влади од времена до времена извештаје о свим стварима, које се тичу његове школе; извјештава сваки мјесец — на темељу записника о сједницама учитељскога збора — о моралном и знањственом успјеху ђака, попуњује личне описе појединих наставника и њихове молбе подастире влади с препоруком или без препоруке; он се брине за допуњавање збирке учила и других школских помагала те у договору с учитељским збором предлаже влади, како би се најбоље дала употријебити годишња дотација, што је имају поједини заводи у

ту сврху (та дотација износи годишње за потпуне средње школе 1250 кр.); стара се за огрјевни материјал и т. д.

Директну контролу како над равнатељем, тако и над наставницима, врше у име кр. зем. владе двојица земаљских надзорника за средње школе. Они су по чину једнаки редовним свеучилишним професорима (V. дневни разред), а узимљу се обично из реда средњо-школских наставника. Тако су н. пр. обадва садашња надзорника некадашњи равнатељи. Надзорници су референти у свима стварима, које се тичу средњих школа; тако и у особним стварима, те на темељу властитога искуства или равнатељских описа предлажу премјештења наставника, њихова промакнућа, унапређења, казне и т. д.

Од наставничких дужности најважнија је: бринути се за што бољи успјех у знанственом и моралном погледу. Наставници су у том дужни бити равнатељу исто што и његова десна рука и настојати, сваки у свом властитом дјелокругу, да углед и добар глас своје школе дигну што је више могуће, али не да то буде можда тек извјештачено (благим оцјенама, попуштањем и т. д.), него право: вршећи сваки своје дужности што строже и савјесније. Зато су дужни долазити на часове редовно и за сваки час спремити се што боље. Прописани материјал треба да сврше у једнаким оброцима, а не да из почетка не дају ђаку никаква посла, а пред конач школске године да га претоваре. Уз то су дужни пазити и на дисциплину у школи и ван школе. А имајући на уму, да је угледање једно од главних васпитних средстава, не смију никада ни за час сметнути с ума да су одгојитељи. С тога треба да и њихово владање, једнако у школи као и изван школе, буде што примјерније. У овом и јест највећа тежина учитељске службе, које други људи редовно и не разумију, те по том и нијесу кадри учитељскога звања довољно оцијенити.

Да надзор над ђацима буде што лакши, и опет у другу руку да буде некога посредовања између ђака и учитеља, особито оних, који у дотичним разредима немају посла, те често много ђака и не познају, поставља се почетком сваке школ. године у сваком разреду надстојник, који је дужан особито на то пазити, да рад појединих учитеља, који су у том разреду забављени, буде што хармоничнији. Тако је његова дужност пазити, да поједини наставници — колико је могуће — раде поједине дијелове свога предмета у свези с дијеловима других предмета; да ђаци буду у свако доба школ. године подједнако запослени и код куће и у школи, те да их по том не питају у исти дан по цијеле сатове сви професори, а у други опет да им сви не тумаче и да не буду, који дан по 2 или можда по 3 школске задаће, а често да прођу по 2 седмице без и једне. Ако опази какав неуспјех, он има право позвати наставнике свога разреда на договор и с њима се споразумјети о начину и средствима како би се томе злу доскочило. Или ако опази, да

је неуспјеху крив стан, он се савјетује с равнатељем, како би се стан промјенио. О свим важнијим стварима његова је дужност извјестити равнатељство, односно професорски збор, и родитеље, односно скрбника ђакова. У дисциплинском погледу иде он за тим, да владање учениково свагдје и у свако доба буде што више у складу с дисциплинским правилима. Мање ствари (као ситне задјевце, незнатнији немир у школи или цркви и т. д.) рјешава сам и сам изриче казну (до 4 сата затвора), а код већих прекршаја реферирше равнатељу и учитељском збору о оном што се догодило, те, ако равнатељ одреди, води са још којим наставником т. зв. предистрагу.

Осим надстојника разреда има сваки завод међу својим наставницима још и чуваре различитих збирака, као физикалне, природописне, за тим књижнице и т. д. Сви ти чувари дужни су држати своје збирке у што бољем реду. Од њих међу тим имају награду једино књижничари; други чувари збирака, ма да примају на се велику одговорност и имају доста дужности којих други наставници немају, нијесу зато ничим особитим награђени. Тако исто и надстојник разреда не добива за тај свој посао никакве награде.

Што се тиче приватних односа између средњо-школских наставника, то морам истакнути с болом у души, да ти односи нијесу ни издалека онаки какви би требало да су. Свијест о сталешкој припадности није готово никаква. Било је, истина, већ више покушаја да би се томе злу на пут стало, али су сви они без разлике остали без успјеха. Тако су неки свјеснији наставници покушавали већ у неколико маха да оснују друштво средњо-школских наставника, које би нарочито могло чланове тога удружења зближити и збратимити, како би радницима у тако одличну и узвишену послу и приличило. Али — жали, Боже, — до тога друштва још није дошло, и ако н. пр. учитељи основних школа имају слично друштво већ преко четврт вијека, помоћу кога су већ толико користи учинили и школи и отаџбини својој, што им само на част служи.

Како средњо-школски наставници немају свога друштва, немају — наравски — ни свога посебног органа. Излази, истина, у Загребу „Nastavni Vjesnik“ у тромјесечним евескама по 9—10 табака. Али и ако наставници пишу у њему и претресају који пут и врло важна школска питања, н. пр. о преоптерећености, методи и т. д., опет лист не излази о њихову трошку, и од тројице што уредника што сууредника само је један средњо-школски наставник, а друга двојица су свеучилишни професори.

Др. Данило Трбојевић

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

САВЕТИ О ЧИТАЊУ

Беседа при завршетку школовања учитељима основних школа
у Loiret — Mlle Robin.

Данас хоћу да вас посаветујем о читању. Ма да вам изгледа чудновато, ипак се може десити, да вас, кад једном изиђете из школе, ништа више не вуче читању. Но, нарочито с тога, што ћете бити учитељице, вама је потребно да читате — да читате књиге које ће вас просвећивати, подржавати, које ће вас храбрити; — вама ће бити потребно да их пажљиво читате, а то ће рећи да их читате памећу, срцем и душом.

Рекла сам, да ћете, може бити, бити стављене у искушење, да не читате. Кад се постане учитељицом, прве године, друге године припрема се оно, што је за школу потребно са врло много савесности и брижљивости: „Немам времена за читање“, каже се, и не чита се. Потоњих година, учитељица је већ постала вештија и окретнија. Но, тада се може десити да је мање одушевљења, да се тада има довољно одмора, али да се тај одмор не употребљава на читање. „На што читање? На што се образовати и поучавати, вели се тада; знам довољно да могу научити децу првим елементима језика, рачуна, историје“.

Зашто треба читати? — Нећу претпоставити, да ћете пасти у такво искушење. Потражимо ипак заједно све оне разлоге који вас убеђују да је потребно читати. Онима које би хтеле посветити све своје време непосредним припремама свога разреда, рећи ћу: Оставите себи четврт, или пола сахата времена дневно да читате и друго што; — подсетићу их на савет Фенелонов, који је он дао беседницима, модификујући га према нашим потребама: „Хтео бих да се беседник уопште дуго спрема, да добије тако основног познавања; хтео бих да га то опште припремање доведе дотле, да се мање мора припремати за сваку посебну беседу“. Не занемаримо ни ми своје опште припремање, у нашем читању припремимо велику провизију идеја, обогатимо своју уобразиљу. Проширимо своје погледе, поредећи их са погледима других. Наш рад у разреду неће тим изгубити ништа, баш напротив. Непосредно припремање каквог задатка даје нам могућности да видимо само тај предмет, и ако опет не будемо видели ништа друго до наш предмет, изложићемо се опасности, што нећемо постићи своју намеру, и што ће нас збунити ма какво деце питање. Боље ћемо се умети извући из неприлике, ако, захваљујући општој, много широј култури, наш хоризонт премаша предмет, којим се занимамо. — Додаћу још да ће наша лекција бити живља, да ће бити интересантнија и за нас и за наше ученике, јер ми нећемо поновити само оно, што смо видели и прочитали на пример у педагошком листу, већ ћемо у тај посао увести и нечега свог, унећемо идеје и осећаје које су породили у нашем духу читање и размишљање.

Онима пак, које би биле готове да кажу: „ја увек знам довољно да могу бити учитељица у основној школи“ рећи ћу: не, не мислите никад да ћете икад бити узвишеније од вашег позива; ваш позив биће увек већи од вас. Донста, да ли бисте могле поднети, да неко сасвим озбиљно рекне пред вама: „Остављам своју памет да се сасуши без искуства; живим од данас до сутра, без озбиљних мисли и без рада; али, бах! ја ћу ипак бити увек добар да радим оно, што радим и сад: мени је дужност да пробудим интелигенцију и да стварам душе“. — Овакво резоновање има ипак своју клицу у овој малој фрази: „Зашто бих радио? зашто бих читао? знам увек доста, колико ми је потребно за мој рад“. — У самој ствари ово није тачно. Ове просте лекције по основним школама траже, да би биле добро припремљене, извезбан, окретан дух, који је непријатељ учмалости, који је непрекидно у послу, тражећи нова средства, нове идеје, нове примере. Није свакад лако наћи кључ којим се могу отворити младе интелигенције, којим се може отворити мађионички прстен, који ће учинити да из најнемирнијих духова искочи света варница, — то је љубопитство, љубав према оном што је истинито. Због тога је добро да позовемо у помоћ оне, који су јачи интелигенцијом од нас, који имају јачу уобразиљу но што је наша, који су боље од нас познали човечју душу. Рећи ћу вам још да је потребно, да би се пробудиле интелигенције, увек чувати, и то увек жив и свеж укус за образовањем; ви га нећете сачувати, ако не будете обнављали вашу интелектуалну храну. Већ можете себи представити, већ можете уочити да тешки терет досаде има да падне на онога, или на ону која непрекидно понавља исте лекције кроз дуги низ година.

Читајте дакле да бисте се саме образовале, и да бисте могле пробудити интелигенцију других, читајте такође да бисте се спасле и сачувале моралног осиромашења, читајте да бисте у том читању нашле потпоре, помоћи, утехе. Ви немате само да култивирате интелигенцију, већ и да стварате свест; ви имате деци да улијете да воле добро, да их научите да се покуравају дужности, да им створите веру у доброту живота, не зато што нам доноси собом све оно што зажелимо, већ с тога што нам даје прилику да заборавимо на саме себе због других, с тога што нам допушта да учинимо какво добро. Али у животу, без сумње, има оних благословених момената, у којима се човек осећа пун одушевљења, у којима му се чини да ће учинити много добра, да се неће никад уморити, и да се никад неће доћи у искушење да се каже: „па на што?“ — Ах! наступа умор; човек се чуди што није постигао резултате којима се надао, и почиње сумњати у своју моћ; — ученици изгледа да вам не поклањају пажње и тада се нема полета; — изазвана су непријатељства која се не схватају и не разумеју и због којих се трпи; — осећа се да се постаје егонистом, човек се разболи због овакве сувоте душе, што није нова болест, јер моралисти хришћански, а тако

исто и моралисти многобожачки, као на пример Сенека, говорили су много раније о њој. — Да ли нам треба стати пред таквим стањем невоље, беде и немоћности? Не, треба учинити надчовечански напор да се из тога стања изиђе; треба тражити помоћи и наслона код оних који су били одважнији и храбрији од нас; треба да се унутимо, као каквом извору живота, књигама, у којима су нам они оставили све оно што су имали своје најбоље: своје мисли, своје осећаје, своју снагу. Ако смо се навикли, да се често са њима забављамо, ми ћемо умети, у часовима морална пораза, отрчати ономе између њих, који ће нам дати најспасоноснији савет. Ако смо на пример дошли на извесну тачку, да постанемо и да будемо гадни, потражићемо у Сократа или у Епиктета, стојичког роба, тајну моралне слободе и независности. Ми ћемо тада слушати првог како говори својим судијама: „Падам, Атињани, што писам хтео говорити о оним стварима, о којима ви волите да слушате... Али, опасност у којој сам се налазио, није ми изгледала таква, да ишта учиним што би било недостојно слободна човека... Много више волим умрети, пошто сам се бранио, као што сам ја радио, него ли да за свој живот дугујем гадној апологији. Нити пред судијама, нити у борби, ни мени ни ком другом није допуштено да употребљава сваковрсна средства да се спасе смрти“; — и ми ћемо се сетити са још много јачим разлогом, да нам није допуштено „да употребимо сваковрсна средства“ да бисмо се спасли неких непријатности. Епиктет нам вели са нешто више опрости: „Кад знаш, да ти ваља учинити штогод, учини га; не избегавај никад да те виде кад то радиш, па ма какав обичан човек помислио и рђаво, јер ако немаш право, што тако радиш, бежи од таквог дела, ако пак имаш право, и ако радиш како треба, на што би се плашио оних, који ће те неправедно кудити“. Ако пак осећате да сте обесхрабрене, с тога што вам се чини да су ваши напори без резултата, отворите књигу Марка Аурелија и у њој ћете наћи мисли сличне овима: „Треба бити као лоза која донесе и да свој плод, и потом не тражи ништа више.... Тако и човек који је учинио једно добро, треба одмах да пређе на друго добро дело, као год и лоза која се поново припрема да кад буде време донесе друго грожђе“. Отворите поново ову књигу, када, ожалошћени каквом незахвалношћу, будете осетиле да сте у искушењу да више не волите; но у том случају узмите у руке и Свето Писмо, у коме ћете наћи најлепше стране нежности, подстрека на љубав према људима; то су јединствене стране које су икад досад исписане.

Читање нам дакле увек одржава и дух у полету, у раду, оно нас учи, тако исто оно нас подиже и охрабрује; из тих разлога не треба никад да занемарујемо читање, ако хоћемо да испунимо како ваља нашу учитељску дужност.

Шта треба читати? — Немам намере да вам овде именујем све оне књиге, које бисте ви могле читати. У осталом стављам вам на

расположење скипу једног каталога књига, који би могао руководити вашим избором. У овом тренутку ми ћемо, тако рећи, по групама размотрити књиге.

1) Прве књиге, које бих вам препоручила, јесу оне, о којима сам вам мало пре говорила, то је Федон или бар последње стране, крај апологије Сократове, Епиктет, Марко Аурелије, Свето Писмо; то су књиге великих моралиста старих или модерних, то су књиге, које су створиле моралну сферу човечанства, то су оне књиге које су на извору наше цивилизације, то су књиге од којих ми живимо.

2) Читајте такође књиге великих француских писаца. Француска је имала четири литерарна века, не плашите се да ћете одатле све исцрпити. Прочитавајте по кад што Монтења, он ће вас потпуно удалити од сваког фанатизма; — прочитавајте Корнеја, од њега ћете научити да волите херојство, да се дивите дивној моралној равнотежи писаца XVII века; — не занемарујте такође ни Волтера, нека у вас уђе његова зрела памет, његове идеје о тенденцији; — нека вам буде мила и драга поезија Русовљева, учините сами себи по кад што задовољства дискутујући о његовим парадоксима у васпитању; — читајте велике писце деветнаестог века, они су сви близу нас, они су сви имали претензије, аспирације, које нас особено дирају, за то што су нам сасвим близу, — читајте их, *прочитавајте* их поново; — књиге великих писаца садрже толико истине, да ћемо их боље разумети, да ћемо их више волети, у колико се буде више размишљало, у колико се буде више живело, у колико се буде више имало искуства.

3) Што сам вам одмах у почетку световала да читате дела наших великих писаца, то је с тога што је литература израз душе једнога народа, и пошто сте ви Францускиње, то сте због тога све склоне да разумете и да волите генија Француске. Па ипак, добро је за нас да бацимо поглед и преко наших граница и преко нашег садашњег времена: „Свуда, где се развило срце човечје, свуда где се силно и лепо оцртала емоција каквог човека и ми смо сами узбуђени и ми то волимо“. И ви сте већ стекле искуство; на пример вас је текнула Ифигенија Еурипидова својом простотом, својом љубављу према животу; ви сте биле узбуђене, ви сте се дивиле када је она у усхићењу своје узвишене племенитости узвикнула: „Мајко, решила сам се да умрем! Ослобођење Грчке биће мени вечна слава, ти си ме однеговала и подигла да припаднем сва Јелади, а не само теби.... Ослобођење Грчке, то је оно што ће за вечита времена помињати моје име, то су моја деца, моја слава“. Ви ћете се сусрести код грчких песника и са другим дражесним и дирљивим личностима, а између осталих наићи ћете и на Антигону, ову својевољну мученицу, која је без икаква самохвалисања и устезања, из чисте љубави, посветила у почетку најлепше дане своје младости да води и да служи свог слепог оца, и која је, пошто је испунила ову своју

прву дужност, жртвовала свој живот за несрећног брата. Ви ћете дакле наћи код старих песника грчких мисли, осећаје, наћи ћете морални идеал, од кога ће вам се затрести душа. Читајте такође нека лепа дела туђинске сувремене књижевности. Не треба од данас па за неколико година за вас да буду само имена Данте, Гете, Шекспир; вама треба знати и њихова дела.

4) Треба да волите и биографије. Нема привлачније књиге, но што је лепо сачињена биографија. Биографија нам прича живот једне личности, која је готово увек била већа и боља од нас; та биографија нам даље показује и тешкоће, које је та личност имала да савлађује, које су тешкоће као и наше; биографија нам не скрива ни погрешке, и те погрешке уче нас онако исто као год и лепа дела. Таквих биографија ви сте већ читале. Јованка од Арка од Мишлеа је једна таква биографија, *Мој дневник*, *Моја младост* то је један део биографије Мишлеове, коју је он сам о себи писао, то је речита историја његове младости, коју је провео у непрекидном раду, напору, у мукама и патњи. *Живот Пастеров* од Валерија Радот-а поучиће вас како је добар, човечан и нежан био овај велики научник. Тако исто корисно можете читати и живот госпође Некер од Сосира од Дудана; *Успомене*, *Детинство*, *Младикство* од Толстога, овог великог руског писца, потпуно евангелске инспирације које вам такође ваља познавати.

5) Да ли можете читати романе? Да, можете, али само не треба претеривати. Има романа чија је драж сасвим чиста; такви су на пример романи G. Sand-а. Има их који нам дају прилике да видимо озбиљне стране живота, због којих ми морамо да црвенимо, видећи како смо слаби, егоисте, бескорисни; они нам уливају жељу да постанемо бољи, да сами на себе заборавимо, да будемо одани. Такви су романи Едуарда Рода, Рене Базена; — такви су на пример Толстојеви романи: *Рат и мир*, *Пришеветке*; — такав је роман Џорџа Елиота *Воденица на Флоси*. Овај последњи роман нарочито вам препоручујем, јер он је историја душе једне младе девојке, душе која је пуна нежности, која се бори, и која трпи што мора сама собом да управља, и која напоследку успева да жртвује све оно што има у себи лажног и егоистичког. — Напоследку има романа који су фино психолошко проучавање; између тих поменућу вам два о којима смо чешће говорили: *Злочин Силвестра Бонара*, и *Књига мога пријатеља*. Ви знате, пошто је познајете делимично, колико ова последња има посматрања тачних и деликатних о деци.

Нећу да оставим ово питање о романима, а да вам не кажем, да вам се ваља чувати оних који могу умрљати вашу уобразиљу, који је могу узбунити. Ми нећемо од вас да начинимо привидно поштено женскиње, ви то и саме знате, а тако исто треба да нам потпуно верујете, кад вам довикнемо: Не плашите се ничег, живот ће вас увек научити ономе, што вам ваља знати. Ви ћете прикупити и прибавити сва та

знања без лажне стидљивости, али ви се нећете, под изговором својег образовања и поучавања, одати читању које ће узбунити ваше срце, умрљати вашу уобразиљу и ослабити вашу вољу. Марко Аврелије захваљује боговима што је у младости својој остао нетакнут, чист; обратите брижљиво пажњу на чистоту ваше уобразиље и вашег срца. Пре но што почнете читати, запитајте за савет, да ли можете читати то и то дело, и у сваком случају имајте одважности да затворите књигу коју сте почели читати, само ако се она не слаже са вашом часношћу.

6) Да ли да читате новине? Нећу вам то забрањивати. Треба да познате садашњу Француску, да је разумете, да је волите. Само ћу вам рећи да треба да имате критичког духа, читајући баш и оне новине, које другима претпостављате, и додаћу још и то да се ваља обзирати на узвике мржње. Без сумње, ви ћете имати своје идеје, ви ћете их волети и ви ћете се за њих везати; али, то није никакав разлог да мрзите или да презирете оне, који не мисле као ви. Ми жене имамо то преимућство што нисмо никад директно умешане у ону политичку борбу, која је често тако заоштрена, радујмо се томе и узмимо за девизу оне лепе речи Антигонине Креону, кад је дошла да сахрани свога грешног брата. „Моја је природа да волим, а не да мрзим“.

Како треба читати? — Никад се неће десити да нећете имати довољно књига за читање, али увек ће их требати паметно читати. Паметно читати, то значи пре свега, *читати их с мером*. Има неколико година, један сувремени писац, Анатол Франс, написао је ово: „Ми пропадамо због прекомерног читања“. Рекла сам да је потребно читати, да се живи мишљу, да се човек сачува моралног осиромашења, али, може се десити, да кад се чита преко мере, да се тада одвикне од *активног рада* мисли, да се тада човек занима тим, што му испред духа јуре изражене идеје или личности које је створио писац: тада се у књигама тражи оно што изненађује, тражи се наркотично средство, тражи се да се заборави стварност. — Додајте к томе још да нас безгранична страст за читањем одводи још и томе да читамо сваку књигу која нам дође под руку или пак да читамо романтична дела мале вредности, средњег интереса и сумњиве истинитости, и то онда када се ваља хранити извреним, великим, истинитим. Но овај први савет само је негативан савет. Онај пак који садржи у себи све друге и који је први по реду јесте овај: *Кад год читате нека вам ум ради*, а то ће рећи, читајте размишљајући, дискутујући, судећи о идејама пишчевим, поредећи на сваком кораку ваше искуство са његовим; и сваки пут кад год будете осетили, да ваше читање подиже у вама мисли и осећаје, који вас уздижу, напрегните сву снагу да тај утицај буде трајашан. У овом циљу ја ћу вам показати два средства: Ако сте необично узбуђени каквим лепим местом каквог великог писца, не само што треба да га поново прочитате, већ га научите и на памет. „Кад се може урнек

да се асимилује памећу, рекао је једног дана Voutraux ђацима у Фонтнеру, зар није велика радост, кад се оно може изазвати сваког момента, да се оно има као што је антички мудрац имао своје имање, све смештено у унутрашњим добрима, и да се срце стопи и слије са овом душом којој је божанска лепота откривена“.

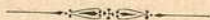
Нарочито често прелиставајте свеску ваших личних лектира. Једну сте такву свеску имали у школи, кад будете изишле наставите је даље. Кад вам какво место буде пало у очи интересантним и јаким идејама које у себи садржи, резумујте га у врло кратком и врло суженом обиму, не понављајући ронски реч по реч пишчеву, већ склопивши то на свој начин, својим језиком. Овај налог, овај начин прерађивања, учиниће да у ваш ум уђу идеје, учиниће да оне постану ваше. — Често ћете у својој свесци назначити само какву лепу страну и књигу у којој сте је нашли. — Још чешће кад вас је каква мисао нагнала на размишљање, кад вас је узбудила, кад вам је поново дала одважности, кад је она тако рећи изазвала све оно чега има у вама оригиналног, ви ћете је прибележити, пропратити рефлексијама, осећајима, резолуцијама, које је у вама изазвала.

Додаћу још да ћете доцније осетити необично задовољство прелиставајући ову свешчицу, која ће бити као историја вашег читања, али тако исто и историја ваше интелигенције и ваше душе; пред вама ће стојати пут који сте пројурили за неколико година. У тој свесци наћи ћете себе, кад сте биле млађе, наивније, а може бити и са таквим полетом активности и племенитости, која ће вам, у извесним тренутцима обесхрабрења и егизма, натерати црвенило у лице, подсећајући вас на оно што сте биле. На тај начин ће вам ваша свеска удити спасоносно утркивање и надметање, и одржаће у вама жељу и вољу да постанете сваког дана све паметније и јаче но што сте биле.

Revue pédagogique.

1903—I

В. Т. Сп.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

ПРЕДАВАЊЕ

ПУТНИК И ШЕВА¹

ПРЕДАВАЊЕ ЗА I РАЗРЕД ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

— Н Е Р М —

Циљ: Ми ћемо причати о путнику и шеви.

I Опажање²

Погледајте путника и шеву на овој слици! Деца у том тренутку погледају на Kehr-Pfeiffer-ову слику „Путник и шева“,³ која је обешена на какво видно место, па је мирно посматрају. Сад се пита, шта су на слици видели. Покажи путника! Покажи шеву!

Први део циља: Ми ћемо још једанпут тачније разгледати путника.

Шта има у руци? (Штап). Шта на глави? (Шешир). Зашто има штап у руци и шешир на глави? (Хоће да се шета). Кад одемо у шетњу, онда се ускоро опет вратимо. Путник се не враћа скоро: он иде сваки дан све даље — у далеки свет. Кад иде тако далеко, кажемо: *идуће*. Поновите! Како се зове због тога?

Шта има на леђима? (Торбу). Шта опазисте овде ван торбе? (Обућу). Па путник већ има обућу на ногама. Кад навлачи другу обућу? (Недељом. — Неко ће дете одговорити: кад стару поцепу).

¹ Писац овога предавања стоји на оправданом становишту, да предавању Библије ваља да претходи припремни течај, коме је задатак да аналише све моменте из дечјег опажања, који могу послужити развијању мишљења и неговању религиозних осећања. За ту сврху пружа нам он циклус подесних предавања, одакле је узето и ово предавање, које по материјалу и методи обраде може донети само користи нашој школи.

² Формални ступњевци узети су по Дернфелду и Вигету. Опажање (аперцепција) је по Хербарту *јасност*, а по Цилеру и Рајну *анализа и синтеза*.

³ Место ове слике може се употребити из „Невена“ слична слика или њена увећана репродукција.

Од чега поцена обућу? (Од многог путовања). Чега још има у његовој торби? (Кошуља, чарапа, чакшире). Зашто је путник све то понео? —

Шта има путник у левој руци? (Свиралу). Зашто је понео свиралу?

Мислим да сте већ упознали путника. Сад је човек. Шта беше, кад је оно још мален био? (Дечак). Који би дечак могао бити путник? (Мирослав). Мирослав је дакле порастао. Шта је сад? (Путник). Зашто се зове путник? (Путује).¹ По чему се може видети да путује?

Сређивање: Ја ћу вам још једном испричати, како је Мирослав постао путником, а ви ћете ми то одмах поновити:

Мирослав беше порастао. Тада узме свој штап и шешир, на леђа обеси торбу, задене за појас свиралу и отпутује у далеки свет.

Други део циља: Сад ћемо говорити о шеви.

Где је шева? (Још у ваздуху). Јесте ли бар једанпут видели коју шеву на пољу? Где сте је видели? (Горе у висини). Шта је шева тамо чинила? (Певала). Погледајте кљун ове шеве! (Он је отворен). Шта чини шева? (Пева). И ви можете певати. Какви сте кад певате? (Весели). И шева је весела кад пева. Ко је радо слуша, кад тако весело пева? (Путник). Он угледа шеву и рече: „Зашто певаш тако весело?“

Сређивање: Сад ћу вам још једанпут испричати о томе, како је Мирослав чуо веселу песму једне шеве:

Рано изјутра иђаше Мирослав кроз поље. Тамо угледа шеву, како се лепрша високо у ваздуху и пева своју веселу песму. Мирослав упита шеву: „Зашто певаш тако весело?“

Поновите ово!

Трећи део циља: Зашто шева тако весело пева?

Знате ли то заиста? (Радује се што може летети). Кад шева не може ни летети ни певати? (Кад је мртва). А каква је кад лети? (Жива). Ко је шеви дао живот? Упамтите: *Мили Бог је шеви дао живот*. Шта зато може чинити својим крилима? кљуном? ногама? очима? ушима? Па каква је с тога? (Весела). Шта чини кад је весела? (Пева). Кад шева неће угинути? Шта воли шева да једе? (Жито, црве). Откуда јој жита? (С њиве). Чијом је милошћу жито на њиви порасло? Ко је првиће створио? За шта се дакле брине благи Бог? (Да шеви хране да). Шта јој је дао? Упамтите: *Благи Бог је шеви дао хране*. Јутрос је шева већ добила жита и црва. Каква је због тога? (Весела). Шта зато чини? (Пева).

¹ Одговори су само наглашени, а нема сумње да их при предавању треба тражити у потпуним реченицама, јер се деца тиме одмах у почетку наставе навикавају на правилан говор и потпуно изражавање мисли.

Сад је јутро. Где је шева ноћас спавала? (На пољу). Да ли је добро на пољу спавати? Зашто није добро? (Добиће се и овакав одговор: Онда нас може који човек убити).¹ А ко може ноћу шеву удавити? (Опака животиња — мачка). Али она је још жива. Ко ју је сачувао од опаке мачке? Упамтите: *Мили Бог је шеву ноћу сачувао*. Каква је отуда шева? (Весела). Шта она зато чини? (Пева).

Шта је мили Бог шеви даровао? Шта ти кажеш, кад ти ко даде трешања? или поклони лопту? („Захваљујем лепо!“) Кад се свагда лепо захвалиш, онда се радује мати. Благ је Бог шеви дао живот и хране, зато ће му се и она захвалити. Шта је још благи Бог шеви учинио? (Заштитио ју је). И зато ће му се шева захвалити. Како то чини? (Подигне се високо у ваздух — скоро до неба). Па како искаже милومه Богу своју захвалност? (Пева). Ко је радо слуша? Шта, дакле, чини шева, кад тако весело пева? Упамтите: *Шева се захваљује милومه Богу*.

Мирослав беше упитао шеву: „Зашто певаш тако весело?“ Шта на то одговори шева? Затим упита Мирослава: „Путниче, да ли се и ти захваљујеш милومه Богу?“ Шта упита шева?

Сређивање: Још једном ћу вам испричати, зашто шева тако весело пева:

Шева рече Мирославу: „Мили ми је Бог дао живота и хране и ноћу ме штити, зато ћу му бити захвална. Путниче, да ли се и ти захваљујеш милومه Богу?“

Четврти део циља: Да ли се и Мирослав захваљује милومه Богу?

Шта упита шева? Мирослав рече: „Заиста, шево, то исто чиним!“ Шта то чини? Зашто му се најпре захвали шева? Ко је Мирославу дао живот? Зашто се још захвали шева? А шта је Мирослав јутрос за храну добио? Кад ће се за то захвалити? Зашто се најпосле шева захвали? И Мирослав је јутрос весео и здрав устао. Ко је њега ноћас штитио? Шта ће с тога Мирослав да чини? Како се шева захваљује милومه Богу? Какво беше њено певање? И Мирослав чињаше то исто: он иђаше весело својим путем све даље и даље и певаше песму милومه Богу. Како се то допада милومه Богу?

Сређивање: Сад ћу вам још једанпут испричати целу причу о Мирославу и шеви. Шта морам пре свега причати? — Како је Мирослав постао путником. Па онда? — Како је Мирослав чуо шевино весело певање. А сад? — Зашто шева тако весело пева. Шта напослетку? — Како и Мирослав милومه Богу песму певаше. Слушајте! — —

Ко може сад испричати, како је Мирослав постао путником?

¹ У Параћину и др. местима, где се често дешавају убиства, највероватније је да ће се овакав одговор добити.

II Мишљење¹

1. Зашто Мирослав пева? (Он хоће миломе Богу да се захвали). Зашто? (Мили Бог му је живот дао). С тога можемо рећи: Мили је Бог Мирослава *створио*. А када то беше? (Када се Мирослав родио).

Ко има код куће братића? Да ли братић беше вавек на свету? Чијом је милошћу постао? Реци: Мили је Бог братића *створио*.

Бејаше ли ти увек на свету? Па како дође на овај свет? (Родила ме је мати. — Бог ме је створио). Да ли твој отац беше свагда велики? Шта беше некад? (Дечак — дете). А још раније? (Тада га није ни било). Чијом је милошћу постао? Ко је матер створио? Како се зову заједно отац и мати? Кога је дакле мили Бог створио? (Мили Бог је створио родитеље).

Именујте још једном све, које је мили Бог створио. Отпочни ти собом (Мили Бог је мене створио. Мили Бог је братића створио итд.). Шта сте ви сви: ти, твој братић, родитељи, Мирослав? (Људи). Ко је све људе створио? — *Мили Бог је све људе створио*.

Коме је мили Бог тако исто живот дао? (Шеви). Шта је шева? (Тица). Ви већ знате, како младе тице долазе на свет. Како? (Излегу се из јајета). Тако се и шева излегла. Чијом се милошћу шева излегла? Ко је дакле шеву створио? — Мили Бог је шеву створио.

Погледајте још једном на слику! Шта видите овде? (Много оваца). Чиме су ограђене овце, да не би побегле? (Оградом — обором). Да ли су овце биле увек тако велике? Какве беху раније? А још раније? (Тада их није ни било). Ко их је створио? Понови: Мили је Бог овце створио.

Шта видите овде? (Жито). Да ли има увек жита на њиви? Шта је сељак радио, кад га није било на њиви? (Сејао је семе по њиви). Шта израсте из семена? Шта видите на врху пауља (стабљике)? Да ли је сељак створио класје? Ко је то учинио? Шта има у класју? Чијом је милошћу постало жито у класју? Шта је дакле Бог створио? — Бог је жито створио.

Шта је ово овде? (Ливада). Чегга има на ливади? (Траве, цвећа). Можеш ли ти створити пољско цвеће? Може ли твој отац? Мати? Ко то може? Ко је дакле створио траву, цвеће? — Бог је створио траву и цвеће.

А сад погледајте још једном цвеће! Како је лепо! Како изгледа ово? (Жуто). Ово? (Црвено). Ово? (Бело). Ово? (Плаво). Где расте цвеће? Када има цвећа на ливади? Волите ли тада да шетате по ливади? Зашто? Право сте казали:

¹ Мишљење (апстракција), којим се стварају појмови, обухвата *асоцијацију* и *систему* (Хербарт, Цилер и Рајн).

На ливади с' лако дише,
 Цвеће цвета и мирише:
 Бело (показати), жуто(!) и црвено(!);
 Куд погледаш — свуд шарено.

А ко је све то створио? Именујте још једном све што је Бог створио! (Бог је створио људе. Бог је створио шеве и т. д.). А плаво небо? (И небо је Бог створио) А сунце? А месец? Звезде? Шта је дакле Бог створио? — *Бог је створио све ствари* (бића). Зато, што је све ствари створио, кажемо:

Бог је творац свих ствари.

2. Зашто је шева весела? Ко је вама живот дао? А зашто сте ви весели? (Што можемо певати, играти, трчати).

А како би ти било, кад не би очију имао? (Мрачно... не бих ништа могао видети). Тада би свагда око тебе била мрачна, црна ноћ. Какво би дете био? (Сирото дете). Кога не би никада могао видети? (Оца, матер). Чиме се не би увесељавао? (Лепим цвећем, плавим небом, светлим звездама и јасним сунцем). Шта је зато добро? (Добро је да имамо очи). Ко ти је очи дао?

А кад не би ушију имао? (Тада не бих могао чути). Шта не би могао чути? (Говор, позив, песму, смех). Онда би свагда око тебе било тихо као у гробу. Чиме се не би могао веселити? (Певањем тица). Шта је с тога добро? (Добро је да имам уши). Ко ти је уши дао?

А кад не би уста имао? (Тада не бих могао говорити, звати, певати). Ко ме не би могао казати, кад те што боли? Да ли би онда кога могао за штогод молити? Шта је зато добро? (Добро је да имам уста). Ко ти је уста дао?

Када не би имао руку? (Тада не бих могао писати, сликати). А кад би хтео јести? А кад би се хтео обући? Па ако би се хтео играти? Шта је отуда добро? (Добро је да имам руке). Ко вам је дао руке?

А кад ногу не би имао? Ти! (Онда не бих могао ићи, трчати, скакати). Где би морао увек лежати? Шта је зато добро? (Добро је да имам ногу). Ко вам је ноге дао?

Именуј још једанпут све што ти је Бог на телу дао! Какве су те ствари? (Добре ствари — **добра**).

Шта је Бог дао шеви за храну? Чиме се ми хранимо? (Хлебом). Где купујемо хлеб? Од чега је хлебар умесио хлеб? Ко је створио жито? Од кога је, дакле, човек добио жито? Зашто је добро, што Бог људима даје жита?

Шта се пије, кад се хлеб једе? (Млеко). Откуд се добија млеко? Шта не би могао добити, кад краве (и козе) не би било? Ко је краву (овцу, козу) створио? За шта се дакле Бог бринуо?

Шта једете на подне? (Поврћа, кромпира). Где расте поврће (кромпир)? За кога Бог даје поврћа?

Ко има код куће какву трешњу (дрво)? Откуда трешања на дрвету? Једете ли радо слатких трешања? Ко их је створио? За кога их је Бог тако зреле и слатке створио?

Какве су ствари жито, млеко, поврће, трешње? (Добре ствари — добра). Ко нам даје ова добра?

Погледајте и ова створења на слици! Шта имају на леђима? (Вуну). Кад је топло, онда се вуна са оваца остриже. А шта се од вуне справља? Ко је вуну начинио? Зашто се, дакле, брине мили Бог? Зашто је добро да имаш одела? Какве су ствари одело? (Добре ствари — добра).

Сад реци, шта ти је Бог на телу дао? Шта нам Бог за храну даје? Шта за одело? Какве су то ствари? (Добре ствари — добра). Имате ли какво добро, које није добивено од милога Бога? Ко нам даје сва добра? Зато, што нам Бог даје сва добра, кажемо:

Бог је даровалац свих добара. (Понављање).

3. Ко ноћу штити шеву? Ко је путника штитио? А тебе? Ноћас је свакојако неко од вас устајао са спавања. Зашто сте устајали? (Било је олује). Шта сте чули? Каква беше грмљавина? Шта угледасте? Какве беху муње? Истина, беше видно, као кад цело небо у пламену сија. Тада се за цело неко уплашио. Зашто? Шта те могаше погодити? (Гром). Шта је Бог онда учинио? (Бог ме је сачувао). — Кога гром тако исто не погоди? (Оца, матер, брата, сестру). — Ко њих сачува? — Шта би било с кућом, да је у њу гром ударио? (Кућа би изгорела). — А ти? Ко је сачувао кућу од грома? А вас? Шта је дакле Бог учинио? (Бог нас је сачувао).

Кад сте јутрос пошли у школу, бејаше ружно време. Шта вам се могло на путу десити? (Овде у сеоским школама пропратити ђачке невоље при прелазу преко река и бујних потока, а у београдским се школама може обратити пажња на вожњу трамвајем). Ко вас сачува?

Тако сте здраво принели у школско дворипште. Каква вас невоља могаше снаћи у дворипшту? Шта вам се могло десити на степеницама? (Да пребијемо ногу или руку итд.). Тада бисмо морали претрпети велике болове. Ко нас је сачувао?

Кад нас Бог чува? (Ноћу, дању). Где нас Бог чува? (Код куће, на улици, у школи).

Ов
Ка
Зал
Твој је отац рудар.¹ Где мора радити? (Дубоко у земљи). Шта се може десити? Али он се сваког дана здрав враћао дому? Ко га чувао?

сусте ¹ Питања ће се постављати према занимању родитеља.

А шта је твој отац? (Зидар). Шта му се може десити, кад се попне на какву високу кућу? Да ли се свакад здрав кући враћао? Ко га сачува да не падне?

Кога Бог чува (штити)? (Бог чува мене, оца, матер). Кога још чува? Заиста, Бог чува све људе, па с тога кажемо:

Бог је свети чувар свих људи. (Понављање).

4. Кажали сте, да сте и ви весели, што вам је Бог дао живот и толика друга добра. Чиме се веселити? устима? рукама? (Веселимо се срцем). Шта чине шеве, кад су весела срца? Шта исказују певањем? (Захваљују се Богу). Откуда потиче њихова захвалност? (Из срца). Које чине радост својим певањем? Хоћете ли и ви Бога обрадовати? Чиме? Шта тиме чините? (Захваљујемо се Богу). Откуда ваља да потиче та захвалност? С тога кажемо:

Моје срце ваља да се захвали миломе Богу. (Понављање).

- Сређивање:*
1. Шта је Бог зато, што је створио све ствари?
 2. Шта је Бог стога, што нам дарује сва добра?
 3. Шта је Бог зато, што чува све људе?
 4. Шта ваља наша срца да чине?

III Примена¹

Како може твоје срце да се захвали Богу? (Певањем). А твоје? (Молитвом). Заиста, кад се изјутра пробудите, онда треба да се срдечно захвалите миломе Богу. Зашто треба да се захвалите миломе Богу? (Што је творац свих ствари. Што је даровалац свих добара. Што је свети чувар свих људи). С тога ћемо свакога јутра поздравити Небеснога Оца:

Добро јутро, мили Бого!²
 Ми смо деца мала;
 Не знамо Ти друго рећи
 До срдечно: хвала!

Хвала, Бого, што нас створи
 И хране нам даде,
 Што нас добром свим обдари
 И на бранич стаде.

Напоследку ће се поновити цела прича: Мирослав беше порастао. Тада узме свој штап и шешир, обеси на леђа торбу, задене за појас свиралу и отпунује у далеки свет.

¹ Примена — умење (Дерифелд), метод — функција (Хербарт и Цилер), функција — примена (Рајн).

² По Змају.

Рано изјутра иђаше Мирослав кроз поље. Тамо угледа шеву како се лепрша високо у ваздуху и пева своју веселу песму. Мирослав упита шеву: „Зашто певаш тако весело?“

Шева одговори Мирославу: „Мили ми је Бог дао живота и хране и ноћу ме штити, стога му се захваљујем. Путниче, да ли се и ти захваљујеш миломе Богу?“

Мирослав рече: „Заиста, шево, то исто и ја чиним!“ Затим весело иђаше даље својим путем и певаше захвално миломе Богу.

Шта ви чините, кад се изјутра пробудите? Како му се захвалите? (Песмицу ће поновити неколико ученика).

* * *

Путник и шева

— Песма из „Невена“ —

1.

Како се свакога јутра захваљујете небесноме Оцу? А како се шева захваљује миломе Богу? Кад шева из свег срца пева, онда се још каже да *кличе*. Чиме шева кличе Богу? Још? (И срцем). Путник је пристао под Божји свети храм (цркву), а шева је клицала тамо горе — у висини. Ко је угледа, кад тако весело кличе? (Путник). Путник угледа шеву, па је поздрави:

Здраво шево, тамо горе!

Твоје срце Богу кличе. (Понављање).

*

Где је шева била? А путник? Да ли је шева отпоздравила путника? Заиста, она га је отпоздравила:

Здраво и ти тамо доле,

Ој путниче! (Понављање 1. строфе).

2.

Где је био путник приснео? (Под Божји свети храм). Шта је шева тада чинила горе — у висини? Како се путнику допадала шевина песма? Па да ли ју је радо слушао? Путник је шеви казао:

Ја те слушам тако радо

Под Божијим светим храмом. (Понављање).

*

Каква је шева кад пева? Да ли је путник свакад весео? Зашто је путник некад невесео — тужан? Овај је путник дуго путовао, па се растужио за својом кућом. Шева то опази и рече:

Па не буди ни ти тужан,
Певај са мном! (Понављање 2. строфе).

3.

Кад ће се путник уморити? Како ће се одморити? Кад путник устаје са спавања? (Изјутра). Још раније? (У зору). Зашто устаје у зору? Зашто је у зору најлепше путовати? Какве је душе путник у зору? А какве воље? С тога баш кад:

Зора зори. Путник пође
Душе лаке, воље чиле. (Понављање).

*

Шта је тада шева чинила? А путник?

Шева пева, путник пева, —
Њихове се песме слиле. (Понављање).

*

Зашто певају путник и шева? (Што су весели, срећни). Кома су те песме среће миле?

Певали су песме среће,
Што су Богу тако миле. (Понављање 3. строфе).

Понављање целе песме. Како је путник поздравио шеву? А шева путника? Шта је затим рекао путник? А пева њему? Шта је било у зору?

Најпосле ће се поновити цела песма с подељеним ученичким улогама, чиме ће се изазвати већи интерес и пробудити јача осећања.

* * *

С овим се предавањем могу довести у везу друге подесне песме за декламовање и певање, којима се велича име Божје, буди Богопоштовање и негују религијска осећања. Од тих песама да поменемо: Моли се Богу (Змај), Слава Богу (М. Шапчанин), Молитва наше мале Данице (Змај), Хвала Богу и др.

Нема никакве бојазни од опширности предавања, пошто се методске јединице не морају свршити за један час. Да су пак оваква предавања од неизмерне користи, види се по ономе, што се у овоме правцу радило у напредним немачким школама. Негм нам у својој збирци излаже драгоцени васпитни материјал: „Мати и деца“, „Деца и тице“, „Тица на прозору“ и „Бог све види“. Кад би се ово васпитно градиво прерадило и довело у везу са нашим дечјим песмама, којих имамо у изобиљу, онда би се успешно могло употребити у нашим школама, у којима

је у овоме правцу систематски веома мало рађено. Ми, истина, немамо подесних слика за ову сврху, али ће се наша просветна управа ваљда постарати за израду њихову. Природа нам не може све у свако доба дати. Осем тога, природни се објекти јављају по каткад у већем броју, него што би било потребно, те васпитаници не могу лако схватити сву каузалност, која међу њима постоји. Нема сумње да је при употреби ових слика подлога реалитет, ну ипак се за то не може порећи њихов васпитни значај. Праве школске слике, које су производ илзузије (форма дела) и реалности (садржај дела), силно утичу на буђење дечје фантазије, што је од велике вредности за васпитни рад. Отуда су ове слике данас једно од најважнијих наставних средстава у свима немачким основним школама.¹

С немачког прерадио
Сима М. Јеврић
учитељ.

¹ Љуб. М. Протић, *Са изложбе у Дрезди.* »Просветни Гласник* 1903. стр. 565.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ

Општа Историја — Средњи Век. Израдио *Л. Зрнић*. Штампано као рукопис.

Одавна се осећала потреба, да наши гимназиски ученици дођу до добре књиге, нарочито за изучавање Средњег Века. Објава Господин Л. Зрнића, да је дао у штампу историју Средњег Века, примљена је с највећим задовољством, како од стране наставника Историје Опште, тако исто и од стране ученика, којима је већ досадило „хватање бележака“ из овог дела Историје. И најзад изиђе жељена књига. Одмах сам је почео разгледати, у жељи, да у њој нађем какав нов распоред материјала или бар какву другу новину. У колико сам пажљивије књигу читао, у толико сам све више долазио до уверења, да сам то већ негде читао, па чак и сам као ђак, баш исто то, пре толико година, учио. Да одмах створим овако мишљење, мало су ме задржавале речи Г. Л. Зрнића у „Напомени“ ове књиге „да је врло мало текста од речи до речи употребљено од некога писца, што ће, у осталом, стручњаци лако опазити“.

Ако Г. Зрнић мисли да је писац само онај, који и свој рад штампа, има право. Али зар мора неко одмах и своја предавања штампати као што то чини Г. Зрнић?

Г. Зрнић у својој Напомени није нам споменуо, да је **врло много** узео од речи до речи из предавања Господина Божићара Прокића, професора II београдске гимназије, а сада професора Велике Школе. Господин Прокић, истина, није та своја предавања штампао, али су она Господину Зрнићу послужила као најдрагоценији извор. Да Г. Зрнић није имао предавања Г. Прокића, сумњам, да би му и пало на ум да ради историју Средњег Века. Имајући у табацима Г. Прокићева предавања, Г. Зрнић није морао много лупати главом, шта све да унесе у своју књигу, кад је тамо све то лепо сређено. Њему је остајало само да понешто изостави, што му се чинило као сувишно и да поправи неправилности у језику, што су их ученици, аутографисањем учинили. Ра-

зуме се, да све ово није било тешко учинити, нити је за то требало много времена; отуда се и објашњава она брзина у раду Г. Зрнића, јер нам је за кратко време ево пружио и четврту своју књигу на историском пољу.

Није нам познато, да ли је Г. Божидар Прокић, професор Велике Школе допустио Г. Зрнићу, да може о свом трошку штампати његова предавања за ученике средњих школа? Али баш и да му је допустио Г. Зрнић требао је у Напомени или предговору да захвали Г. Прокићу, који је толико година радио на састављању тих предавања, а којима се Г. Зрнић тако драгоцену послужује овом приликом.

Колико је Г. Зрнић узео од речи до речи из табака Г. Прокића и како их је дотеривао на своју руку, видеће се најбоље из ових поређења:

На страни 23. Г. Зрнићеве књиге — Средњи Век, пише:

После Ираклијеве смрти насташе за неколико месеца династички немири, и за то време, од два Ираклијева сина, старији Константин III. умре, можда од отрова, а млађи син, од друге жене, би збачен с престола, и по гадном обичају византиском одсекоше му нос, а његовој матери језик и т. д.

Стране 23, 24. и 25. до **Настањивања Јужних Словена** преписане су од речи до речи из табака Г. Б. Прокића од 198—209 стране.

На 31. страни у Г. Л. Зрнића:

Још од давнашњих времена заведен је обичај код Хришћана да се у црквама намештају слике Исуса Христа, Богородице, апостола и различитих светаца, како би изазвале живље осећање религиозно у гледалаца, подсећањем на лица која су насликана....

Стране 31. и 32. Г. Зрнићеве књиге кратак су извод из табака Г. Прокића све до текста: „После смрти Нићифорове“ на 32. страни, одакле почиње препис из табака од речи до речи. Према томе препис је од речи до речи на 32, 33. и 34. страни из табака Г. Б. Прокића, почев од 228 стране па даље.

Како је Г. Зрнић вадио из табака Г. Божидара Прокића и дотеривао, употребљавајући исте реченице, видеће се из овога: На 35. стр. Г. Зрнићеве књиге о *Веру и обичајима у Германца* пише:

У табацима Г. Б. Прокића, од стране 198—209. пише:

После Ираклијеве смрти насташе за неколико месеци династички немири и за то време од два Ираклијева сина старији Константин III. умре, можда од отрова, а млађи син, од друге жене (Ираклијонас) би збачен с престола, и по гадном обичају византиском одсекоше му нос, а његовој матери језик и т. д.

У табацима Г. Б. Прокића, 214 стр.

Још од давнашњих времена заведен је обичај у Хришћана да се у црквама намештају слике Исуса Христа, Богородице, апостола и различитих светаца, како би изазвале живље религиозно осећање у гледалаца, подсећајући их на лица која су насликана....

„Стари су Германци испрва обожавали природу и њене појаве, као: земљу, сунце, месец итд.; али се временом њихова вера изменила, и њихови нови богови у главном оличаваху у себи јунаштво и ратничку славу, што им разви страст за крвопролићем и љубав за славом. Од таквих је богова најзнатнији *Один*, који даје победе и који у друштву погинулих јунака по ваздуху јаше ноћу на белу коњу. Други је знатан бог *Тор* (*Donar* - громовник), који оличава у себи храброст и који је представљен с маљем у руци. Од женских је божанстава најзнатнија *Херта*, богиња земаљске плодности, која је родила бога *Тунскона* (*Teutsch*) по веровању германскога праоца“....

У таблицама Г. Б. Прокића о вери код Германаца стр. 17. и 18. пише:

„Вера Германска састојала се у основу у обожавању природе и њених појава. *Херта* (*Hertha*), земља, т. ј. природа, била је мати свију богова и целога света. Она је родила *Тунскона* или *Тајча* (*Teutsch*), кога *Германци* сматраху као свога праоца. Даље су они обожавали *Сунце* под именом *Суна* и месец под именом *Мани*. Доцније, у непознато доба, њихова се вера изменила и њихови богови оличаваху у себи јунаштво и ратничку славу, те развише у *Германаца* страст за крвопролићем и љубав за славом до највишег ступња. Најзнатнији такав бог *ђермански* био је *Один* чије је поштовање дошло из *Скандинавије*; он је бог, који даје победе и који сваку ноћ излази из своје небесне палате, да јаше на беломе коњу по ваздуху у друштву са погинулим јунацима. Други важан бог, који је оличавао у себи храброст, *ђермански* *херкул*, био је *Тор* или *Донер* (громовник), кога представљаху са маљем у руци“...

Остало о вери код Германаца у Г. Зрнићевој књизи извод је овакав исти из табака Г. Божићара Прокића.

Источни Готи у Италији, Лонгобарди у Италији, Англосакси у Британији и Франачка Држава у Историји Г. Зрнића од 38.—49. стр. *кратак је извод* из табака Г. Прокића. Многе су реченице узете од речи до речи, а често и читаве стране прост су препис из табака Г. Божићара Прокића. Примера ради наводим:

На 46. стр. Г. Зрнићеве књиге пише:

„Старајући се да друге учи, и сам је учио, особито астрономију и туђе језике, као латински, који је знао говорити, и грчки, који је разумевао. Покушавао је и да пише, али с мало успеха, јер његова груба рука бејаше више навикла на мач но на перо“.

„На стр. 452. табака Г. Б. Прокића пише:

„Старајући се да други уче и сам Карло је учио астрономију и туђе језике, као латински, који је знао говорити и грчки који је разумевао. Он је покушавао и да пише, али са мало успеха, јер његова груба рука беше више навикла на мач него на перо“.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Стране 47. и 48. Господин Зрнићеве књиге прост су препис из табака Господин Б. Прокића 455.—464. Да само наведемо почетак, а кога интересује, нека се о истинитости увери поређењем:

На стр. 47. Г. Зрнићеве књиге:
„Карло Ђелави, који после Верденскога уговора владаше Француском, бејаше слаб владар, али, ипак гледаше да се сваком приликом користи и да увећа своје земље. Он најзад успе да узме од Лотаревих синова Лотарингују, а затим и остале њихове земље, па и саму царску круну (875), која беше остала празна када умре без наследника Лотарев син Лудвик II. и т. д.

У табацима Г. Прокића од 459 стр:
Карло Ђелави, који после верденског уговора владаше Француском беше слаб владар и једва могаше бранити своју државу. Али он ипак гледаше да се сваком приликом користи и да увећа своје земље. Он најзад успе да узме од Лотаревих синова Лотарингују (Лорен), а за тим и остале њихове земље, па и саму царску круну (875) која беше остала празна, кад умре без наследника Лотаров син Лудвик II. ит.д.

Стране Г. Зрнићеве књиге: 49, 50, 51, 52, 53, 54 и 55 где се говори о *Арављанској Поилави* извод су са врло многим, од речи до речи, преписаним реченицама из табака Г. Прокића. Примера ради да наведем само нешто:

На 50. стр. Г. Зрнићеве књиге:
„Коран учи да је истинита вера постојала још од Адама у слушању заповести и поштовању Алаха, који се јављао људима преко пророка Адама, Ноја, Аврама, Мојсеја и Христа; али је од свих пророка највећи последњи — Мухамед, који се јављао да утврди вечиту веру у потпуној чистоти.....

У табацима Г. Прокића 412. стр.
„Коран учи да је истинита вера постојала још од Адама и да се она састоји у поштовању Алаха и слушању његових заповести. Алах се јавља људима преко пророка: Адама, Ноја, Аврама, Мојсија и Христа. Али од свију ових пророка највећи је последњи, Мухамед, који је дошао да утврди вечиту веру у потпуној њеној чистоти....

На страни 56. Господин Зрнићеве књиге, где се говори о *Норманима*, такође је донекле извод, а негде од речи до речи препис из табака Господин Б. Прокића са 465—466. стране.

Код Г. Зрнића 56. страна:
„Ови смели поморци, који се хваљаху да никада нису спавали под кровом нити испили рог вина уз домаће огњиште под именом Викинга (морски краљеви) обично пловљаху на лаким лађама с два весла, којима управљаше један поглавар итд.

У табацима Г. Прокића на 465. и 466. страни:

„Ови смели разбојници под именом „морски краљеви или викинзи“ који се хваљаху да нису никад спавали под кровом нити испили рог с пивом уз домаће огњиште, пловљаху обично на лаким лађама са

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

два весла, којима командоваше један поглавар и т. д.

На страни 56. и 57. Господин Зрнићеве књиге, где се говори о Угрима, све је извод и препис из табака Г. Прокића страна: 393, 394 и 395.

Код Г. Зрнића :

„Њихов облик и начин живота подсећаше Европљане на њихове сроднике Хуне. Они су били малога раста с опеченим лицем, дубоко упалим и косим очима и с обријаном главом и т. д.

У табацима Г. Прокића :

„Њихов облик и начин живљења подсећао је Јевропљане на њихове сроднике Хуне. Они су били малога раста с опеченим лицем, дубоко упалим и косим очима и са обријаном главом и т. д.

Стране 58, 59 и 60. у књизи Господин Зрнића, где се говори о Феудалству, кратак су извод из табака Господина Б. Прокића од 469 до 481. стране; а од 60—63. стране у књизи Г. Зрнића препис је од речи до речи из табака Г. Боже Прокића од 481—492. стране. Мала је разлика само у натписима. Код Господин Зрнића су натписи од 60—63. стране ови: *Властелински живот, Витештво и Витешки обичаји и забаве*; а у табацима Г. Б. Прокића од 481—492. натписи су: *Властелински живот, међусобни ратови; замкови. Витештво (ритерство). Витешки обичаји и забаве.*

У Историји Општој од г. Л. Зрнића — Средњи Век има, помислиће неко, и новина, каквих није било, бар у оволикој опширности и потпуности, у досадашњих удбеника. Да, тако је, само треба знати, да и те новине нису његове, него је и њих узео из табака Господина Прокића. Доиста, ни у једном досадашњем штампаном удбенику за средње школе, није поклоњено мало више пажње „Одношајима између Византије и Балканских Словена“, нити српској историји, како је то учињено у Господин Зрнићевој књизи. Многи ће помислити, да је Господин Зрнић својим мучним и дугим радом студирао те одношаје Византије и Балканских Словена, па дошао до података, што их је изложио у својој књизи. Не, никако. Све је то пре њега урадио Господин Прокић у својим предавањима као гимназиски професор, а Господин Зрнић је сад само требао да узме његова предавања у табацима и да их прекраја, према новијим подацима за српску историју од Г. Г. Љубе Ковачевића и Јовановића.

Какве је измене чинио у табацима Господина Прокића, и како их је дотеривао, па уносио у своју књигу, видеће се из ових поређења :

На 65. стр. Г. Зрнићеве књиге:

„Михаило Борис и као калуђер не преста гледати државне послове, те, из бојазни да Бугарска не уђе

У табацима Г. Прокића 291. стр.

„Борис се пре 888. године одрече престола и оде у манастир. Њега наследи старији син Владимир, чо-

у ред културних хришћанских држава с развратних страсти његова сина Владимира, после четири године подиже на престо млађег сина Симеуна (888—997), који својом великом просвећеношћу, мудрошћу и правом, врлинама и радљивошћу доведе Бугарску до врхунца славе. Скоро истих година, после смрти својега оца Василија, седе на Цариградски престо Лав VI Мудри.....

На 65. стр. код Г. Зрнића:

„Првом рату бејаше узрок незнатан али последице огромне. Симеун не доби од Лава неко задовољење у трговачком питању, поведе војску на Византију и потуче је у Тракији; али Лав позове Маџаре, који се тек бејашу настанили у Угду и који, помоћу византијске флоте, пређоше Дунав, у три маха разбише Симеуна и опленише Бугарску до Преславе... После је овога рата с Маџарима и Византијом Бугарска била мирна за двадесет година, за које време достиже велики културни развитак.

На стр. 77 код Г. Зрнића:

„*Михаило и Византија*: Михаило је с успехом наставио рад својега оца на увеличавању и уздицању своје државе. Да би се обезбедило од Византије потражи пријатељство у цара Константина IX Мономаха, који га уписа у ред савезника и пријатеља византијских и даде му назив протостатар (1053). Ослањајући се на ово пријатељство, ит.д.

век неморалан и подложен страсти-ма. После четири године његове рђаве управе, Борис га збади с управе и постави на престо свог млађег сина Симеуна с којим отпоче најсјајније доба бугарске историје, скоро у исто време завлада у Цариграду и Лав Философ, који дође на престо после смрти свога оца Василија I. Маџедонца.....

У табацима Г. Прокића 292. стр.

„Повод рату између ове две суседне државе даде сам Лав Философ који не хтеде дати задовољења Симеуну у неком трговачком питању. Узрок овога рата беше незнатан, али његове последице беху од огромног значаја. У самом почетку војне грчка војска би потучена у Тракији. С тога Лав позва у помоћ Маџаре, који се од пре кратког времена (885). беху настанили иза Дунава у данашњој Бесарабији и Молдавији. Они пређу преко Дунава, помоћу византијске флоте, разбију Симеуна у три битке и оплене Бугарску до саме Преславе.... После ове војне са Маџарима и Византинцима Бугарска је била мирна за двадесет година и за то време она достиже велики развитак у својој моћи.

У табацима Г. Прокића 336 стр.

Михаило Војисављевић и проглашење краљевства (1053—1081). —

„Михаило настави с успехом рад свога оца на увећавању својих земаља и на уздицању угледа своје државе. Да би се осигурао од нападаја грчких, он потражи пријатељство од грчког цара Константина IX Мономаха, који га уписа у ред савезника и пријатеља грчких, дав-

ши му титулу „протоспатара“. Ослањајући се на пријатељство грчко, и тако даље....

Из ових се поређења најбоље види како и шта ради Господин Зрнић да заматне траг, да се искључиво служио табацима Господина Прокића и за овај одељак своје књиге. Он просто иде упоредо с табацима и из њих узима за своју књигу догађаје, често пута истим редом и истим речима.

Ситан текст на 77. страни код Г. Зрнића извод је или местимице од речи до речи препис из табака Г. Прокића од 261—264 стране. Завршетак је овог ситног текста:

Код Г. Зрнића на поменутој стр.:	У табацима Г. Прокића 264 стр.:
„Један од тих војвода Нићифор III Вотонијат (1078—1081) успе да збаци Михаила и да буде признат за цара.	„Један од тих ђенерала Нићифор Вотанијат успе да збаци Михаила с престола и да буде признат за цара под именом Нићифор III (1078).

Код Г. Зрнића пише, да је војводи било име Нићифор III Вотонијат. Не, њему је име било као што пише у табацима Г. Прокића Нићифор Вотонијат, а после је као цар добио назив „трећи“. У табацима има даље и година до које је владао (1081).

У књизи Г. Зрнићевој, где се говори о првим почецима Моравске и Чешке, Пољске и Русије; затим Мађарска, Саксонска династија, Франачка династија и Борба о инвеституру такође је извод из табака, где су многе реченице преписане од речи до речи, као што је случај са ситним текстом на 112 страни Г. Зрнићеве књиге, а у табацима Г. Прокића 513, 514 и 515 страна.

Мислим да је све ово, што сам до сада изнео, довољно да се увиди неумесност Господин Зрнићеве „Напомене“: „да је врло мало текста од речи до речи употребљено од понекога писца“. Што сам изнео, да је узео из табака Г. Прокића, само је бледа слика! Управо желео сам, да и друге подстакнем, те да и сами пореде књигу Господин Зрнића — Средњи Век и табаке Господин Божидара Прокића, док је био професор II београдске Гимназије, па ће наћи сличности, између једнога и другог рада много више но што сам ја могао изнети у овом приказу.

Овде ми је потребно напоменути, да су предавања Господин Божидара Прокића израђена до свршетка „Крсташких ратова“, те сам зато говорио само о првом делу Господин Зрнићеве књиге. О другом делу Господин Зрнићеве књиге — Средњи Век, као и о оним „Доментијанским реченицама“ од 10—12 реди, којима изобилује ова књига готово на свакој страни, проговорићу другом приликом.

Никола Јацкић, професор

О Д Г О В О Р

Господину Николи Јанчићу, професору

Као што се види из предњих редова, Г. Никола Јанчић, професор, тврди да сам ја просто штампао предавања Г. Божидара Прокића и да ми никад не би пало на ум да радим Историју Средњег Века, да нисам имао тих предавања. Истина, он прво рече да су ми та предавања послужила као драгоцен извор, али одмах, после неколико редова, заборава то и отворено каза да су то штампана предавања Г. Прокића без одобрења, па је то и доказима поткрепљивао. Оптужба је Г. Јанчића страшна, и мени је дужност да на њу одговорим.

Скоро је крилатим речима постало: *у науци нема оригиналности*. С погледом, пак, на излагање факата, ово би се нарочито могло применити на Историју. Ну, чак и у оним творевинама људским, у којима се искључиво тражи оригиналност — у књижевности ужега круга или поезији има доста имитација и пренашања. Као доказ нека се узму радови само двају књижевних великана: Бајрона и Шекспира. Сам је Бајрон признао да је из књиге *Нова Русија* од Кастелано-а узео опис оне опсаде у VI, VII и VIII певању *Дон Хуана*, а извор је многим Шекспировим драмама познат и књижевним дилетантима. Оваких се појава може наћи и код других великих књижевника, а један је уџбеник, нарочито за Историју, апсолутно немогућно израдити без познате грађе.

Ну, ја се овим не могу извинити.

Што се тиче штампања Г. Прокићевих предавања, сам ће ми Г. Јанчић послужити за доказ да није баш тако како он рече; јер на крају своје критике вели: „Овде је потребно напоменути, да су предавања Г. Б. Прокића израђена до свршетка „Крсташких ратова“, те сам зато говорио само о првом делу Господин Зрнићеве књиге.“ Дакле, Г. Јанчић, после тврђења да сам штампао предавања Г. Прокића, признаје да је само први део моје књиге из предавања Г. Прокића. Ово треба добро запамтити; али, богме, ваља видети и у колико се слаже овај први део моје књиге с предавањима Г. Прокића. Узео сам та предавања, упоредио сам са својом књигом и нашао сам да стране: од 1—23, од 25—30, од 34—47, од 49—60, од половине 63—77, од 78—112 и од

114—214, којом се Историја и завршује, — апсолутно ни налик нису на предавања Г. Прокића. Моја књига, дакле, има 214 страна, а ово лепо кад се израчуна, изилази да преко 200 страна има које се никако не саажу с предавањем Г. Прокића. Ово, пак, и не може бити из предавања Г. Прокића, јер ће се стручњаци лако уверити да је рађено по овим делима: „Histoire du Moyen Age“ и „Histoire de l'Europe du Ve à la fin du XIII siècle“ од V. Duruy-a, „Geschichte der Byzantiner“ од G. Hertzberg-a, „Lehrbuch der Weltgeschichte“ од G. Weber-a, „Општа Историја“ од Д. Иловајскога, „Историја Средњег Века“ од М. Зечевића, „Историја Света“ од О. Вапре, „Povjesnica Srednjega Vijeka“ од V. Klaića, „Leitfaden für den Unterricht in der Geschichte“ од W. Müller-a, „Ein Hilfsbuch für den Geschichtsunterricht auf der Unterstufe höherer Lehranstalten“ од Dr. O. Schmidt-a, Dr. O. Endersein-a и Albricht-a „Старе установе у Германи“ од Др. Ј. В. Јовановића (у „Делу“) „Histoire Générale“ од E. Lavissee-a и A. Rambaud-a, „Geschichte der Byzantinischen Litteratur“ од Krumbacher-a, „Poviest Hrvatska“ од T. Smičiklase, „Kosovski Boj“ од Fr. Račkoga (у „Раду“), „Порекло Словена“ од С. Н. Томића (у „Наставнику“), „Историја Света“ од Ст. Бошковића, „Старинска српска јела и пића“ од С. Тројановића, „Неколика питања о Стефану Немањи“ од Љ. Ковачевића (у „Гласу“), „Почетак Самуилове владе“, од В. Прокића (у „Гласу“), „Poviest Srednjega Vieka“ од Fr. Vala, „Општа Историја Књижевности“ од Др. Ј. Шера, „Histoire sommaire de la Civilisation“ од G. Ducoudray-a, „Историја српскога народа“ од П. Срећковића, „Историја српскога народа“ од Љ. Ковачевића и Љ. Јовановића, „Почеци словенске историје“ од Ж. М. Романовића, „Българска Историја“ од П. Нейчевъ-а и сва историјска дела Ст. Новаковића, а особито дела „Срби и Турци“ и „Законик Душанов“. Ну, збиља, има неких страна моје књиге, које се слажу с предавањима Г. Прокића. И ево тачна рачуна о тим странама, а њих је навео и Г. Јанчић. Из моје се књиге слажу с предавањима Г. Прокића: на страни 23—25 свега 2 стр. и 6 редова, на стр. 31—17¹/₂ р., на стр. 32—34—1 стр. и 27¹/₂ р., на стр. 47—49—1 стр. и 13¹/₂ р., на стр. 56 и 57—11 р., на стр. 60—63—2 стр. и 31 р., на стр. 77—25¹/₂ р. и на стр. 112 и 113—25 редова. Када се редови, којих има 46 на једној страни, претворе у стране и саберу се с набројаним странама, онда тачно износи свега 9 (девет) страна и 19 редова. Правде ради, треба напоменути да је све ово штампано ситним текстом и да апсолутно није ни потребно за уџбеник. Ну, ипак, ја молим Г. Јанчића да ове стране, које се слажу с предавањима Г. Прокића, упореди с дотичним одељцима поменутих дела, којима сам се ја служио, на ће се поуздано уверити: да се ја нисам смео служити табацима, које гимназисти „аутографишу“ и да сам оне осумњичене стране — мени није потребно другчије рећи — кориговао према штампаним изворима. Још је потребно, онет правде ради, овде додати да се још неке стране моје

књиге од речи до речи слажу с поменутиим делима, што Г. Јанчић није ни могао споменути, а то су: на стр. 15 и 16—13 редова, на стр. 62 и 63—30 р., на стр. 96 и 97—35½ р., на стр. 98 и 99—1 стр. и 1 р., на стр. 119 и 120—37½ р., на стр. 124—26 р., на стр. 127 и 128—16 р., на стр. 139 и 140—24 р., на стр. 147—12 р., на стр. 156 и 157—26 р., на стр. 163—16 р. и на стр. 209 и 210—21 ред. По тачном рачуну, дакле, има свега 6 (шест) страна и 28 редова, што с напред поменутих 9 страна и 19 редова чини свега 16 (шеснаест) страна и то већином ситнога текста. Када се узме у обзир да моја књига има преко 213 страна, јесам ли ја имао право што сам казао: да моја књига има врло мало текста од речи до речи употребљенога од понекога писца?

Ну, ни све ме ово зар пред оштрим судом неће моћи извинити? Онда да кажем још коју у одбрану својега рада.

Као што се из критике види, Г. Јанчић доводи у сумњу и оригиналност мојега рада на распореду историјскога материјала. Међутим, ја сам историјски материјал тако оригинално распоредио и по времену и по обиму, да се такав распоред не налази ни у једној Историји Средњег Века, а најмање у предавањима Г. Прокића. Ја сам се постарао да распоред историјскога материјала удесим према програму за Општу Историју, који је претресен у Главном Просветном Савету и штампан у Просветном Гласнику. Своју, пак, Општу Историју радим има већ равно осам година и до сада сам штампао *Историју Источних Народа*, *Историју старих Грка* и *Историју Средњег Века*, на којој стоји да је четврта књига; јер сам увидео да, поред Ловчевићеве Историје, још није велика потреба за *Историјом старих Римљана*, па је нисам ни радио, а она би носила трећи број. Из овога се јасно види, поред осталог, како је погрешно мишљење Г. Јанчића: да сам ја за кратко време пружио и четврту своју књигу на историјском пољу. Поред, опет, оригиналности у распореду, мој је рад оригиналан и у обради, а да има понешто узето од речи до речи од појединих писаца, ја сам то у предговору и казао. Треба само моју књигу лепо разгледати, па ће се видети: како сам ја описивао догађаје, како сам их везивао, како сам им набрајао узроке и последице, како сам уједно обрађивао Историју српску, бугарску и византијску итд., па ће се одмах увидети колико сам ја био оригиналан и да ја с оваким својим радом могу изићи светла образа и пред најоштрији суд.

Та, шта је мени требала оволика одбрана? Зар читаоци не виде да сам просто могао рећи: ја сам своју *Историју израдио*, *разуме се, по различним писцима, које није за школску књигу ни потребно набрајати, а напоменуо сам да сам се и од речи до речи служио понеким писцима.*

А. Зрнић.

БЕЛЕШКЕ

БЕЛЕШКЕ ИЗ НАУКЕ И ПРОСВЕТНИ ЗАПИСИ

Јабучни црв. — Јабучни црв је у целој свету врло добро познат као најшкљодљивија животињца по воћњаке, и има врло мало људи који га нису видели у црвљивој јабуци и крушци. О њему је врло много писано и од давнашњих времена.

Caton у своме делу „*De rustica*“ и *Columelle* у делу „*De arboribus*“ па да и не помињемо друге многе писце из ондашњих времена, довољно су показали колико је штете и у оно доба — пре 2000 година овај црв чинио.

У данашње време не прође ни једно лето, а да се воћари и земљорадници у опште не жале на овог штеточину.

У последње време су се у Француској многи посветили специјалном изучавању овога инсекта, а године 1902. Американац *M. Simpson* публиковао је о јабучном црву једно врло поучно и занимљиво дело.

Јабучни је црв изванредан инсекат који се метаморфозира — преображава. Док је у плоду он је у стадијуму ларве. Ларва се развије у гусеницу која се учаури а из чауре излети лептир који се зове *Carpocapsa pomonana* и спада у фамилију *Lepidoptera*.

Главни упропаститељ воћа јесте овај створ који још потпуно није ни испитан.

Лептир *Carpocapsa pomonana* дугачак је око 20 мм. Предња су му крилца сива и одозго пенељава, а при том избраздана пругама затворене боје налик на чоколаду; а једна црвенкасто жута и неправилна пруга ограничава њихове ободне. Задња пак крилца одозго су потпуно тамне боје, одозго пак сва четири крилца су отворено тамна и испрекана по крајевима извесним пегицама. Мушкарац се по спољашњости разликује од женке извесном четкицом од длака на предњим крилцима и то при њиховој основи.

Испитивачи овога инсекта не слажу се у свима појединостима, јер је тешко испитивати како његову ларву која живи у унутрашњости плода, тако и лептира који лети само кад се смрдне.

Резултати до којих се дошло и у којима се сви испитивачи потпуно слажу јесу ови:

Кад се приметне плод на стаблу јабука, женка *Carpocapsa* долети по сумрачку на зачетак, пружи свој јајник (цев којом излазе јаја из јајњака) и спусти једно јаје у чашу тога зачетка које се за зачетак одмах прилепи.

Ово ношење јаја је споро; за свако јаје треба женки околу четврт часа времена; а пошто она носи јаја свега петнаестину дана, то се дошло до закључка, да једна женка не може снети за све време ношења више од 100 јаја. Али она свако јаје брижљиво и на сигурно место положи,

Врло је занимљиво да на један исти плодни заметак увек снесе само једно јаје, па онда прелеће на други заметак. Изузетак чини само у случају кад у близини нема довољно плодних заметака. У појединим американским воћњацима, где су јабуке ретке, пађе се у једној јабуци више први. Једном је нађено 23. Али где има много јабука, ту је редовно само по један прв у једноме плоду. У случају кад нема довољно воћњака, једна женка ипак оставља само по једно јаје на једноме заметку; и кад се на једном истом заметку нађу два јаја, односно у плоду два црва, значи да су их снеле две женке.

После десетак дана из јаја се излеже црвић. У Америци по неки пут излеже се и после 5 дана, што зависи од топлоте.

Затим се црв одмах угура у оплодницу и буши је, у правцу према семеначи, ждерићи му месо и семепке.

Хранећи се тако, направи у воћу неправилну шупљину и од својих изметака образује извесне грудвице, које се ређају у низове те личе на неку врсту свилене материје.

Црв у плоду брзо расте и постане црвенкасто-бео и после три четири недеље, од како се излегао, порасте до своје одређене величине.

Тако развијени црв, кад наступи време његове метаморфозе, дугачак је до 15 мм. Боје је беличасте и има 8 пари ногу. Глава му је светло-кестењасте боје и мало угнута. — Права гусеница.

Тако развијен почне се враћати из срца јабуке према кори и при том гура пред собом своје изметке, а ови се при отвору нагомилају на pokožини плода. Изметци су видљиви знак да је ларва још ту, или је изишла. Кад је на јабуци рупица шупља и нема изметака, онда црва већ нема у њој. Редак је случај да се још налази унутра.

Пошто црв или гусеница изиђе из плода, одмах тражи згодно место где ће се метаморфозирати, да постане лептир *Carposapsa*.

Плод у коме је црв, брже сазрева и постане ненормалан. Црвљиве јабуке изгубе свој природни облик, али изгледају лепше и руменије. Тим ненормалним сазревањем брзо се испрне сокови, па често црвљива јабука, још док је на стаблу, увене и падне на земљу.

Ово је згодно и управо одређено време да ларва из ње побегне, јер падом опоменути и потресена одмах се пожуре, те после сат два она је већ на нољу и тражи неко згодно место, које је сухо и заклонито где ће се учаурити.

Околу гусенице се направи једна свиласта, бела и затворена љуспа — чаура — по неки пут помешана са иверчицама од дрвета и сухих листића.

Кад се тако учаури проведе целу зиму на дотичном месту. То учаурење бива или на површини земље, или у плотовима, или у пукотинама и проценима коре на самоме стаблу.

Чаура је кестењасте боје са по неком длаком по ободу.

С пролећа, у мају или најдаље у јуну месецу, кад отопли и воће почне да цвета, из чауре изиђе савршени лептир. Женка пошто снесе своја јаја у плодним заметцима, угине; а из јаја настане опет исти круг.

Овај се инсекат код нас плоди једанпут годишње; а у Калифорнији, где је лето погодније и дуже, плоди се неке године и по трипут; исто тако,

Орегону и у Мексику. Тим његовим двојним и тројним плођењем постаје права несрећа по воћаре, која је тим већа што првенствено уништава сочне плодове, а нарочито пегаву јабуку (*reINETTE*) којој је месо накисело. У осталом овај лептир напада у недостатку јабука и свако друго воће са меснатом оплодницом, као крушке, шљиве па чак бадеме и орахе.

Једино се у Нормандији ретко овај инсекат налази, а то сигурно с тога што су тамо јабуке и крушке особите феле, која је искључиво добра за прављење пића *јабуковаче*.

Као што се види људи су били кроз сва времена приморани да се брину и да траже начина како би се бранили од овог врло штетног инсекта — упропаститеља воћа; и овим чланком није нам могуће ни да помислимо да кажемо поуздан начин, како би се потпуно искорењивао наш штеточина, пошто се то није могло постићи ни од прастарих времена до данас; али биће довољно ако се применом предострожних мера и радом досадашња штета сведе на 50%.

С погледом на начин живота овога инсекта, који је овде описан само у важнијим моментима, извешћемо поступке за које је доказано, да су поред оних који већ постоје, особито добри. Сви поступци противу штеточине *Carposarsa* његових јаја, ларви и чаура могу се поделити у две врсте и то *предохране* и *лекове*.

На првоме месту треба спречавати инсектово множење. Зато пре свега треба воћне магацине држати далеко од воћњака; јер у тим магацинима и около њих, где има или где су биле јабуке и крушке, без сумње има и врло много учаурених ларви; пошто су црви, изишавши из својих плодова, нашли у непосредној близини склоњена места и учаурили се, то ће у своје време женке одмах у својој близини наћи расцветана јабучна стабла и у поједине заметке плода полагати своја јаја.

У осталом препоручује се, да се на тим магацинима, ма где били, врата и прозори добро затварају густим металним ситастим мрежама, како не би ни црв ни лептир одатле могао изићи.

Приметило се да у градинама, које се редовно и добро заливају има много мање црвљивих јабука, него где је сухо и оцедно земљиште. То је сигурно с тога, што лептир не изилази из своје чауре кад се ова налази на влажnome месту. Тада се још неразвијени лептир у чаури разболи и угине.

Ради тога препоручује се да буде стабло и земља около стабла а тако исто и цео воћњак влажан, и то нарочито онда кад се гусенице *Carposarsa* хоће да учауре, т. ј. за време бербе јабука и неколико дана после. Али при том треба водити рачуна да велика влага шкоди стаблу. Зато би најбоље било једно 15 дана, свакога дана, помоћу прскалице прскати стабла и његова дебла, као и земљу около њега, чистом водом.

Пошто се црв неизоставно налази у свакој јабуци у тренутку кад иста с дрвета пре зрења отпадне, то треба све воће, које с дрвета само отпадне, одмах скупљати, да би се црви који су у њему уништили. Овај посао је свакако колико замашан толико и тежак, а нарочито кад је воћњак велики; али се то може постићи пуштајући у воћњаке стада оваца и чопоре свиња, јер једни и други радо воће једу, а са њиме поједу и црве.

Прикупљање отпадога воћа мора се вршити по неколико пута свакога дана, јер црв измили из отпале јабуке два три сата после пада; па ако се остави, црв измили и склони се на згодно место за чаурење, а отпало воће тада није вајде ни купити.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Ако би од отпалога воћа било за избор, што би се могло продати, тада се из њега црв истерује помоћу какве танке жице (постоји нарочита игла за тај посао), па се рупица замаже воском или иловачом. Али би се могло сачекати да сам црв изиђе и онда га уништити.

По несрећи не може се ништа чинити противу јаја, ни црвиња; учаурене ларве и лептири могу се прилично уништавати.

Лептири се хватају помоћу светлости и других разноврсних мамаца. На пример направи се од хартије као каква кућица, па се споља хартија намаже танким слојем меда или катрана, а унутра се метне каква свећа, јер овај лептир лети у први мрак, и радо иде на светлост. Овај поступак по несрећи није баш успешан, али уништивши само 10 лептирова, уништи се најмање 500 црви који би из снесених јаја упропастили 500 јабука.

Ларве је много лакше таманити. Док је она још млада т. ј. чим се излегла и још није ушла у плод, уништава се, ако се стабло кад процвета добро испреска сумпорним цветом. Црвић се храни, па се тако први пут наједне сумпорна цвета и одмах угине.

Најзгодније време за тај посао јесте кад воћка прецвета и то пре но што се чашница заметка затвори; јер кад се иста на заметку затвори, онда у себи задржи тога отрова, па се тако велики број ларви уништи.

То прашење треба да се обнови 8 — 10 дана после првога прашења ради оних ларви које су задоциле; а није рђаво ни по трећи пут прашити један месец дана после; али је то корисно онда кад се примети да има много лептирова.

Кад развијени црв напусти своју воћку пре њезиног отпадања, онда силази по гранама на ниже, дужином стабла, док не нађе какву цукотину, у којој ће се учаурити.

Ради тога добро је при сазревању јабука високо обвити стабло и његове дебље гране с каквим завојем од старе материје, и тада ће се гусенице посакривати у превоје тога завоја, па их је лако уништити.

Кад се исто тако обвије стабло са крпама и при самој земљи, постићи ће се сличан успех за оне гусенице које се са земље из отпалога воћа буду пеле на стабло, те ће се и оне нахватати у превојима тога завоја.

Препоручује се такође као изврсно средство кресање и стругање стабала и његових дебљих грана и то у месецима мају и јуну. Осим тога врло је добро окопавање и пооравање около стабала и то уз јесен.

Американци употребљују један раствор којим воћњаке, кад су у цвету и после бербе, прескају. Тај се раствор састоји из: пола килограма париског зеленила и једног килограма негашеног креча на 5 килограма воде, па тако постижу приличан успех.

Али у свима овим пословима треба да постоји договор и заједнички рад свих суседа са воћњацима.

*

„Људи — мајмуни“. У централном делу британских земаља у Новој Гинеји недавно, по извештају ондашњег губернатора сера Френсиса Винтера, пронађено је једно племе, о ком до сада Европљани нису ништа знали.

Држи се да је у представницима овога племена познатог под именом Адаимбо право порекло првобитнога становништва острва. Они живе у бедним дрвеним колибама, које су подигнуте на висини од 12 фута над ниво-ом бара преко којих они прелазе или пливањем или у издубљеном дрвету; први начин прелаза употребљава се много чешће по други. Ови људи врло ретко остав-

лајају своје баре, јер им је врло тешко ићи по суху; они једва владају ногама, које су слабе и рђаво развијене, али зато одлично пливају. Врло су плашљиви — при најмањем сумњивом пушкању крију се у жбуње, и тек недавно испало је за руком да ухвате један пар: мушкарца и женку, који својом конструкцијом, обликом дубање, која је покривена оштром чулавом косом и својим гримасама необично напомињу на мајмуне. Мушкарац има широке јаке груди, кратак дебео врат и дугачке, жилаве космате руке. Обоје имају танке и слабе ноге, кратка и врло широка стопала, прсти нарочито у женке врло личе на прсте у мајмуна. Они не воле да иду по земљи — што у осталом није нимало чудновато, јер од ходања њихова се нежна стопала, која нису навикнута на суву земљу, брзо разрађавае. Зато, када их терају да иду, они радије иду четвороношке, ако виде да је немогућно умаћи у жбун или попети се на дрво.

Знак, по коме се познају људи из племена Адамбо, јесте тај, што им је кожа на горњем делу ногу и на бедрима збркана и обрасла косом. Становници налик на мајмуне у ново гинезским барара множе се споро. Главна им је храна воће, корење, ситне бубе, црви и ретко дивљач. За одело они не знају, а језик њихов сасвим је непознат осталим становницима Гинеје.

Желети је да извештај енглеског администратора провере испитивачи — природњаци, јер чакат да постоје људи налик на мајмуне, ако се само потврди, нема спора имаће велики интерес за науку.

*

Шта треба, а шта не треба чинити за здравље? — Под овим насловом вајмарско министарство израдило је ових 20 правила и наредило да се повешају по свима учioniцама народних школа великога херцегства:

Треба:

1. Сваки дан прати лице, врат и груди.
2. Често прати руке, а нокте сећи кратко и држати чисто.
3. Зубе прати четкицом у јутру и после јела.
4. Чешљати се јутром, пре школе.
5. Сваки дан чистити и трести одело.
6. Сваки дан чистити обућу.
7. При улазу у школу брисати ноге.
8. У топлој соби скидати са себе вратне мараме и горњу хаљину.
9. Ветрити учioniцу нарочито за време одмора.
10. Време одмора што је могућно више проводити на слободном ваздуху.
11. Доручковати на време.
12. При ходању, стајању и седењу држати се право.
13. При седењу обе ноге спустити на под и то целом стопалом.
14. За време читања, писања или цртања не сагињати се.
15. Писати крупно и читко.
16. Кажу учитељу, ако ти је на месту где седиш врло топло или хладно или не чујеш и не видиш добро, ако се осећаш слаб и ако је у кући твојој каква заразна болест.

Не треба:

1. Бацати по учioniци ни хартију, ни остатке јела (такође и воћа).
2. Пљувати на под.
3. При писању заклањати светлост.
4. Ни читати, ни писати у сумраку.

Манган у Русији — Међу свима земљама у којима се вади манган, Русија је на првоме месту и то нарочито на Кавказу, Донецу, и на Уралу. Године 1888. извађено је преко 610.000 пуда (пуд има 16 кгр. и 380 гр.) или 9,991.180 килогр., а године 1900-те 45,871.346 пуда или 751,372.647 килограма.

Руски манган извози се највише преко пристаништа: *Поти*, *Батума* и *Николајева* и то за Енглеску, Немачку, Сев. Америчке Савез. Државе, Белгију и Француску, а и фабрике у самој Русији треше га доста, нарочито за прављење смесе која је потребна при гвожђаној металургији.

После Русије је Бразилија у којој се налазе моћни слојеви манганске руде и она с године у годину постаје све већи и већи конкурент самој Русији.

*

Памет код пољског миша — У једној башти близу Париза засадно је један вртар истога дана — под јесен — 250 главица лука од лале и то све у једној алеји. Сутрадан намеран да засади још неколико главица, да би попуно празан простор у дотичној алеји, примети да су сви лукови извађени и однесени.

Пошто се вртар пожалио својим суседима, ови су му казали да потражи по башти нема ли каква рупа од пацова. И он донста нађе једну рупу коју одмах стане да разваљује и убије једног пацова који је хтео да побегне.

Наставивши рушење рупе, нашао је у дубини од 60 см. један празан простор застрт дебелим слојем сламе, сена и сухога лишћа, а у вези са тим простором била су два магацина у којима је нашао све своје лукове врло пажљиво уређене и наслане један на други. Ни једна главица није фалила и све су биле потпуно читаве.

То је чудновато како је само за једну ноћ један једини пацов могао да изврши толики посао па још да не остави никаквога трага на површини земље као ни при улазу у рупу.

Да дотични вртар није приметно, т. ј. да није имао више посла у тој алеји, не би се ништа о томе знало, па би се с пролећа жално на продавца, што му је продао рђав расад.

Из овога случаја види да је једна фамилија пацова у стању опустошити целу башту.

Ћ О В Ч Е Ж И Ћ

Одликосани — На Св. Саву ове год. одликовани су орденом Св. Саве г. г. Васа Томић, учитељ и Станоје Бучановић, председник општине у селу Влаолу, срез хомољски округа пожаревачког. У њихову селу подигнута је лена школа од тврде грађе, у чему имају највише заслуге ова два добра човека, ова два истинска пријатеља школе и народнога просвећивања. Школски надзорник вели да су се такмичили ко ће више добра учинити школи. Г. Томић је због грађења ове школе ишао 3 пута у Зајечар, 1 пут у Вел. Градиште, 2 пута у Доњи Милановац, 6 пута у Жагубицу и 1 пут у село Кривељ. Г. Бучановић је ишао 2 пута у Зајечар, 1 пут у Вел. Градиште, 2 пута у Неготин, 2 пута у Пожаревац, 1 пут у Доњи Милановац и 1 пут у Кривељ. Ниједан од њих за ова путовања нису тражили ни паре од општине, већ су ишли све о свом трошку. Њихова нова школа има две велике учионице и стаје само 4691·95 динара. У знак признања за њихов рад и труд предложио их је г.

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

министар просвете за одликовање и Њ. Величанство Краљ одликовао их је поменути одличјем.

Одликован — У Тулару, село у прокупачком срезу, подигнута је нова школа, а 26 октобра прошле године освећена је и нова црква у истом селу. За оба ова предузећа много се заузимао г. Јован Татић, бивши председник општине белољинске, зато је и он одликован орденом Св. Саве V ст. на Св. Саву ове године.

Одликован — У Брестовцу, селу у округу тимочком, подигнута је нова школа. Иницијативу је дао вредни учитељ г. Јован Карабашевић, а помагао га је највише честити човек г. Илија П. Илић, трговац и бивши председник општине.

Председник одбора за грађење ове школе био је г. Карабашевић, који је општини дао на зајам сву своју уштеду и то без интереса, коју још није добио. Он и сад одговара као подносилац менице од 2000 дин., који је новац употребљен за подизање школе.

Г. Илија Илић био је председник кад се градила школа. Школски надзорник вели да се без њега не би ни почело ни довршило грађење ове школе. Кад год је требало, он је својим новцем плаћао поједине ствари док се школа градила.

Г. Карабашевић има још из раније орден Св. Саве, зато је сад одликован овим одличјем само г. Илија П. Илић.

Накнадно ће добити засебно одликовање и г. Карабашевић, Ђорђе Микуловић и Паун Атанацковић из Брестовца, и Милисав Јовић, трговац из Слатине. О томе води рачуна г. министар просвете.

*

Похвалнице — У државној штампарии израђују се нарочите похвалнице, којима ће г. министар просвете одликовати добре људе, који су пријатељи народнога просвећивања. Оне ће бити израђене на финој сатинираној хартији. У врху су на једном крају слика школе, а на другом слика цркве, у средини је слика Св. Саве и испод овога ове речи: „познајем рад твој и труд твој“. У дну похвалнице има овај текст: „Вѣмъ твоя дѣла, и любовь, и службу и вѣру“.

Ове ће се похвалнице давати председницима и благајницима школског одбора, који на време и уредно дају школама новац и школске потребе, који се старају да се подижу нове школе или учине какав поклон школи или цркви.

*

Пријатељи народне школе — У Љубичевцу у срезу кључком предат је школи сав новац по буџету за 1903 год. у суми од 1351 динара. Заслуга за ово припада: Стојану Поповићу, председнику општине, Најдану Буртићу, деловођи општинског суда и Дикулу Андрашевићу, општинском благајнику.

*

Школи бело-речкој у срезу златиборском округа ужичког предат је сав новац по буџету за 1903 год. Највећа заслуга за ово припада честитом човеку г. Милану Шућеварићу, председнику општине и општинском писару г. Милинку Жунићу. Радојица Поповић, председник општине негбинске предао је овој школи сав новац, који је имала давати његова општина по буџету школском.

*

Општине: пилчка и солотушка у срезу рачанском округа ужичког предале су школи пилчкој сав дужни новац за раније године као и за 1903

год. према школском буџету. Част и хвала за ово припада честитим грађанима ових општина, а посебице још и г. г. Јовану Лукићу и Луки Мило-сављевићу, општинским председницима.

Све ће ове добре људе наградити г. министар просвете *похвалницама*.

*

Један страшан родитељски грех — У Мочиоцима у округу ужичком убио се Влад. Радојичић, уч. IV раз. основне школе. Према тачном извештају школскога надзорника, ево шта је све претходило самоубиству: 11 новембра прошле године Владимир је био са оцем и мајком на слави код неког суседа. Сусед је знао да су Владимирови родитељи сиротни, па при поласку њихову даде Владимиру парче хлеба. Ну, мајка му оте хлеб и рече: „да ми није тебе, ја бих пјевала“. Ова немила реч мајчина потресла је Владимирово срце, и он оде кући и — *уби се из цушке*. После његове смрти нашло се ово писмо, које је он написао пре него ће се убити: „господине мој и другови моји, ја погубих данас на Мратин-дан 1903 год.... Ја се убих, али не жалим. Мени мајка каже: „да ми није тебе, ја бих пјевала“. Ја се обрадовах где ће пјевати, па пјевајући погубих. Да знам да ће кукати, не бих гинуо. Последња ријеч Влад. Рад.“.

*

Леи поклон — Г. М. Шеварлић, писар министарства просвете поклоно је школи у Пријељини, округа рудничког, слику Његовог Величанства Краља Петра I у скупоченом оквиру, коју је израдио академски сликар В. Буковац. Пријељина је родно место г. Шеварлића, где је изучио и основну школу.

*

Вредан школски благајник — У Слатини у срезу трнавском предат је школи сав новац по буџету за 1903 год. Заслуга за ово припада на првом месту г. Драгутину Перунчићу, општинском благајнику а за тим г. Петру Бабићу, председнику општине.

*

Кривица једног учитеља — 14. марта 1898. год. поднео је општински суд једне општине из источнога краја Србије оптужбу против учитеља. 17. марта 1898. год. министарство просвете наредило је среском начелнику да учини потребни извиђај и да акта ислеђења пошље министарству просвете на даљи рад.

26. марта 1898. год. опет је исти суд оптужно свога учитеља. Ову нову оптужбу послало је министарство среском начелнику 30. марта да иследи кривицу и да врати акта заједно са оном горњом. — 27. марта 1903. год. саслушан је учитељ по обема оптужбама, и 7. јуна 1903. год. срески начелник је послао акта министарству просвете. Из акта се види да — **УЧИТЕЉ** није крив.

Љ.

„Просветни Гласник“ излази у месечним свескама од 6 и више табака, на великој осмити. — Стаје годишње: за Србију 12 динара, за друге земље 15 динара (франака). — Прегилата се шаље Управи Државне Штампарије Краљевине Србије у Београду. — Рукописи се шаљу уредништву (Министарство просвете и црквених послова у Београду). Они се, на захтев писача, враћају.

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА